

Univerzita Hradec Králové
Katedra českého jazyka a literatury

Dvojitý život Jiřího Wolкера

Diplomová práce

Autor: Bc. Michaela Tomanová
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: NZS2CJ-NZS2DE
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – český jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – dějepis
Vedoucí práce: PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Michaela Tomanová
Studium:	P16P0613
Studijní program:	N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - český jazyk a literatura, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - dějepis
Název diplomové práce:	Dvojitý život Jiřího Wolker
Název diplomové práce AJ:	Double life of Jiří Wolker

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce usiluje představit život a dílo Jiřího Wolker v jejich reflexi napříč časem a s důrazem na reflexi odbornou.

KALISTA, Zdeněk. Kamarád Wolker. Praha: V. Petr, 1933, 145 s. Atom. SEIFERT, Jaroslav. Všecky krásy světa. Praha: Československý spisovatel, 1993, 540 s. Vzpomínky a korespondence. ISBN 80-202-0369-9. SOLDAN, Fedor. Jiří Wolker. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1975, 227 s. Portréty spisovatelů VLAŠÍN, Štěpán. Avantgarda známá a neznámá. Praha: Svoboda, 1971, 763 s. VLAŠÍN, Štěpán. Jiří Wolker: studie s ukázkami z díla. 2. dopl. vyd. Praha: Melantrich, 1980, 348 s. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. WOLKEROVÁ, Zdena. Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky. Praha: Václav Petr, 1937, 286 s. Atom

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 16.11.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou vypracovala (pod vedením vedoucí diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Tomanová Michaela

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce **PhDr. Nelle Mlsové, Ph.D.** za ochotu, cenné rady a trpělivé vedení mé práce. Dále patří mé poděkování rodině za podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovali.

Anotace

TOMANOVÁ, Michaela. *Dvoji život Jiřího Wolkerá*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 107 s. Diplomová práce.

Diplomová práce s názvem „Dvoji život Jiřího Wolkerá“ představuje obraz života a díla Jiřího Wolkerá v reflexích jeho rodiny a přátel. Rovněž sleduje, jak se daný obraz utvářel v průběhu času - počínaje Wolkerovými současníky a konče současností.

Klíčová slova:

Jiří Wolker, proletářská poezie, odkaz, reflexe, přátelé, rodina

Annotation

TOMANOVÁ, Michaela. *Double life of Jiří Wolker*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 107 pp. Diploma Degree Thesis.

The Diploma Degree Thesis "The Double Life of Jiří Wolker" presents a picture of the life and work of Jiří Wolker in the reflections of his family and friends. It also watches how the image has been shaped over time - from Wolker's contemporaries to the present.

Keywords:

Jiří Wolker, proletarian poetry, reference, reflexion, friends, family

Obsah

Úvod.....	9
1 Teoretická východiska	11
1.1 Kulturně – politická situace na přelomu století na českém území.....	11
1.1.1 Proletářská poezie	13
1.2 Medailonek Jiřího Wolкера	17
1.2.1 Harmonické dětství a mládí.....	17
1.2.2 V proudu života.....	20
1.2.3 Host do domu, bůh do domu	21
1.2.4 Dnešek je jistě nesmírný zázrak	27
1.2.5 Dnes je má těžká hodina.....	31
1.2.6 Poslední výdechy.....	44
2 Jednotlivé reflexe Jiřího Wolкера	50
2.1 Reflexe rodiny	50
2.1.1 Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky	54
2.1.2 Shrnutí	59
2.2 Reflexe přátel.....	60
2.2.1 Konstantin Biebl – obdivovatel s tragickým koncem	60
2.2.2 Antonín Matěj Píša – Wolkerův obhájce	62
2.2.3 Zdeněk Kalista – kamarád s barokním srdcem	64
2.2.4 Edvard Valenta – kamarád z mládí	67
2.2.5 Eduard Vencovský – přítelem po celý život	69
2.2.6 Vítězslav Nezval – přítel podobného ražení	70
2.2.7 Jaroslav Seifert – přítel z dob studií na vysoké škole	73
2.2.8 Antonín Dokoupil – učitel po celý život	74
2.2.9 Zdeněk Nejedlý – „otec“ nových myšlenek.....	76
2.2.10 Další přátelé.....	77
2.2.11 Shrnutí	81
2.3 Wolker v průběhu času	82
2.3.1 Éra jeho současníků.....	82
2.3.2 Wolker v období 1948–89.....	90
2.3.3 Wolker dnes.....	95
2.3.4 Shrnutí	98

Závěr.....	99
Bibliografie.....	102

Úvod

V minulosti i v současnosti existuje řada literárních děl, básnické tvorby nevyjímaje, které jsou hodny toho, aby jejich význam byl chráněn a předáván i dalším generacím. Názorovost na jednotlivá literární díla je přitom vždy ovlivněna celou řadou jevů, a to společenských, politických, kulturních, výchovných, aj., které jsou vždy podmíněny danou dobou. Všechny tyto rozdílné vlivy, veškeré dění ve společnosti a rozdílný a složitý vývoj, to vše mohlo upřednostňovat nebo naopak i upozadřovat význam a hodnotu literární tvorby. Existují ovšem díla, která si vždy našla své místo a po jejich bližším prozkoumání lze zjistit, že jejich význam dosahuje takové šíře, že je namístě seznamovat s nimi i současné generace. To platí i pro Jiřího Wolkeru.

Jiří Wolker je jedním z nejreflektovanějších a také z hlediska vnímání a výkladu tvorby i z nejspornějších autorů české literatury ve 20. století. Básník, který dokázal spojit obyčejné věci a závažné otázky lidského života. Od narození Jiřího Wolkeru letos uplynulo 118 let. Během této doby se objevilo mnoho různých pohledů a názorů na Jiřího Wolkeru a jeho literární dílo. Nikdy neupadl v zapomnění, naopak, často si k němu nacházejí cestu i dnešní mladí čtenáři. Jeho smrt vrhla na básníkův život stín tajemství, což čtenáře ještě více přitahovalo.

Tématem této diplomové práce je nastínit dvojí život Jiřího Wolkeru, tedy jak je básník reflektován z pohledu rodiny, blízkých osob a časového vývoje. Klade si za cíl sledovat reflexi jeho osobnosti a také díla přičemž primárním záměrem je náhled Wolkerovy osobnosti.

Práce je rozdělena do dvou základních částí. První kapitola diplomové práce seznámí s teoretickými východisky. Předkládá základní společensko-historické prostředí a zpracovává život Jiřího Wolkeru. Nepůjde o rozsáhlou analýzu, ale spíše o syntézu shrnující jeho život a literární působení, která slouží jako kontextuální doplněk k jednotlivým reflexím. Do této kapitoly je také umístěna kapitola o proletářské poezii, se kterou je prostějovský rodák spojován.

Druhá polovina práce se zabývá jednotlivými reflexemi Jiřího Wolkeru. Kapitola je rozdělena na tři podkapitoly, reflexe rodiny, přátel a Wolker v průběhu času. První podkapitola zobrazuje reflexi rodiny, a to především náhled Wolkerovy matky. Krátce se zabývá i ostatními členy rodiny. Prostřední podkapitola je věnována jednotlivým reflexím Jiřího Wolkeru z pohledu jeho nejbližších přátel. Následná část seznamuje s proměnlivým vnímáním básníka v rozdílných dobách, tedy jak byla přijímána jeho tvorba, politické

směřování, ale i celá osobnost v průběhu času. Tento vývoj je zpracován od doby jeho současníků přes období mezi lety 1948–1989 až po současnost.

V závěru práce je na základě jednotlivých reflexí, časových i z pohledu blízkých osob zhodnocen dvojitý život Jiřího Wolкера.

V průběhu celé práce je citováno z řady publikací věnovaných Wolkerovi a jeho tvorbě, stejně tak některé básně nebo úryvky z nich.

Na začátek diplomové práce lze připomenout Wolkerův epitaf, který si sám napsal s ohledem na své zdravotní problémy:

*„Zde leží Jiří Wolker, básník, jenž miloval svět
a pro spravedlnost jeho šel se bít.
Dřív než moh srdce k boji vytasit,
zemřel – mlád dvacet čtyři let.“¹*

¹ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkera I*, ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1941, s. 126.

1 Teoretická východiska

V úvodu první podkapitoly je popsána doba, ve které se Jiří Wolker narodil, v níž žil a nakonec také zemřel. Poukázáno je na významné politické, kulturní a sociální změny, které se staly, protože bezpochyby ovlivnily jak Wolkerovu tvorbu, tak i jeho osobnost. Na tuto část navazuje podkapitola o proletářské poezii, s níž je Wolker nejen v učebnicích literatury, ale i v celé řadě literárněhistorických a teoretických konceptů, spojován.

Další podkapitola chronologicky seznamuje s životem a dílem Jiřího Wolkerera. V textu je jako kontextuální doplněk citována a analyzována Wolkerova tvorba.

Slovní spojení dvojí život, které je užívané v diplomové práci je pojímáno jako: vnímání Wolkerovi osobnosti a díla, tedy jak jednotlivé blízké osoby, potažmo jak lidé v průběhu času, zpětně nahlíželi na Jiřího Wolkerera, jeho charakterové rysy, co na něm oceňovali, čeho si u něj všímali a jak se dívali na jeho tvorbu.

1.1 Kulturně – politická situace na přelomu století na českém území

Abychom mohli zevrubně nahlížet na osobnost Jiřího Wolkerera, je nutné, abychom ji také zařadili do širšího společenského kontextu. Jiří Wolker se narodil na přelomu 19. a 20. století, do období plného kulturních, společenských a politických změn. Během Wolkerova krátkého života se stala řada událostí, které ovlivnily celý svět, a mimo jiné i Wolkerovu tvorbu a osobnost.

Fin de siècle je označení pro epochu na přelomu 19. a 20. století, a to zejména pro její umělecké styly a duchovní atmosféru. Tehdejší umělci a myslitelé konec 19. století vnímali rozporně, zároveň jako věk zrychleného životního tempa, odmítnutí hodnot a ideálů měšťanské společnosti 19. století, ale i jako věk naděje na nový počátek. Na jednu stranu se objevují pocity nudy, cynismu a dekadence, na stranu druhou se bojuje proti materialistické, racionalistické a pozitivistické moderně, ztělesněné buržoazii. Kromě realismu, který je vůdčím stylem české literatury celého 19. století, pronikají do umění nové proudy jako dekadence, impresionismus, symbolismus, anarchismus aj.² Zejména po roce 1900 se ve všech uměleckých oblastech již začínají objevovat první počátky avantgardy 20. století, jejíž vrcholná fáze spadá do úvodního desetiletí Československa.³

² LEHÁR, Jan a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vydání. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 547.

³ *V obecném zájmu: Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014. Svazek II /1938–2014*. 1 vydání. Praha: Academia, 2015, s. 696.

Česká literatura prošla poměrně bouřlivým vývojem, již v průběhu 19. století, na jehož konci vznikl tzv. *Manifest České Moderny*, který se jako sdružení mladých spisovatelů⁴ vymezil proti starší generaci a nesouhlasil s tehdejší politickou situací. Mladí spisovatelé odmítli užívat realismus v umění a kladli důraz především na umělcovu individualitu⁵. Generace české moderny byla poměrně silně ovlivněna symbolismem a tzv. prokletými básníky, požadovala svobodu jak umělce, tak všech občanů, dále právo na vlastní pojetí tvorby a snažila se různými způsoby odlišit od předchozí, tj. starší generace spisovatelů.⁶

Kromě České moderny zde existuje časopis *Moderní revue*, který vycházel v letech 1894 až 1925. V něm se sdružovali představitelé české dekadence jako Karel Hlaváček, Hugo Kosterka, aj. Vyjma těchto autorů přispívali do *Moderní revue* i představitelé dalších směrů, např. symbolistický Otokar Březina, Stanislav Kostka Neumann se svou ranou civilistickou poezií či anarchistický Viktor Dyk.⁷

Nejdůležitější politickou událostí, kterou Jiří Wolker prožil a poznal z blízka, byla 1. světová válka. „*Válka na tuto generaci dolehla „nejtíž“, se svým „ohavným životním provizóriem“ připravila krutý osud „pokolení obětovaného“*“.⁸ Přinesla beznaděj, nejistotu, bídu, chaos, vraždění, nárek vdov a sirotků, ale také víru v lepší budoucnost. Rozpadlo se Rakousko-Uhersko a vznikly nástupnické státy, mezi nimi bylo i Československo. Říjen 1918 byl vyvrcholením dlouholetých snah o vystoupení z rakousko-uherského svazku a směřováním k opětovnému nabytí české státní samostatnosti. Nový československý stát se ustanovil jako demokratická parlamentní republika s respektem k zásadám humanismu.⁹

Přítel Wolkerův Eduard Vencovský popisuje průběh války v Prostějově, rodném městě Jiřího Wolkeru takto: „*Hlad a bída se už nedaly snášet. Přesto, že jsme byli uprostřed Hané, neměli jsme někdy ani kousek chleba, nebylo mléko ani máslo, ba ani brambory. U Wolkrů myslím tak zle nebylo. Ale Jiří o tom všem, co jiní prožívali, věděl.*“¹⁰

⁴ Např. Josefa Svatopluk Machar, Otokar Březina, Antonín Sova, Vilém Mrštík či F. X. Šalda.

⁵ „*Jak chceme v literatuře individualismus, tak ho žádáme v politice*“, „*Ceníme celé jedince výše než abstraktní hromadu*“ – ČESKÁ LITERATURA. *Manifest České Moderny*. ceskaliteratura.cz [online] © 2018 [cit. 2018-09-04]. Dostupné z: <<http://www.ceskaliteratura.cz/dok/mmoderny.htm>>.

⁶ LEHÁR, Jan a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vydání. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 547.

⁷ *Avantgarda známá a neznámá*. 1. Od proletářského umění k poetismu. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971. s. 12.

⁸ ČAPEK, Karel. *O umění a kultuře*. ed. Zina Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984 s. 315–6.

⁹ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 1. vydání. Praha: Libri, 1999, s. 615.

¹⁰ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990. s. 85.

Na válku reagovalo v literatuře mnoho směrů. Mezi nejdůležitější můžeme řadit antimilitarismus¹¹, civilismus¹² a vitalismus¹³. V české literatuře mezi zástupce těchto směrů řadíme například Fráňu Šrámka, Karla Čapka i Jiřího Wolker. Ve dvacátých letech se u nás začíná objevovat expresionismus¹⁴, který se projevuje vyjádřením duševních pocitů jako děsu, hrůzy a násilí. V této době se v Československu prosazují ale i další nové literární směry. Kromě expresionismu je to především poetismu¹⁵ a na scénu se stále více dostává i proletářská poezie, jejíž hlavní myšlenky vycházejí z díla Karla Marxe a Bedřicha Engelse. Základní myšlenka těchto autorů je směřování k beztřídní společnosti, která by byla vytvořena na základě revolučního třídního boje chudých dělníků s vykořisťovatelskými majiteli továren. Dalšími společnými prvky tohoto směru jsou odmítavé postoje k válečným konfliktům, ideál rovnostářské společnosti a kolektivní vlastnictví. Často zdůrazňované bývají i prosté věci denní potřeby. Proletářská poezie měla v některých případech i určitý agitační ráz ve snaze získat nové přívržence a naopak co nejvíce zdiskreditovat a pošpinit stávající vyšší třídy.¹⁶

1.1.1 Proletářská poezie

Tato podkapitola se bude zabývat tzv. českou proletářskou poezií, za jejíhož hlavního představitele je považován právě Jiří Wolker. Celá etapa proletářské poezie netrvala dlouho a dosáhla svého vrcholu na počátku 20. let 20. století, a to zejména v souvislosti s vydáním Wolkerova manifestu *Proletářské umění* a stejnojmennou přednáškou.¹⁷ Dozvuky války v podobě hospodářské krize, sociálních rozporů ve společnosti a hledání jednoty v ideově chápaném kolektivismu, to vše začalo stále silněji ovlivňovat společnost a také i literární kruhy. Jedním ze stěžejních bodů byla ruská Říjnová revoluce. Proletářští básníci se snažili přiblížit nové nahlížení na svět z pohledu dělníků. Básníci se snažili přizpůsobovat formální stránku textu tak, aby byla přijatelná a srozumitelná omezeně vzdělané dělnické třídě. Proletářská poezie využívala agitačních prvků a až heslovitých výrazů, které burcovaly čtenáře k sociálnímu citění a měly vzbuzovat touhu po změně společnosti. V roce 1921 byl založen *Proletkult*, kulturní organizace, v jejímž čele stanul český spisovatel Stanislav Kostka

¹¹ odmítání války

¹² oslava moderní techniky a civilizace

¹³ oslava života a přírody, vyjádření radosti z prostých maličkostí

¹⁴ vyjádření pocitů a prožitků

¹⁵ oproštění od politiky a optimistický pohled na svět

¹⁶ *Avantgarda známá a neznámá*. 1. Od proletářského umění k poetismu. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971. s. 14.

¹⁷ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 160.

Neumann, a která měl za cíl prosazovat nové směřování umění v podobě služby proletariátu. Jedním z nových prvků jsou prezentace umění skrze davové akce, které mají opět ovlivnit citění lidí a podtrhovat obtížnou situaci dělníků a jejich nutný boj s „měšťáckou ideologií“. Dochází k rozkolu ve směřování, kdy se starší generace rozchází s těmi poválečnými. Avšak i v rámci té má jednotné citění první praskliny. A to v rozdílných názorech Jiřího Wolker a Karla Teigehe. To vyvrcholí odchodem Wolker ze svazu Devětsil. Ten viděl kořeny proletářské poezie v obecném kolektivismu, revolučnosti, tendenčnosti a optimismu.¹⁸

Velmi zajímavý náhled na Proletářské umění podává Karel Čapek ve své knize *Marsyas, čili, Na okraj literatury*: „Říkalo se, že přichází nová, proletářská kultura, jež hodí dosavadní měšťáckou do starého neřádu; říkalo se dokonce se značným sebevědomím, že už to je tady a že se, zatímco píšeme tyto řádky, odehrává revoluce v umění. Kéž by tomu tak bylo!“¹⁹ Čapek dále poznamenává, že umění tvořené proletáři, je ve většině případů odvozeno od buržoazních základů a že proletářský básník je pouze intelektuál, který se přihlásil k sociálním myšlenkám.²⁰

Čapek zpochybňuje, že proletářské umění je tvořené pro prosté lidi: „Umění pro proletariát: s tím, zdá se, se nadělalo a nadělá nejvíce nedorozumění. Obyčejně se tím míní literatura tlustě namazaná revoluční tendencí. Na umění se přitom velké nároky nekladou; na proletářské čtenáře rovněž ne. (...) Umění pro politickou partaj není ještě uměním pro lid.“²¹

Za zmínku stojí fakt, že v této době mnoho mladých básníků sympatizuje s levicí. V květnu 1921 vzniká Komunistická strana Československa, jejímž členem se stal nejen Wolker, ale také Jaroslav Seifert, Marie Majerová, Josef Hora aj. Někteří z umělců stranu časem opustili. Zajímavé je, že ve stejné době, ve které v Československu vzniká komunistická strana, nastává zároveň i období dočasné stabilizace a rozvoje kapitalismu. Vývoj v komunistické straně byl rozporuplný, postupně se začalo vytvářet bolševické jádro, které se na V. sjezdu strany vypořádalo s pravicovým oportunistem. V. sjezd Komunistické strany Československa se konal v únoru 1929. Přinesl radikalizaci (dobovou terminologií „bolševizaci“) strany, podřízení moskevskému vedení a nástup mladé generace k moci, kterou vedl Klement Gottwald.²² V březnu 1929 bylo sedm předních komunistických autorů (Iva Olbracht, Jaroslav Seifert, Josef Hora aj.) vyloučeno z komunistické strany, protože

¹⁸ *Avantgarda známá a neznámá*. 1. Od proletářského umění k poetismu. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971. s. 14–18.

¹⁹ Čapek, Karel. *Marsyas, čili, Na okraj literatury*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 171.

²⁰ Tamtéž, s. 171–172.

²¹ Tamtéž, s. 174.

²² ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 1. vydání. Praha: Libri, 1999, s. 615

podepsali *Manifest sedmi*, který protestoval proti bolševizaci v gottwaldovském vedení strany.²³

Jedna z přítelkyň, kterou Jiří poznal během studií v Praze, Marie Kotáková, popisuje levicové smýšlení intelektuální mládeže: „*Bylo po první válce. Mládež tehdy žila velmi intenzivně literárně i politicky, jako vždy, když se láme staré historické období a začíná nové. Na východě se událo něco, co nám otevřelo oči: ruští dělníci svrhli cara, (...), a začali si vládnout sami.*“²⁴ Dále trefně glosuje, že se pohřbívali carové a králové a začalo nové období.²⁵

Obecně platí, že tento druh poezie neobsahoval nějaké jednotící znaky ve formě, kterou byla poezie psána, neboť stěžejní byly především společné ideály a společná myšlenka revoluce a boje proti kapitalismu. Výsledkem má být nastolení spravedlivé a šťastné socialistické a komunistické společnosti. V proletářské poezii jsou díla zaměřena nejen na revoluci, ale také na práci jako takovou a ty, kdo ji vykonávají, tj. dělníky. Autoři se často s dělníky identifikují a prostřednictvím svých děl ukazují čtenářům novou možnou cestu a burcují je k zahájení revoluce a boji se starými pořádky. Typickými znaky jsou nenávisť k válce a touha po spravedlivém světě. Děj se většinou odehrává v dělnickém prostředí. Proletářské umění má být třídní, revoluční, kolektivní, optimistické a tendenční.²⁶

Ferdinand Peroutka, jeden z nejznámějších českých publicistů, okomentoval období proletářské literatury v eseji *Cesta generace od revoluce k leknínům* z roku 1925. „*Málokdy byl literární program uveden s tak velkým hlukem a málokdy, jak nyní vidíme, byl program v tak krátké době tak úplně opuštěn. Dnes věru Alois Jirásek více vyhovuje ideám starého programu Devětsilu než Seifert. Figurky dělníků a dělnic byly sebrány a zavřeny do krabice, domečky z periferie a tovární komíny byly uklizeny, tovární dým, jehož pach básníci Devětsilu s oblibou a programově rozšiřovali, byl zahrán vůní Eau de Cologne, barikády byly rozebrány, a mladí básníci z nich odnesli své pohovky zase domů. Členové Devětsilu, krátce řečeno, uchýlili se do háje hrát na šalmaj. Pan Seifert ve své nové knize není o nic více marxistický než fialka, nevyjadřuje více sociální hodnoty než kytara a není více revoluční než zamilovaný novomanžel. Kde dříve poskakovalo devět sil, tam nyní devět hvězd září nad devíti vzdechy. Sociální ideje ustoupily lyrice nejsubjektivnější, figurky dělníků byly nahrazeny figurkami tanečnic a láska dělníková láskou básnickovou. Obyčejně se musíme přestrojit,*

²³ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. III/I. M-Ř.* Praha: Academia, 2000. s. 664–671.

²⁴ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků.* 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990. s. 96.

²⁵ Tamtéž, s. 186.

²⁶ *Avantgarda známá a neznámá. I. Od proletářského umění k poetismu.* ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971, s. 21.

chceme-li chodit jako harlekýni. Tito mladí lidé se však musí zbavit přestrojení, setřít šminky, chtějí-li se objevit jako harlekýni, neboť jsou jimi ve skutečnosti a nejráději zpívají písničku u nohou Kolombiny. Seifert nyní praví: „Což mohu vyprávět dívkám o hrůzách a světové válce? Ať sama historie maluje obraz. To znamená, že svěřili staré úkoly Devětsilu historii a sami obrátili oči jinam.“²⁷

Příčiny krátkého trvání proletářské poezie je možné nalézt v komentáři literární historičky Naděždy Macurové: „Program proletářské literatury tak byl spíše jen pokusem o sjednocení mladých levicových umělců, vzešlých ze společenského přetlaku, přičemž bylo od počátku zřejmé, že ve skutečnosti nedokáže stmelit tak různorodé osobnosti, které se k tomuto programu hlásily... Situace se vyhrotila zvláště po roce 1948, kdy střety mezi požadavkem tvůrčí svobody a bezprostředním ideologickým diktátem už mnohdy vedly k přímé šikaně spisovatelů ze strany politických orgánů.“²⁸

Štěpán Vlašín, literární kritik a historik, jehož myšlení bylo ovlivněno komunismem, naopak spatřuje v české proletářské poezii: „jedno z nejcenějších období ve vývoji české poezie“²⁹.

Proletářské poezii se věnovali i jiní básníci než výše zmiňovaní, Josef Hora se ozývá svým vzdorem proti vykořisťovatelům sbírkami *Pracující den* (1920)³⁰ a *Srdce a vřava na náměstí* (1921)³¹, Jindřich Hořejší s knihou *Hudba na náměstí* (1921)³². Za představitele proletářské poezie pak byli považováni i Jaroslav Seifert, zejména kvůli jeho dílu *Město v slzách*³³ z roku 1921 či *Samá láska*³⁴ z roku 1923³⁵, a také Konstantin Biebl v souvislosti s jeho prvními díly,³⁶ nebo *Dnem a nocí*³⁷ či *Nesrozumitelný svatý*³⁸ od Antonína Matěje Piši. Zpravidla však šlo o krátkou epizodu v jejich básnické kariéře. V roce 1924 Wolker zemřel, odešla tedy stěžejní osobnost proletářského umění, které začalo být nahrazováno jinými formami, které měly zásadní vliv na českou meziválečnou poezii.

²⁷ PEROUTKA, Ferdinand. *Osobnost, chaos a zlozvyky*. 1. vydání. Praha: František Borový, 1939, s. 61.

²⁸ Lektor A. M. Piša. *Výbor lektorských posudků z let 1954–1965*. Ed. Naděžda Macurová. 1. vydání. Praha, 2015. s. 10.

²⁹ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, 353 s.

³⁰ HORA, Josef. *Pracující den*. 1. vydání. Praha: František Borový, 1920, s. 61.

³¹ HORA, Josef. *Srdce a vřava na náměstí*. 1. vydání. Praha: František Borový, 1922, s. 96.

³² HOŘEJŠÍ, Jindřich. *Hudba na náměstí*. 1. vydání. Praha: Čin, 1921, s. 56.

³³ SEIFERT, Jaroslav. *Město v slzách*. 1. vydání. Praha: Rejman, 1921, 62 s.

³⁴ SEIFERT, Jaroslav. *Samá láska*. 1. vydání. Praha: Rejman, 1923, 61 s.

³⁵ Např. v básni *Slavný den* ze sbírky *Samá láska* (1923) Seifert sám sebe označuje jako „pravého proletářského pěvce“. – SEIFERT, Jaroslav. *Samá láska*. 1. vydání. Praha: Rejman, 1923, 61 s.

³⁶ LEHÁR, Jan a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 571–572.

³⁷ PIŠA, Antonín Matěj. *Dnem a nocí*. 1. vydání. Praha: Fond Julia Zeyera, 1921, s. 43

³⁸ PIŠA, Antonín Matěj. *Nesrozumitelný svatý*. 1. vydání. Praha: František Svoboda, 1922, s. 41.

1.2 Medailonek Jiřího Wolкера

V této podkapitole je nastíněn životní příběh Jiřího Wolкера, doplněný o některé ukázky z jeho tvorby.

1.2.1 Harmonické dětství a mládí

Dne 29. března 1900 se v Prostějově, na západním okraji Hané, narodil do rodiny Wolkerových prvorozený syn Jiří. Jeho jméno bylo stanoveno již před narozením. Dostal jej podle matčina otce.³⁹ Jeho matkou byla dcera místního majitele továrny na lihoviny Zdena Wolkerová, rozená Skládalová. Otec Ferdinand Wolker pocházel z řemeslnického prostředí. Právě jeho otec projevoval již za svého mládí a v době studií určité tendence a vloh k umění, konkrétně k divadlu. Druhé dítě se Zdeně a Ferdinandovi Wolkerovým narodilo roku 1903 a dostalo jméno Karel.⁴⁰ Chlapci si od počátku nebyli moc podobní. Karel byl jako dítě často nemocný, oproti tomu Jiří působil jako zdravý a silný mladík. I přes tuto odlišnost osud nakonec svedl bratry ke stejnému konci. Karel o osm let později zemřel stejně, jako jeho straší bratr na tuberkulózu.⁴¹ Zdena Wolkerová se ve svých vzpomínkách vracela k nemoci obou bratrů s možnou domněnkou, že často churavý Karel mohl být příčinou, jak se tuberkulóza, která se dříve nevyskytovala ani v jedné z rodin, dostala k Jiřímu.⁴²

U Wolкера se projevovalo už od mládí literární, hudební i výtvarné nadání. Velmi dobře zvládal i cizí jazyky. Umělecké prostředí, v němž se od útlého dětství pohyboval, jistě pomohlo rozvinout jeho osobnost, ale i vloh pro literární tvorbu.⁴³

Školní docházku nastoupil básník v Prostějově, kde se následně rozhoduje pro studium na místním státním českém gymnáziu v Kollárově ulici.⁴⁴ Od primy se Wolker svědomitě věnoval studiu, což bylo znát na jeho výsledcích, které byly vždy výtečné.⁴⁵ Kromě povinných předmětů dobrovolně docházel i na soukromé hodiny. Věnoval se studiu několika jazyků, stejně tak i zpěvu, hudbě, kreslení a aktivně vykonával několik druhů sportu. Hudba ho zaujala natolik, že se začal se učit hře na housle a klavír.⁴⁶ Již v době gymnazijních let se

³⁹ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, 67 s.

⁴⁰ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, 72 s.

⁴¹ Tamtéž, 72 s.

⁴² Tamtéž, 72 s.

⁴³ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 52.

⁴⁴ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, 104 s.

⁴⁵ Tamtéž, 104 s.

⁴⁶ Tamtéž, 104 s.

projevil jeho literární talent, který byl motivován láskou k slečně Marii. Této dívce psal skoro všechny své rané básně.⁴⁷ Založil také školní časopis nazvaný *Naše quarta*. Dále se podílel na ustanovení časopisu *Sborník českého studentstva*, kde i sám publikoval pod pseudonymem Jiří Ker. V Prostějově se přátelil, například s Edvardem Valentou, Ivanem Sekaninou, Karlem Wichterlem aj.⁴⁸

Své letní prázdniny obvykle trávil Jiří Wolker u svých prarodičů na Svatém Kopečku u Olomouce.⁴⁹ Aby si osvojil dobře německý jazyk, odjel v letech 1913 a 1914 na prázdniny do Šumperka k učiteli Kasparovi. Letní idylu však přerušila 1. světová válka, přičemž se urychleně navrátil nazpět do rodného Prostějova.⁵⁰

Jak uvádí Wolkerova matka, jejího syna výrazně ovlivnili jeho učitelé. Jedním z nich byl i učitel českého jazyka Štěpán Kožušník, známý literární kritik a básník. Velmi výrazně na jeho osobnost zapůsobil Antonín Dokoupil, který byl i následně s Wolkerem v úzkém kontaktu. Dalšími učiteli, kteří se podíleli na formování Wolkerovy osobnosti, byli Vojtěch Měrka⁵¹ a Jan Kamenář.⁵²

Wolker byl založen nejen umělecky, ale i sportovně. Rád navštěvoval Skaut a Sokol. Dvoje prázdniny v době válečných let 1916 a 1917 strávil na skautském táboře profesora Antonína Benjamina Svojsíka. Zážitky z pobytů si vedl do deníku, ve kterém popisuje i nedostatek jídla a zimu. A zmiňuje i nemoci, které na táborech prodělal. Tento deník je první celistvější tvorba Jiřího Wolker.⁵³

V období let 1915 až 1917 Wolker napsal své první verše, nazvané *Básně náladové*, *Musa erotica* a *Náhledy do života* tzv. básně reflexivní.⁵⁴ V této tvorbě se odráží stávající Wolkerovy myšlenky, ale i společensky napjatá doba. Texty jsou zaměřeny na problémy dospívání, na smysl života a vztah člověka k životu. Některé jsou věnovány milostné problematice a jeho lásce k Marii Horákové.⁵⁵ Ačkoli raná básníková díla lze považovat za napsaná v období hledání, mají již i určitý znak vyzrálosti a zkušenosti, v mnohých z nich jsou obsaženy životní pravdy, názory a postřehy, které jen dokazují Wolkerovu inteligenci, vyspělost a talent. Jejich lyrika vyvolává ve čtenářích různé pocity.

⁴⁷ *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. ed. R. Kopáč. 1. vydání. Praha: Protis, 2006, s. 14.

⁴⁸ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vyd. Praha: Václav Petr, 1937, 129 s.

⁴⁹ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 53.

⁵⁰ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vyd. Praha: Václav Petr, 1937. 121 s.

⁵¹ Středoškolský profesor, žijící v letech 1888–1974, studoval na filozofické fakultě UK v Praze. Byl to žák Zdeňka Nejedlého a také autor několika vzpomínek, studií a článků na Jiřího Wolker. – MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 235.

⁵² Tamtéž, 113 s.

⁵³ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 55–56.

⁵⁴ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolker II*. ed. M. Novotný. 6. vydání. Praha: Václav Petr. 1948, 419 s.

⁵⁵ *Mladistvé práce veršem*. 1. vydání. Praha: SNKLHU, 1954, s. 638.

Někteří autoři však k tomu zaujali stanovisko, že by se Wolkerova raná díla neměla vůbec vydávat, např. Fedor Soldan, autor monografie o Jiřím Wolkerovi, podle něhož Wolkerova skutečná literární činnost básníka začala až knihou *Host do domu*⁵⁶. Přítel básníka Vítězslav Nezval ranou Wolkerovu tvorbu dokonce odsoudil, když uvedl, že Wolkerovy „*prvotiny, takové či onaké, to je básnictví, jaké bylo před J. W. a před nástupem poválečné básnické generace. Básnictví subjektivní, formalistní a rétorické, jak v něm dodnes loví básníci z předválečných generací. J. W. nikdy v těchto básni nepublikoval. Byl si vědom, jaká propast je mezi nimi a Hostem do domu*“⁵⁷. Na opačné názorové straně stál např. autor Otokar Březina, který si raného Wolkerova díla velmi vážil, a to dokonce i nad později vydané sbírky: „*Otokar Březina (podle svědectví Emanuela Chalupného) prý si cenil nad obě vydané Wolkerovy sbírky. (Je to přirozené, mladistvé verše Wolkerovy jsou blízké Březinově poetice, tvárně a místy i tematicky.)*“⁵⁸

Válečný rok 1917 byl autor *Těžké hodiny* povolán k odvodu, do „velké“ války však odejít nemusel díky přímluvám matky a jeho neodpovídajícímu zdravotnímu stavu. Soldán zmiňuje, že Jiří Wolker nebyl odveden pro svou tělesnou slabost.⁵⁹ To koresponduje i s názorem Eduarda Vencovského, kamaráda Wolkerova.⁶⁰

Svoje city k Marii Horákové, studentce české reálky,⁶¹ vyjádřil Wolker v epické básni *Klytia*⁶², kterou navázal na Ovidiovy *Proměny*.

Zdena Wolkerová ve své knize popsala dívku takto: „*Bylo to děvče neobyčejně hezké a půvabné, živého, strhujícího temperamentu, které pobouřilo nejedno jinošské srdce té doby... [...] Ač Jiřího mělo rádo – byť Jiří chlapec svižný jako struna, urostlý, hezký, vtipný a obratný – přece týrala ho svou přelétavostí a nestálostí, takže Jiří býval duševně často rozerván, zlomen a nešťasten.*“⁶³

Wolkerova náklonost k Marii byla velmi silná, ovšem ne zcela opěťovaná. Mariiny projevy lásky byly postupně čím dál výjimečnější. Jejich vztah prodělával časté rozchody a smíření. Definitivní konec nastal roku 1919, což popisuje i Zdena Wolkerová ve svých

⁵⁶ SOLDAN, Fedor. *Jiří Wolker*. 3. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 52.

⁵⁷ NEZVAL, Vítězslav. *Wolker*. 1. vydání. Praha: 1964, s. 55.

⁵⁸ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 2., dopl. vydání. Praha: Melantrich, 1980, s. 66.

⁵⁹ SOLDAN, Fedor. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 44.

⁶⁰ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 89.

⁶¹ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 56.

⁶² WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolker II.* ed. M. Novotný. 6. vydání. Praha: Václav Petr. 1948, s. 33.

⁶³ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 56.

vzpomínkách: „Rozhod to byl tak dokonalý, že mladí lidé si vrátili veškeré dopisy, všechny drobné a něžné dárky, fotografie a vůbec vše, co by je vzpomínkou k sobě mohlo poutati.“⁶⁴

1.2.2 V proudu života

Kvůli přání rodičů na podzim roku 1919 nastoupil básník, jež miloval svět, ke studiu Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Na doporučení svého středoškolského profesora Vojtěcha Měrky začal také chodit na přednášky Františka Xavera Šaldy a Zdeňka Nejedlého na Filozofické fakultě.⁶⁵ Kromě práv začal studovat i literaturu, brzy toho ovšem z důvodu velké náročnosti zanechal. Nikdy se ovšem o tento obor nepřestal zajímat a naopak stále se věnoval své vlastní literární tvorbě.⁶⁶

Václav Pekárek k tomu v předmluvě k výboru básní *Tvář za sklem*⁶⁷ poznamenal, že Wolker přišel do Prahy již do určité míry orientovaný, politicky uvědomělý a umělecky podnětné prostředí pouze zpevnilo jeho charakter⁶⁸. Toto ne zcela odpovídá dopisu, který píše Wolker básníkovi Dokoupilovi dne 24. 5. 1920.⁶⁹ Stěžuje si na to, že se v Praze občas cítí osamělý, že vidí spoustu bídy, nadto ani jemu se v té době nevedlo zvlášť dobře, často mu nezbývaly prostředky na jídlo, na druhou stranu přiznal, že mu to otevřelo oči, a uvedl: „a když někdy večer jdu ulicí (...), cítím, jak srůstám se vším tím šlapaným chodníčkem, s žebráčkem sedícím na něm, s chlapcem pískajícím si omlétou písničku. Srůstám v nový život a získávám nejkrásnější výsledek: cítím, jak chce se mi žít“⁷⁰. Dokoupilovi přiznal, že ještě loni, kdy žil bezstarostně s rodiči, bylo mu vše jedno, a dokonce prý i se zálibou přemýšlel o smrti; k tomu doplnil, že „*ted' si dokonce myslím, že zemřít přejí si vždy aristokraté. Mají asi o smrti představu tak vznešenou, že se domnívají, že pomocí její se dostanou ještě do vyššího „ranku“.* Já si ji představuji *ted' tak prostou jako ženu s uzlíčkem, která nosí muži – dělníkovi – obědy. Věřím, že má i modré oči, ale že ještě není poledne*“⁷¹.

Básník se velmi záhy začlenil do společenského a uměleckého života tehdejší Prahy. Po sblížení se Zdeňkem Kalistou, který ho uvádí do společnosti anarchokomunistické

⁶⁴ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 141.

⁶⁵ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 91.

⁶⁶ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 60.

⁶⁷ PEKÁREK, Václav. *Díla a osobnosti: studie a kritiky*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 95.

⁶⁸ *Tvář za sklem*. ed. Z. Trochová; V. Pekárek. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1957, s. 7.

⁶⁹ Z korespondence Jiřího Wolker s Antonínem Dokoupilem. *Česká literatura* 6, 1958, č. 2, červen, s. 211–231.

⁷⁰ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolker*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 326.

⁷¹ Tamtéž, s. 326.

mládeže v kavárně Union, poznává stoupence Marxova a Leninova učení. Jeho okruh přátel se rozšiřuje o K. Biebla, dále např. o Antonína Matěje Píšu, Vítězslava Nezvala, Jaroslava Seiferta, Vladislava Vančuru, Josefa Horu a Karla Teigehe. Kromě nich potkával i kamarády z Prostějova Ivana Sekaninu, Karla Wichterleho aj., kteří zde studovali.⁷²

Wolker i v této době zažíval obtíže v milostném životě. Další básníkovou láskou byla Milada Nedělníková, avšak i zde byl vztah nevyrovnaný. Opět zde je patrná až určitá Wolkerova posedlost milovanou dívkou. To dokládají i dopisy, které Miladě psal: „*Života, který již nemá práva na nic, – ani na Smutek. Nemám své duše, nemám praničeho, neboť všechno to zemřelo v Tobě, poněvadž žilo to jen Tebou.*“⁷³ Obdobné pocity vyjadřuje i v další korespondenci: „*Ztratil jsem vše radost a bolest i tvůrčí sílu, kterou jsi Ty ve mně posvětila a o které jsem věřil, že mnoho dokáže, – neboť byla víc Tvoje než má.*“⁷⁴

Ačkoliv byl společenským člověkem, o čemž svědčí jeho častá aktivita v pražských kruzích a blízký vztah k řadě přátel, neopomíjel Wolker věnovat nějaký čas i své vnitřní stránce, kdy často přemýšlel o životě. Aby si poradil s tíživou finanční situací, kterou při svých studiích v Praze zažíval, snažil se vydělávat si peníze skrze doučování či psaní článků a recenzí do časopisů. Stále více pracoval na svém básnickém díle. Vrcholem bylo v roce 1921 vydání první Wolkerovy sbírky básní, která byla nazvána *Host do domu*.⁷⁵

1.2.3 Host do domu, bůh do domu

Básnické dílo *Host do domu* tvořil prostějovský rodák od jara 1920 do léta 1921. Přičemž částečně byla práce přerušena přípravou na státnicové zkoušky na právnické fakultě. První verze sbírky zaslal do nakladatelství Jana Beníška již v letech 1920, definitivní znění však předal až v dubnu 1921, a vydání Jiřího prvotiny se tak uskutečnilo v Plzni v červenci téhož roku.⁷⁶ Ilustraci obálky provedl malíř Jan Zrzavý.⁷⁷ Původní název sbírky měl podle Wolkerova znít *Ráj srdce*, který odkazuje na Komenského dílo *Labyrint srdce a ráj světa*. Ve stejné době dokončuje svou vlastní sbírku i Zdeněk Kalista. Tu původně plánoval pojmenovat *Host do domu*, v souvislosti s nápísem na domě na pražském Riegrově nábřeží. Jeho básním však tento název zcela neodpovídal. Jelikož si byly obě sbírky v mnoha ohledech

⁷² MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 95

⁷³ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolker*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 235.

⁷⁴ Tamtéž, s. 236.

⁷⁵ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 75–77.

⁷⁶ Tamtéž, s. 80–81.

⁷⁷ *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. ed. R. Kopáč. 1. vydání. Praha: Protis, 2006, s. 11.

podobné a Wolkerově sbírce byl více příhodný, dohodli se autoři na výměně názvů, a tak Wolkerovo velké první dílo dostalo své jméno.⁷⁸

Jako motivy sbírky se často objevují mládí, chuť žít, příroda, láska k rodině a nejvíce láska k obyčejným věcem. Z básní na nás dýchá harmonie, kterou Wolker stále čerpal z domova a rodinného života; až naivní víra v nápravu světa, ačkoliv si je vědom toho, že to nebude lehký boj a projevuje pochyby. Láska se vyskytuje v podobě lidské družnosti, je záležitostí všech. V básních se prolíná život jednotlivce a celého lidstva. Vidíme zde mnoho z Wolkerovy osobnosti, životní poutě a názorového smýšlení. Nejistota a skepse jsou zde vyobrazeny především v jeho odloučení od rodiny a pocitu samoty, kterým trpěl po svém odchodu z rodného kraje. Útěchu nachází v lásce k lidem, přírodě, ale i obyčejným věcem.

Sbírka byla přijata s velkým zájmem, a to jak u kritiky, tak u laických čtenářů, kteří ji oceňovali jako osobitě a srozumitelně napsanou, sice do určité míry naivní, ale i proto krásnou. Přístupnost spočívala ve snaze zprostit poezii nádechu něčeho vznešeného, která je pouze pro intelektuální elity, ale naopak přiblížit ji prostým lidem. Tomu podmiňoval zobrazované jevy i jazykové prostředky.⁷⁹

Původní sbírka se skládá ze tří oddílů nazvaných *Chlapec*, *Ukřižované srdce* a *Host do domu*. Druhé vydání pak bylo doplněno o báseň *Svatý Kopeček*⁸⁰.

V prvním oddílu *Chlapec* je možné sledovat optimismus a důvěru v život. V celé úvodní části je patrná idylická stylizace básní např. v podobě umístování dění do rodinného prostředí, přírody apod. Patrné jsou některé náboženské prvky. Neobjevuje se ještě reflexe reálných problémů společnosti, naopak je zde především nadšení z života, lásky a prostých věcí. Adoraci nejobyčejnějších věcí můžeme sledovat v básni *Kamna*:

*„Myslím, že v poledne každý den
by mohl být květnově tichý a slavný,
kdyby všechny plotny u kamen
mohly být jako louky na jaře.
Maminky – sluníčka
v kuchyních by se nad nimi točily a smály,
žehnaly by je zlatýma rukama*

⁷⁸ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990, s. 118.

⁷⁹ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 98–99.

⁸⁰ Wolker sám k této básni uvedl, že chtěl psát ze Svatého Kopečka, kde byl navštívit nemocnou babičku, ale „z celé mé odpovědi začala se mi roditi dlouhá autobiografická básnička“ – *Tvář za sklem*. ed. Z. Trochová; V. Pekárek. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1957, s. 84.

*a ony, – jako ta země pod náma
v odplatu za to by daly
růst na sobě chlebům a koláčům,
tak jako květinám polním,
co rostou z lásky a tepla.
V poledne by je maminky otrhaly,
na stůl postavily čerstvé a vonící:
"Vezměte z našich rukou, moji nejmilejší,
kyticí!"⁸¹*

Podobné prvky najdeme i v dalších básních, např. v *Poštovní schránce*:

*„Poštovní schránka na rohu ulice,
to není nějaká lečjaká věc.
Kvete modře,
lidé si jí váží velice,
svěřují se jí docela,
Psaníčka do ní házejí ze dvou stran,
z jedné smutná a z druhé veselá.*

*Psaníčka jsou bílá jako pel
a čekají na vlaky, lodě a člověka,
aby jak čmelák a vítr je do dálek rozesel,
- tam, kde jsou srdce,
blizny červené,
schované v růžovém okvětí.*

*Když na ně psaní doletí,
narostou na nich plody
sladké nebo trpké.“⁸²*

⁸¹ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 12.

⁸² Tamtéž, s. 12–13.

Objektem Wolkerova zájmu je zde poštovní schránka, tedy zdánlivě banální, všední, nezajímavá věc. Básník ji ovšem přisuzuje velký důraz, tím, že ji přirovnává k nějaké modré rostlině. Snahu zobrazovat všední předměty a zvýrazňovat jejich roli v životě lidí lze vidět i v básni *Věci* z oddílu *Host do domu*.

*„Miluji věci, mlčenlivé soudruhy,
protože všichni nakládají s nimi,
jako by nežily,
a ony zatím žijí a dívají se na nás
jak věrní psi pohledy soustředěnými
a trpí,
že žádný člověk k nim nepromluví.
Ostýchají se první dát do řeči,
mlčí, čekají, mlčí,
a přeci
tolik by chtěly trochu si porozprávět!*

*Proto miluji věci
a také miluji celý svět.“⁸³*

V některých básních se již lze setkat i s prvními náznaky odloučení Wolkerova od značně subjektivního pohledu a přerod v sociální citění, v této době především v podobě nutné sounáležitosti lidí. Odchod z rodinného prostředí a nové životní situace mu rozvírají nový obzor, ukazují ale i Wolkerovo strádání po rodině. Patrné to může být v básni *Svatodušní svátky*.

*„Všichni chlapani domů odjeli,
jen já jsem zůstal v cizím městě.
Na svatodušní svátky
srdci se vždycky chce k mamince zpátky,
(...)“⁸⁴*

⁸³ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkerova I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 35.

⁸⁴ Tamtéž, s. 11.

Druhý oddíl sbírky již dle svého názvu *Ukřižované srdce* napovídá určitou proměnu Wolkerova směřování. Téma básní se přenáší do neidylického prostředí a i jejich obsah se začíná věnovat problematice doby a nově ukazuje také bídu a utrpení. Toto směřování začíná předznamenávat Wolkerovu budoucí sbírku *Těžká hodina*. Prostředí rodiny a pozitivna je vystřídáno obrazem měst, hotelů či vězení. Nový pohled je patrný v básni *Vězeň*:

*„Na kříži ze čtyř cihlových stěn
den bílý byl mřížemi v boku proboden,
krev a voda
vyšly z rány,
krev a voda
tekou po nebi sedm dní.
Toto je vězení
s tisíci nemocnými lidmi,
s desíti věřícími lidmi
a mým kamarádem, kterého zavřeli v tento svět,
protože má dvacet let.*

Samovazba.

*Ticho je tu,
šalebno je tu,
úzko je tu.*

*Myšlenky se stále potácivě vracejí
jako ranění vojáci z bitvy do polního lazaretu,
ten lazaret je přepadená světnička doma
a maminka s lomícíma rukama je rána na vlastním těle.
Maminky vždy věří v Syna a Spasitele,
ale bolesti jsou nejtěžší, když se musejí rozdat.*

Slunce,

přijď sem s paprsky všemi!

Tento vězeň je sám jako semeno v zemi. “⁸⁵

⁸⁵ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 24.

Prostředí vězení, polního lazaretu, často zmiňovaná krev, tisíce nemocných a podobné výjevy ukazují vnímání problémů ostatních oproti subjektivnímu pohledu v prvním oddílu. Tato konkrétní báseň, která je věnována Jaromíru Beránkovi, již předznamenává i určité revoluční myšlenky a nutnost boje za správnou věc.

Poslední oddíl *Host do domu*, který je svým názvem totožný s názvem celé sbírky, se svou atmosférou a prostředky vrací k myšlenkám prvního. Uplatňují se zde opět přírodní, citové, ale i náboženské motivy, což je patrné z básní *Poutníci*⁸⁶, *Na svatého Mikuláše*⁸⁷, *Koledy*⁸⁸. Problematika společenská a sociální je vytlačena a výrazněji se opět prosazuje optimismus.

Nezvalova vzpomínka dokládá Wolkerovo blízké spojení s bohem: „*Host do domu a ještě někdo..., zastavil se a řekl takřka už jen dechem..., „Víš, kdo je ten někdo?... To je pánbůh...“ Řekl to bez patosu, lidově, dojemně.*“⁸⁹

Časopis *Červen* vydal v květnu roku 1921 *Svatý kopeček*⁹⁰. Později byla báseň připojena Antonínem Pišou do sbírky *Host do domu*. Wolker se nepochybně inspiroval v *Pásmu* od Guillaumea Apollinaira. Pásmo se skládá z asociativně řazených tematických celků. Stejně jako Wolker se tímto žánrem inspirovali i jeho přátelé, například Nezval v *Podivuhodném kouzelníku*, Konstantin Biebl ve skladbě *Nový Ikaros* a Zdeněk Kalista v básni *Růženec*. Svatý kopeček u Olomouce je krásné místo ležící nedaleko od Wolkerova rodného Prostějova, jeho dominantou je barokní chrám Navštívení Panny Marie. Básník sem jezdil za svými prarodiči. V lyricko-epické básni Wolker spojil magičnost místa s problémy společenskými. Formou asociací nám básník představuje poutní místo. Již zde vidíme okouzlení socialismem a pospolitostí: „*jsem ve vašem kruhu a je mi dobře*“⁹¹. Tato báseň reprezentuje přechod mezi Wolkerovou idealistickou sbírkou *Host do domu* a sociálně založenou *Těžkou hodinou*. Znat je to především v proměně původního využívání slova *já* ve stávající *my*.⁹²

Wolker se skrze vnímání okolní bídy snaží nalézt sám sebe: „*abych vylamoval si ten prostý pohled, kterým zedník zkoumá stavivo, na něž klade cihlu. A přesto pořád cítím, že kdesi jsem falešný, nalíčený a koketní.*“⁹³

⁸⁶ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 30–31.

⁸⁷ Tamtéž, s. 33–34.

⁸⁸ Tamtéž, s. 34.

⁸⁹ NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1978, s. 88.

⁹⁰ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* 14. vyd. ed. M. Novotný. Praha: Václav Petr, 1948, s. 37–45.

⁹¹ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 112.

⁹² Tamtéž, s. 111–113.

⁹³ *Dopisy Jiřího Wolкера*. ed. K. Cvejn. 1. vydání. Beroun: Josef Šefl, 1939, s. 4.

Štěpán Vlašín uvádí, že jaro 1920 znamenalo pro Wolkeru především umělecké vyžrání a přechod od začátečnické poezie k osobité tvorbě, naproti tomu jaro 1921 přineslo zlom ideologický a politický.⁹⁴

1.2.4 Dnešek je jistě nesmírný zázrak

V únoru 1921 po dlouhém přemýšlení vystoupil z církve. V dopise otci zmiňuje důvody k odchodu z církve: „*Posílám své vystoupení církve, nemám k tomu zvláště živelných důvodů, ale činím tak přece po bedlivém uvážení. Slovo bezvěrec je velmi zmrzačené a nelogické. Nevystupuji z církve proto, že bych víry neměl, ale proto, že ji mám.*“⁹⁵ Za zmínku stojí skutečnost, že církev následně opustili i oba jeho rodiče.⁹⁶

Do této doby také datujeme Wolkerovo politické vyžrávání, zakončené jeho vstupem do komunistické strany. Toto členství výrazně ovlivnilo vztah okolních lidí k němu. Musel se často setkávat s odmítavým postojem k tomuto rozhodnutí. Jeho matka dopad členství v Komunistické straně Československé popsala takto: „*Být socialistou znamenalo v Prostějově v těch letech určité deklasování, a být komunistou bylo pak přímo vyhoštěním z řad tehdejší společnosti. Proto byl Jiří po svém doznání ke komunismu dán přímo do klatby a označen jako „zuřivý bolševik“, a mnozí hoši byli svými rodiči nebo mladí úředníci, pokud se s Jiřím přátelili, svými představenými přímo vybízeni, aby přerušili styky s tímto nezdárným studentem, který hlásal tak podvrtné zásady a který se postavil do řad komunistů...*“⁹⁷ Ačkoliv básník přicházel o blízké přátele, nedokázal svoje názory opustit. Ve svém dopise Kalistovi Wolker napsal, že v rodném Prostějově se vstup do komunistické strany nesetkal s dobrou odezvou: „*Nemám tu přátel mimo několika řídkých výjimek. A nezůstává na tom, téměř všichni bývalí moji známí chovají se ke mně urážlivě, provokují mě na každém místě – protože jsem bolševik.*“⁹⁸

Důvod ke vstoupení do strany byl relativně zřejmý. Wolker se svými myšlenkami shodoval s tehdejšími smyšlením a směřováním komunistických stran. Určitým důvodem zůstává i hledisko, že mladý člověk se schyluje k radikalismu a novým věcem, a v oné době lze komunistické straně oboje přisoudit.

⁹⁴ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 2., dopl. vydání. Praha: Melantrich, 1980, s. 118.

⁹⁵ Tamtéž, s. 77.

⁹⁶ Tamtéž, s. 77.

⁹⁷ Tamtéž, s. 118–119.

⁹⁸ KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1933, s. 106.

Wolker prožíval napjaté vztahy mezi přáteli velmi těžce. Tento jeho politický a ideový přerod měl vliv i na vztah s nejbližšími přáteli. Musí vyřešit dilema, kdy na jedné straně stojí jeho nová cesta, a na druhé starí přátelé. Hlavním motivem ke změně uvažování mu byla myšlenka, že skrze umění posune svět k lepšímu. Uvědomoval si odpovědnost za současnost a ovlivněním soudobé společnosti i možnou změnu budoucnosti: „*dnešek je jistě nesmírný zázrak*“⁹⁹.

Wolker svůj vztah k dosavadním nejbližším přátelům a rozchody s nimi shrnul ve dvou dopisech svému profesorovi Antonínu Dokoupilovi. V prvním ze dne 22. 5. 1921 píše, že: „...zde v Praze – snad je to kletba velkého města, že spíše rozvádí, než svádí – nemám vlastně jednoho člověka, o němž bych byl přesvědčen z celého srdce, že mluví to, co si myslí. Poslední dobou jsem tím zvláště roztrpčen. Stalo se totiž to, co jste předvídal: rozešel jsem se s Kalistou. Doposud jen literárně, ale myslím, že nezůstane jen na tom. Jsme na to oba příliš ctižádostiví... Cítím, že bych měl dělat nové věci. Cítím, že se jaksi bytostně přeměňuji. Zdá se mi, že tuhnu a tvrdnu jako dozrávající jablko. Mojí celou filosofií bylo chlapectví. Dnes, kdy jsem už příliš veliký, a kdy problémy doby začínají ostřeji narážet na mě, myslím si, že bylo by jistě zbabělé nadnášet se touto růžovou filosofií nad světem. Přesto ale – nemám dosud dosti odvahy, abych řekl ano, ano – ne, ne. Je to ještě příliš uvnitř a podobá se to skoro výčitkám svědomí.“¹⁰⁰

V dalším dopise ze dne 24. 5. 1921 se poté vyznává: „*Mám mnoho bolestí z rozcházení. Bože můj – s kolika dobrými lidmi jsem se musel rozejít, aby se mi cesta nerozdrobila! Je to tak těžké; mít někoho rád a muset odejít od něho, poněvadž mě už teď nechápe a brzo bude nenávidět. Člověk najde mnoho svobody po každém rozchodu, ale jakési kořeny zůstanou v srdci a ty se stále cítí.*“¹⁰¹

Probíhající proměna básníkovy směřování, která u něj v této době probíhá, je patrná i v další korespondenci. Pro příklad lze uvést ukázky, kde vyznává Pišovi své pocity: „*chci v životě trpěti*“¹⁰² a nové myšlenky: „*Nebudu tvořit svět ze sebe, neboť pak bych byl já a svět. Prolnu světem a potom bude jenom svět.*“¹⁰³ Zde je patrné Wolkerovo uvažování, kde je již zjevné sociální a kolektivní citění. To se promítá i do Wolkerova díla a výsledkem jsou básně o obyčejných věcech určené prostému čtenáři, pro dělníky s oprýskanými tvářemi a zmozolněnými rukama. Přes všechny těžkosti Wolker až bezmezně věří svému poslání,

⁹⁹ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 36.

¹⁰⁰ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkra.* ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 329–330.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 326.

¹⁰² *Dopisy Jiřího Wolkera.* ed. K. Cvejn. 1. vydání. Beroun: Josef Šefl, 1939. s. 5.

¹⁰³ Tamtéž, s. 2.

o čemž vypovídají dopisy matce: „*Milá maminko, – o tom bolševictví a podobných prostějovských žvástech Ti nemusím ani psát. Zdá se, že mnoho lidí se proti mně spiklo – ale Ty víš jistě tak dobře jako já, že jdu svou cestou čestně a opravdově. Umění je anticipací zítřků, říká Krejčí – a proto lidé včerejší nikdy mne nemohou příliš hluboce urazit. Ale jsem tak rád, maminko, že Ty to víš a že chápeš, kudy jde cesta k zítřku.*“¹⁰⁴

Období mezi *Hostem do domu* a *Těžkou hodinou*, tedy jaro 1921 až léto 1922, je spojeno s velkou Wolkerovou aktivitou v mnoha oblastech společnosti.

V roce 1921 se stal zakládajícím členem Literární skupiny, svazu mladých moravských básníků, především kvůli možnosti publikovat v připravovaném časopise.¹⁰⁵ Wolkerův vztah ke skupině je patrný z textu Píšovi: „...*Účel spolku už ani nevím, jaký je; hlavní a pro mne jediný zajímavý: vydávání časopisu (měsíčník o 32 stranách).*“¹⁰⁶ Z dopisu vyplývá, že ačkoliv stál u počátku spolku, výrazněji se s členy neztotožňoval a jeho zájem byl především motivován publikačními možnostmi. Členové Literární skupiny byli i Wolkerovi přátelé Zdeněk Kalista a Konstantin Biebl. Společně s Antonínem Matějem Píšou poté básník tvoří pražskou redakci časopisu *Host*.¹⁰⁷ V rámci skupiny nějakou dobu působil, a to až do vydání Manifestu (*Naše naděje, víra a práce*).¹⁰⁸ S myšlenkami, které obsahoval a deklaroval, se Wolker výrazně rozcházel, a naopak se postupně přibližoval autorům sdruženým do spolku Devětsil. Toto odloučení eskalovalo odchodem Jiřího Wolкера z Literární skupiny¹⁰⁹ pro nesouhlas s „*vágním humanismem a expresionistickým zaměřením*“¹¹⁰, což považoval v tu dobu za nepřijatelné¹¹¹, a následně jeho vstupem do Devětsilu. Tento umělecký svaz vytvořený v říjnu 1920 byla skupina socialisticky avantgardně orientovaných umělců. Mezi první členy patřili, například Jaroslav Seifert, Karel Teige a Vladislav Vančura.

Ačkoliv obecné názory na uměleckou tvorbu z teoretického hlediska byly mezi členy Devětsilu a Literární skupiny shodné, v praxi se názorově mýjely. Zásadní rozdíl mezi nimi pak spočíval v politické orientaci: zatímco Devětsil byl v zásadě marxistický a komunistický, členové Literární skupiny se přikláněli k humanismu.¹¹² „*Jestliže Devětsil vyšel z proletářské poezie a přes poetismus směřoval k surrealismu, pak Literární skupina se vymaňovala*

¹⁰⁴ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937. s. 173.

¹⁰⁵ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. II/II. K-L*. 1. vydání. Praha: Academia, 1993, s. 1210.

¹⁰⁶ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 121.

¹⁰⁷ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. II/II. K-L*. 1. vydání. Praha: Academia, 1993, s. 1210.

¹⁰⁸ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 122–123.

¹⁰⁹ Literární skupina definitivně zanikla v roce 1929.

¹¹⁰ *Lektor A. M. Píša. Výbor lektorských posudků z let 1954–1965*. ed. N. Macurová. 1. vydání. Praha, s. 10.

¹¹¹ Tamtéž, s. 11.

¹¹² *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I*. ed. A. HOROVÁ. 1. vydání. Praha: Academia, 1995, s. 285.

z expresionismu směrem k nové věcnosti a psychologickému realismu. Zatímco Devětsil si zachoval kolektivní soudržnost, šli příslušníci druhého generačního sdružení individuálními cestami.“¹¹³ Právě odlišné politické názory mezi jednotlivými členy Literární skupiny stály za odchodem některých z nich, např. i Wolkeru. Vrchol rozkolu nastal zejména v souvislosti s přijetím Manifestu (*Naše naděje, víra a práce*) v roce 1922, který propagoval nové postupy a nový vztah k lidem, věcem a životu jako takovému. Manifest se sice přihlásil k socialismu, na druhou stranu odmítal revoluci, marxismus a násilí.¹¹⁴

Ani Wolkerův vztah k Devětsilu nebyl zcela ideální a je viditelný v opatrném příklonu ke svazu a později i v brzkém odchodu z něj. Tyto jeho myšlenky jsou patrné v korespondenci s A. M. Píšou: „*Myslím si totiž, že musíme být na výsost opatrní. Mějme pozor, že nejedná se tu jen o Seiferta a Vančuru, lidi vzácné a mně velmi sympatické...*“¹¹⁵ I přesto společně právě s Píšou v roce 1922 do svazu vystupují.¹¹⁶

Za vrchol spolupráce může být považována Wolkerova stať vydaná prvního dubna 1922 v časopise *Var*, která shrnuje myšlenky tehdejších členů svazu, a zároveň pokládá základ proletářskému pojetí literatury. Stať s názvem *Proletářské umění* tlumočí názory skupiny komunistických umělců Devětsil, tudíž tato stať nebyla výhradně „jeho“ dílem. Snažili se přiblížit umění co nejširším vrstvám čtenářstva, zejména dělnictvu.¹¹⁷

Ve stati hovoří o vymezení proti měšťácké kultuře, zejména kultuře 19. století, která vycházela z tehdejšího kapitalistického uspořádání společnosti. Na druhou stranu odmítají ostatní-ismy a různé experimenty s novými pohledy na vnitřní společenské vztahy a přihlašují se k historickému materialismu a marxismu. O budoucnosti nechtějí pouze mluvit a malovat si ji, ale také za ni bojovat a boj vyhrát. Je zde patrná podpora kolektivismu, splynutí s davem a nutnost přestat přemýšlet individualisticky. Dále kladou za požadavek novost, kterou chápou jako nové vidění světa. Optimismus proletářského umění není ve významu touhy po iracionálním štěstí, ale obyčejné lidské touhy po štěstí v pozemském životě. Štěstí pak podle proletářského umění nespočívá v tom, že se smíříme se stavem věci tak, jak leží a stojí, ale budeme – v rámci kolektivismu – bojovat za zlepšení celého světa. Z toho vyplývá, že proletářské umění se nezaměřuje na náboženství nebo duchovno, ale preferuje reálného člověka, lidstvo a svět, v němž žijeme, proto vykazuje znaky realismu.

¹¹³ *Nová encyklopedie českého výtvarného umění 1.* ed. A. HOROVÁ. 1. vydání. Praha: Academia, 1995, s. 136.

¹¹⁴ GALÍK, Josef. *Panorama české literatury : (literární dějiny od počátků do současnosti)*. ed. L. Machala; E. Petřů. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1994, 547 s.

¹¹⁵ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1974, s. 123.

¹¹⁶ Wolker k tomu napsal: „*Já mám sílu, ty máš sílu, sdružíme se v Devětsilu. A tam ty a já a my budeme dělat programy*“ – NOVOTNÝ, Miloslav. *Dílo Jiřího Wolkeru. Díl první*. 13. vydání. Praha: Václav Petr, 1947, s. 391.

¹¹⁷ VLAŠÍN, Štěpán. *Avantgarda známá a neznámá. 1.* Vydání. Praha: Svoboda, 1971, s. 220–224.

Posledním znakem proletářského umění, který je ve stati definován, je revolučnost. Wolker současně s definicí proletářského umění vymezuje podmínky pro rozvoj takové kultury. Domnívá se, že její rozvoj je možný pouze v případě, pokud vznikne proletářský stát. Na druhou stranu upozorňuje na možnost zániku proletářského umění s tím, že je pouze přechodným jevem, a v případě, že přestane být ve společnosti potřebné, zanikne a s ním i společenské uspořádání skrze dělení na společenské třídy. Proletářské umění se rozvine v rámci socialistické kultury.¹¹⁸

V pozdějších myšlenkách se však především Wolker a Teige začínají rozcházet. Jejich odlišné pojetí popisuje Vlašín takto: „*Wolkerův rozchod s Devětsilem se nejvýrazněji projevil právě v pojetí lidovosti: jestliže pro Teiga a Devětsil je lidovost dána využitím pokleslých uměleckých hodnot (varieté, indiánky, cirkus, sentimentální romány atd.) našel Wolker cestu k lidovému čtenáři prostřednictvím tradice; především v Erbenově baladě našel tvárné prvky zaručující obecnou sdělnost.*“¹¹⁹ Devětsil se později přiklonil k tezí poetismu a naopak odklonil od angažované a revoluční poezie. Teigeho stať *Poetismus* v roce 1924 znamenala konečný rozchod s proletářským uměním.¹²⁰

Za zmínku z tohoto období stojí zcela jistě i Wolkerův výlet s Konstantinem Bieblem k moři do Dalmácie, jež uskutečnili v květnu 1922. Cílem tohoto výletu mělo být zlepšení zdravotního stavu Wolkera, neboť již v této době trpěl častými onemocněními. Wolkera již netrápila finanční situace a tak si mohl cestu dovolit. Věřili totiž, že jeho zdravotním problémům přímořský vzduch i jižní slunce prospěje. Nestalo se však. A v tuto dobu se naopak začaly u Wolkera projevovat symptomy jeho choroby (např. po plavání kašlal krev aj.).¹²¹

1.2.5 Dnes je má těžká hodina

Wolker měl v této životní etapě před sebou dvě „těžké hodiny“, první v podobě snah o dokončení studia a zvládnutí státnic, druhou poté s vydáním své nové sbírky. Letní měsíce roku 1922 pobýval Wolker na Svatém Kopečku u Olomouce, kde jej silně zasáhla smrt dědečka Skládala. Tato událost se také projevila v jeho další literární tvorbě. Své pocity vyjadřuje v básni *Muž*:

¹¹⁸ *Avantgarda známá a neznámá. 1. Od proletářského umění k poetismu.* ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971, s. 220–224.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 15.

¹²⁰ Tamtéž, s. 168.

¹²¹ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 124.

„Uprostřed noci
vichřice do jeho srdce vpadla,
dřív než mohl napřáhnout ramena zvadlá,
srdce mu z kořenů vyvracet počala –
a srdce to dubové, srdce to vysoké
se sedmdesáti čtyřmi roky – sedmdesáti čtyřmi haluzemi
se na tělo zvrátilo a tělo padlo k zemi
(...)“¹²²

Wolkerova životní proměna, jak z hlediska literární, tak i osobní, se dovršuje v odrazu jeho druhého stěžejního díla, které vychází s názvem *Těžká hodina* v říjnu 1922 v nakladatelství Václava Petra nákladem 1000 výtisků. Dílo plně odpovídalo cílům a potřebám proletářské poezie. Obálku sbírky nakreslil Josef Čapek, český malíř a spisovatel. I v této sbírce je možné spatřit změnu v autorově osobnosti i jeho pohledu na svět. Metafora těžká hodina symbolizuje okamžik přerodu člověka v podobě zrození v něco nového. Rozdíl mezi jeho postojem v *Hostu do domu* a *Těžké hodině* je očividný. Z chlapce se stává muž. Cílem je vytvoření nové cesty k těm, kteří bojují za přetvoření světa, k dělníkům, k proletářům. Výrazně se odlišuje od jeho první sbírky *Host do domu*, zejména pokud jde o tematické zaměření a společenský odkaz, a také v objevujícím se pesimismu a smutku, který básněmi v tomto díle prostupuje. Rozdílné je i členění sbírky, která tentokrát není dělena na oddíly. Dílo vzbudilo všeobecně až na výjimky (Marie Pujmanová, Jarmil Křecara) kladný ohlas.¹²³

Wolker se v *Těžké hodině* nezabývá krásami všedních dnů, naopak se zaměřuje na rozdělený svět, kdy vedle sebe existuje štěstí a zoufalství, a štěstí jedné skupiny je vykoupeno zoufalostí jiných. Lyriku, kterou obsahuje *Host do domu*, vystřídala v *Těžké hodině* epika, která své vyvrcholení našla ve třech tzv. sociálních baladách, které byly do díla zařazeny, a to *Baladě o očích topičových*, *Baladě o nenarozeném dítěti* a *Baladě o snu*¹²⁴.

Z balad cítíme tragiku a vnímáme pocity lidí, kteří se nachází v bezvýchodné životní situaci, avšak přes všechn smutek balady vzbuzují v čtenáři něco krásného a milého.

¹²² WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 72.

¹²³ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker.* 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 151.

¹²⁴ „Tady jsou paláce – tady podkrovní, tady jsou sytí – tady hladoví, jedni jsou otroci – druzí diktátoři a všichni jsou choří“ – VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker.* 1. vyd. Praha: Melantrich, 1974, s. 144.

Popisují vážná životní témata, například bídou vynucený potrat. Epika má své opodstatnění, protože autor chtěl, aby sbírka byla srozumitelná většímu množství čtenářů.

Těžká hodina také více než *Host do domu* apeluje – především v souladu se zásadami proletářského umění – na kolektivismus a pracující dělníky, Wolker se nezdráhá v duchu marxismu volat po třídním boji.¹²⁵ Proto v *Těžké hodině* sledujeme především dělníky, jejich bídu, smutek a smrt, na druhou stranu v ní však nalezneme také milostné básně, kterými ovšem také prostupuje smutek a tragičnost životní situace. Wolker se v této sbírce zaměřil na vyjádření sociální nespravedlnosti v tehdejší společnosti a je z ní patrné, jak velmi toužil po změně společenského uspořádání. I v *Těžké hodině* však nalezneme určité známky optimismu, motivované sociálními nadějemi, směřující především ke změně ve společenském uspořádání, v jejímž důsledku dojde k vytvoření lepšího světa.

Úvodní báseň, *Těžká hodina*, věnovaná Wolkerovu příteli A. M. Pišovi¹²⁶, obsahuje Wolkerovo vyznání, ze kterého vyplývá jeho nejistota o jeho vlastním názoru, o tužbách, především je ale patrná jeho proměna, kdy posuzuje okolní svět již jako dospělý muž, a je zde vyobrazen výrazný rozpor mezi pohledem, který měl jako chlapec, a který má dnes:

*„Přišel jsem na svět,
abych si postavil život
dle obrazu srdce svého.*

Chlapecké srdce je písnička na začátku...

(...)

*ale mužovo srdce jsou ruce a mozoly,
které se krví svou do cihel probolí,*

(...)

Dnes je má těžká hodina.

Chlapecké srdce mi zemřelo a sám v rakvi je vynáším

(...)

Dnes je má těžká hodina;

jedno srdce jsem pohřbil a druhé ještě nemám,

¹²⁵ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. I/II. U-Ž. Dodatky k LČL 1–3, A–Ř.* 1. vydání. Praha: Academia, 2008, s. 1639.

¹²⁶ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 49.

*sesláblý úzkostí, sesláblý samotou
marně se bráním studeným stěnám
pokoje svého uštěpačného.*

(...)

*Já mužné srdce ještě nemám,
sám v těžké své hodině;
a proto nevěřím.“¹²⁷*

Ve Wolkerových básních se, podobně jako ve sbírce *Host do domu*, také setkáme s jeho láskou k člověku, lidem, na druhou stranu se v nové sbírce Wolker zaměřil nejen na vztahy mezi jednotlivci, ale také i uvnitř kolektivu. Jestliže jsme o předchozí sbírce konstatovali, že je plná harmonie, zde cítíme, že Wolker prozřel, nemyslí si, že je společnost harmonická, hledal a našel nedostatky tehdejší společnosti a snažil se s nimi vyrovnat. Pokoru a soucit v jeho nových básních nahradila bojovnost, revolučnost a odhodlanost.

V básníkově literární tvorbě je, i přes často značně kritické nahlížení na současnou společnost a osudu chudých, zobrazen optimismus a víra v lepší budoucnost. Tak jak o tom vypovídá text: „*nespočívá ve víře v dokonalost stojícího světa, ale ve víře v možnost jeho zlepšení*“¹²⁸.

Ve sbírce *Těžká hodina* je nový symbol dělníka. Toho umístil Wolker do popředí svých básní a balad, vědom si tehdejších třídních rozdílů ve společnosti, bez ohledu na pohlaví, věk či náplň práce. Podle Wolкера byl dělníkem každý, kdo pracoval rukama, tj. nejen dělníci v továrnách, ale také sluzky, řemeslníci, krejčí, švadleny apod. V *Baladě o očích topičových* Wolker poukazuje na tragický život dělníků, kteří těžce pracují a umřou, avšak práce stále byla, je a bude:

¹²⁷ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 49–50.

¹²⁸ ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. EDICE E. *Spisy Jiřího Wolкера, svazek třetí.* [online] SNKLHU © 2014 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/soubory-del/spisy-jiriho-wolkera/154-mladistve-prace-versem>>. s. 214.

„(...)
Dělník je smrtelný,
práce je živá,
(...)“^{129,130}

V *Baladě o snu*, věnované Jaroslavu Seifertovi¹³¹, osoby dělníků přímo jmenuje, např. jako Jana, který vidí chyby v současném rozdělení společnosti a doufá ve šťastnější svět. V závěru básně se objevuje motiv boje:

„V špinavé ulici na předměstí
bydlel mládenec jménem Jan.
Měl dobré srdce, slabé pěsti
a modrou pracovní zástěru.
(...)“

*Tady jsou paláce, – tady podkroví,
tady jsou sytí, – tady hladoví,
jedni jsou otroci, – druzí diktátoři...*

(...)
*toužil a trpěl a přece chtěl žít,
svět na vážkách spravedlivých vyvážit,
neboť člověk na svět přišel a proto tu je,
aby se stával tím, co země potřebuje.
(...)*

*Neviděl paláců, neviděl podkroví,
zmizeli žebráci nutní a hladoví,
po světě bez bídy, bez chamtivosti
chodili lidé chlapecky prostí,*

¹²⁹ Podle Blažíčka tímto dvojverším Wolker vyjádřil nesmrtelnost jedince v díle, které po sobě zanechává – BLAŽÍČEK, Přemysl et al. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 460.

¹³⁰ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I*. ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 82–85.

¹³¹ Tamtéž, s. 64.

stateční jako montéři, moudří jak inženýři,

(...)

Z fabrik a podkroví dělníci jdou,

mezi nimi Jan a Marie,

svatí drží v rukou lilie,

muži kladiva a meče; když velké sny se zabíjejí,

mnoho krve teče.

Musí se zabít,

musí se žít,

ruce jsou zbraně,

*srdce štít!*¹³²

Podobně Wolker konkretizuje dělníka v *Baladě o očích topičových*, a to jako Antonína. Jeho práce mu je i smyslem existence. Rozpor ovšem nastává, když Antonín oslepne, v důsledku čehož nemůže pracovat, a tím i ztrácí smysl žití. Wolker zde zdůrazňuje práci prostých lidí, dělníků, topičů apod. Vyzdvihuje jejich přínos pro společnost a ukazuje, že základem každého z nás je práce ve prospěch kolektivu, každý má svůj úkol a jeho konáním posouvá společnost.

„Utichly továrny, utichly ulice,

usnuly hvězdy okolo měsíce

(...)

„Antoníne, topiči elektrárenský,

do kotle přilož!“

Antonín dnes, jak před lety dvaceti pěti,

železnou lopatou otvírá pec,

(...)

Soudruzi, dělníci elektrárenští,

divnou ženu vám mám.

¹³² WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 64–69.

*Když se jí do očí podívám,
pláče a říká, že člověk jsem prokletý,
že oči mám jiné, než jsem měl před lety.*

(...)

*V tu chvíli Antonín, topič mozolnatý,
poznal těch dvacet pět roků u pece, u lopaty,
v nichž oči mu krájel plamenný nůž,
a poznav, že stačí to muži, by zemřel jak muž,
zakřičel nesmírně nad nocí, nad světem vším:*

*Soudruzi, dělníci elektrárenští,
slepý jsem, – nevidím!“*

(...)

*Neslyší slepec, – do tmy se propadá,
a tma jej objímá a tma je oprádá,
raněné srdce už z hrudi mu odchází
hledat si ve světě jinačí obvaz,*

(...)

*Dělník je smrtelný,
práce je živá,
Antonín umírá,
žárovka zpívá:*

*Ženo má, – ženo má,
neplač!“¹³³*

Ve třetí baladě, tj. *Baladě o nenarozeném dítěti*, se Wolker zaměřil na společensky tabuizovaný problém, a to potrat. V baladě sledujeme milostný příběh, ve kterém tíživá životní situace dožene milence k nucenému přerušení těhotenství. Balada je koncipována tak,

¹³³ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 82–85.

aby ji čtenář snadno pochopil. Je patrné, že potrat byl v životní situaci obou lidí nutný, a Wolker se s jejich postojem v zásadě ztotožňuje a neodsuzuje je za jejich rozhodnutí. Zatímco předchozí *Balada o očích topičových* končila výkřikem, tato balada končí otázkou, a cesta tak zůstává otevřena.

„(...)

*Láska je žena a muž,
láska je chleba a nůž.
Rozřízl jsem tě, milá má,
krev teče mýma rukama
z pecnu bílého.*

(...)

*Té noci plakaly čtyři holé stěny,
že těžko, těžko bude dát
hladovým ústům krajíc ukrojený.*

(...)

dětská ústa k srdci promluvila:

*Maminko milá,
já jsem láska,
která by ráda se narodila!*

*Když to slyšela,
k milému běžela.*

(...)

*Slunce už nesvítí,
hvězdy už nezáří,
odešli k lékaři
milenci dva.*

(...)

*Ó ženo,
slyšíš ten hlas,
co na prsou hořel ti?
Teď naposled zakřičel ještě.
Teď zhas.*

*On zatím stál,
u dveří, na prahu pokoje stál.
Však oči jej zradily a nestály s ním,
křečovitě kráčely za její bolesti,
za její bolesti, za vozem pohřebním,
kola skřípěla, podzimní vítr vál.
Udělal jsem to já?
Já jsem to udělal.
(...)*

*Já nejsem žena,
já jsem hrob.
(...)*

*Večer mnoho milenců smutných je,
že to, co žít mohlo, nežije,
(...)*

*Slunce na zemi svítilo
a stromy zůstaly lysé,
lidé se na zemi milují
a láska nenarodí se.*

Nenarodí se?''¹³⁴

¹³⁴ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 51–55.

Např. v básni *Slepí muzikanti* sledujeme dva žebráky, kteří jsou slepí, a i přesto dokážou otevřít ostatním lidem oči, aby poznali krásu světa.

*„Dva slepí muzikanti
chodili po zemi,
jeden měl harmoniku,
druhý šel s houslemi.
(...)*

*Zatím co slepí hráli
písničku veselou,
tak lidem narůstaly
nové a nové oči.*

*Čím pěkněji slepí hráli,
tím rostlo očí víc,
to aby z velké té krásy
se neztratilo nic.
(...)¹³⁵*

V básni *Tvář za sklem* Wolker zobrazuje pražskou kavárnu Bellevue. Ukazuje rozdílnou atmosféru v kavárně a mimo ní. Wolker zde odkazuje na rozdělení světa, na ten v kavárně (svět bohatých) a na ten venku (svět chudých).

*„Kavárna „Bellevue“ je říše
stavěná z hudby, tepla a plyše,
z oken má vysoké, průhledné hranice,
které ji dělí od zmrzlé ulice.*

*Dnes jako jindy páni si za stoly sedli,
důstojní páni a vznešené dámy
ústa si probodli úsměvy, kravaty drahokamy*

¹³⁵ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 55.

a v teple, hudbě a v plyši
noviny na oči posadili si,
aby přes tyto brejle z papíru viděli,
že svět je veselý, protože sami jsou veselí
v kavárně „Bellevue“.
Když tu tak seděli teple a ctihodně
s rukama vyžehlenýma,
tu stalo se, stalo, – ne zcela náhodně, –
že na okna skleného tenounkou hranici
přítisk tvář člověk, který stál v ulici,
(...)

a pohledem ostrým a chladným jak nůž
prořízl okno a vbod se v tu nádheru,
(...)

před okny žila ulice, bída a sníh...^{136,137}

Další básní v této sbírce je *Kázání na hoře*, v níž Wolker – v zásadě v souladu s novozákonním Ježíšem – nedělá rozdíl mezi lidmi, tedy neodsuzuje ani lidi vyloučené z různých důvodů ze společnosti, např. „vrahy“, „opilé nevěstky“, naopak k nim vyjadřuje lásku veršem „každý má někde srdce, i když je s sebou nenosí“¹³⁸. V básni *Oči* nalezneme symbol lidských očí, které jsou „nejširší moře“, které „celý svět na sobě unesou“¹³⁹. Oči v této básni chápeme jako vidění reality, věci tragických a velmi těžkých, které jsou na světě přítomny.

Básně *Fotografie* a *Dům v noci*¹⁴⁰ jsou laděny sociálně-politicky. Ve *Fotografii* Wolker ukazuje hlad v Rusku v roce 1922, jehož viníkem je kapitalismus¹⁴¹, s tím, že hlad

¹³⁶Wolker k tomu trefně poznamenal, že „dnešní doba žádá srovnání. Srovnávejte salóny se suterénem, rentiéry s dělníky, milostpaní se šičkami z fabrik. Srovnávejte – a najdete moudrost dneška“ – *Zasvěcování srdce*. ed. V. Macura. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 108.

¹³⁷WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 57–58.

¹³⁸Tamtéž, s. 59.

¹³⁹Tamtéž, s. 60.

¹⁴⁰Tamtéž, s. 74–76.

¹⁴¹„...aby pod prsty bídy a žalu / dvojnásob vynikla krvavá tlama kapitálu“. – WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 74.

dělá z lidí „*lidojedy*“¹⁴². Ve druhé básni představuje Wolker dům obývaný 60 partajemi, které tvoří příslušníci dělnické třídy, a i zde vidíme chudobu a bídu. Jediní bohatí, kteří se v domě nacházejí, jsou milenci, kteří bydlí v podkroví, a jsou „bohatí svou láskou“.

Báseň *Setkání* nás navede položit si otázku, zda štěstí jedněch je či není vykoupeno neštěstím druhých. Wolker se ptá:

„ (...)
 kdo ví, zda život svůj žijeme sami,
 kdo ví, zda hvězda nad hlubinami
 z bahenních kořenů nevykvétá?
 (...)“¹⁴³

Odpověď je v zásadě velmi jednoduchá; nikdo z nás nežije jen sám pro sebe, naopak každý z nás žijeme a musíme žít své životy v souladu s dalšími lidmi, nicméně každý z nás má na světě své místo a roli. Wolker se domníval, že pokud někdo je šťastný, někdo jiný je nešťastný, tedy pokud někdo se směje, někdo jiný za něho pláče.

Ve sbírce *Těžká hodina* se Wolker dotkl válečných motivů, a to v básni *Mirogoj*. Ukazuje nám záhřebský hřbitov, místo, na kterém jsou pochovány oběti z války. Zdůrazňuje nesmyslnost války a smrt lidí. Wolker se ptá:

„ (...)
 a každý mrtvý se ptal:
 Pověz mi, živý,
 proč jsem umíral?“
 (...)“¹⁴⁴

Básně *Nevěrná*, *Odjezd* a *Milenci* mají milostné motivy. Wolker v nich vzpomíná na dívku, do níž se zamiloval, zobrazuje pocity, které s ní prožíval. Básník ani v intimních

¹⁴² „Aby ten každý, kdo hoduje dnes tu a pije, / na každém talíři, na každé sklenici / narazit musel na mrtvolý křičící: / *Lidojede! Lidojede!*“ – WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 75.

¹⁴³ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 77.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 78.

chvích s dívkou nepřestává myslet na dobro celého světa¹⁴⁵. Ve sbírce se vyskytuje také báseň, ve které Wolker vzpomíná na svůj pobyt u Jaderského moře, např. *Moře*¹⁴⁶.

Obecně se dá o sbírce *Těžká hodina* říci, že je pro běžného čtenáře i v současné době srozumitelná, obsahuje společné motivy, oproti předchozí sbírce je však básník bojovnější, více vyjadřuje touhu po změně společenského uspořádání i za cenu boje, na druhou stranu k nám stále promlouvá důvěrně a citlivě. Nejvyšším smyslem je běžná, prostá práce ve prospěch společnosti, to je odkaz, který člověk zanechá světu.

Wolkera všichni znají především jako básníka, věnoval se však také próze včetně pohádek. Kvalita Wolkerovy prózy nedosáhla úrovně jeho poezie. I přesto je důležité ji zmínit. Tematicky a svým laděním je velmi podobná vývoji v básnické tvorbě. V období počátku 20. let si obecné směřování spíše žádalo možnost vzniku nových cest v próze. Tomu se částečně podřídil i Jiří Wolker se svou tvorbou povídek. Uvést je možné např. povídku *O Františku muzikantovi, Jarní den* či *Universitní knihovna*. U některých je patrný vliv francouzského prostředí. Tři povídky *Děti, Sestra* a *Chlapec* mají svým směřováním blízko Wolkerově prvotině *Host do domu*. Zaměřují se na citovost, objevují se i prvky expresionismu. Proměna Wolker v poezii rezonuje i v dalších prozaických dílech. Povídka *Stařec*, vydaná v roce 1922, je svým motivem již blízká vyznění sbírky *Těžká hodina*. Určité specifické postavení má povídka *Iida*, kterou básník věnoval svému příteli Konstantinu Bieblovi. V povídce sledujeme osudy vojáka na balkánské frontě, který byl zajat srbskými partyzány, a kterého vysvobodí manželka velitele partyzánů Iida. Ta se do vojáka zamiluje, když ho ošetřuje, následně se spolu pokusí utéci. Příběh končí smrtí Iidy. V lednu 1918 byl právě Biebl na balkánské frontě a zde zažil dobrodružství, které rozvinul Jiří Wolker ve svém díle.¹⁴⁷

Jiří Wolker je také autorem mnoho pohádek, které psal při svém pobytu na Svatém Kopečku o prázdninách 1921 a souběžně při pracích na sbírce *Těžká hodina*.¹⁴⁸ Za jeho života vycházely v časopisech, později byly vydány v knihách. Mezi známé pohádky patří *O milionáři, který ukradl slunce, O knihaři a básníkovi, Pohádka o listonošovi, Pohádka o Jonym z cirkusu* či *O Kominíkovi*. Blažiček upozorňuje, že prvky Andersenových a Wildeových pohádek vnesl do české literatury 20. let 20. století Jiří Wolker, který jako

¹⁴⁵ „Počkáš, – až s tebou obejmú svět?“ – WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 82.

¹⁴⁶ Podle Vlašina se jedná o jednu z nejlepších básní ze sbírky – VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 2., dopl. vydání. Praha: Melantrich, 1980, s. 146.

¹⁴⁷ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 159–162.

¹⁴⁸ NOR, A. C. *Jiří Wolker, básník a člověk*. 3. vydání. Praha: Alois Hýnek, 1947, s. 111.

první začíná klást důraz na sociální vlivy.¹⁴⁹ Ve Wolkerových pohádkách se nevyskytují žádné nadpřirozené bytosti, naopak děj se odehrává v soudobém světě (milionář, listonoš, kominík). Stejně tak se v nich běžně nevyskytují ani žádné magické či kouzelné jevy, pokud ano, tak pouze skrze metafory, např. děti nesou slunce na oblohu v *Pohádce o milionáři, který ukradl slunce*¹⁵⁰.

Další oblastí, ve které Wolker působil, byla tvorba divadelních her. Vytvořil sbírku s názvem *Tři hry*, obsahující díla *Nejvyšší oběť*, *Nemocnice* a *Hrob*.¹⁵¹

1.2.6 Poslední výdechy

„Těžká hodina“ přicházela na Jiřího Wolkera i v reálném životě. A to i přesto, že se seznámil se svou poslední láskou. Byla jí Marie Koldová, kterou Wolker s radostí oslovoval „Máničko“. Vzájemně si dopisovali od dubna 1923. Mezi oběma byl značný věkový rozdíl, to jim ale nebránilo v jejich vztahu. V dopisech je patrné, jak si byli blízcí. To dosvědčují i dopisy, které Wolker Marii zasílal ze sanatoria, stejně tak věnování na knize, které ji napsal na Štědrý večer 1923, ale především pak poslední rozloučení, které proběhlo po návratu do Prostějova. O tom nás informuje básníková matka ve svých memoárech.¹⁵²

I přesto, že určité náznaky nějakých zdravotních obtíží se u Wolkera objevovaly po celý jeho život, např. ve svých denících ze skautského tábora se často zmiňuje o nachlazení, horečkách či kašli, Wolkerova nemoc většinu blízkých překvapila. Rychlý byl její nástup i další vývoj, což Zdena Wolkerová popisuje ve svých vzpomínkách: „*Byli jsme přestrašeni a udiveni náhlým a prudkým projevem choroby, v naší rodině doposud neznámé.*“¹⁵³ Nemoc se projevila během pobytu v Praze, kdy se Wolker připravoval na zkoušky. Po rentgenovém vyšetření na jaře roku 1923 byla Wolkerovi potvrzena tuberkulóza.¹⁵⁴

Na radu lékařů se v červnu odjel léčit s matkou do Vysokých Tater, kde se nacházelo sanatorium. Během pobytu se Wolkerův stav měnil, jednou byl horší, jindy lepší, zpočátku nebylo jasné, zda se uzdraví. Wolker sám ve své uzdravení věřil, psal

¹⁴⁹ BLAŽÍČEK, Přemysl et al. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 258.

¹⁵⁰ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 2., dopl. vydání. Praha: Melantrich, 1980, s. 163.

¹⁵¹ KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1933, s. 107.

¹⁵² WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 233–240.

¹⁵³ Tamtéž, s. 198.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 197–198.

svým přátelům optimistické dopisy¹⁵⁵, jeho stav se bohužel brzy zhoršil a objevily se různé další zdravotní komplikace, např. pásový opar. Ze svého pobytu napsal rodičům, jak vše vnitřně vnímá: „*Jak rád bych Vám psal lepší zprávy, ale nemohu. Je to se mnou pořád horší a nejraději bych přestal vůbec existovat, protože toto je peklo, které si nemůžete představit. Horečky, které jsou denně nejméně dvakrát nad 39, mě už úplně zhubily. Nejsm schopen nejmenšího pohybu...*“¹⁵⁶

Velmi rozporuplně působí báseň *U rentgenu*, kterou píše v říjnu 1923, tedy v době, kdy u něj už nemoc výrazně propukla. Z básně je možné vidět určitou obavu a smutek. Nad básní lze uvažovat tak, že se jedná o určité vyjádření vlastního tragického osudu skrze dělníka, kterému lékař oznámí, že onemocněl tuberkulózou. Mohlo by to naznačovat i to, že sám Wolker se rád s dělníky ztotožňoval:

„(...)

„*Co vidím, dělníku, to tvoje plíce jsou.
Fabrika ti je popsala dýmem a sazemi.*

(...)

*Co vidím, dělníku, to tvoje plíce jsou,
Prožrané hladem a tuberkulosou.*

Umřeš.

(...)“¹⁵⁷

Pochmurnou náladu z pobytu v sanatoriu dokresluje báseň *Na nemocniční postel padá svět...*

„*Na nemocniční postel padá svět
a alarm jeho slyším mezi obvazy,
soudruzi do boje jdou pro spravedlnost,
soudruzi do boje jdou a nikdo neschází.*

¹⁵⁵ I přesto je možné vidět první náznaky pesimismu. V kalendáři u data 14. července 1923 si poznamenal: „*Bude ještě hůř? Ted' jsem ovšem úplně nemohoucí a mé tělo, které jsem vždy měl rád, stalo se stokou a jímá mě z něho hnus*“ – HAVLÍK, Přemysl. *Předčasná úmrtí. 3, Jiří Wolker, Konstantin Biebl, Otakar Batlička*. 1. vydání. Praha: World Circle Foundation, 2002, s. 37.

¹⁵⁶ HAVLÍK, Přemysl. *Předčasná úmrtí. 3, Jiří Wolker, Konstantin Biebl, Otakar Batlička*. 1. vydání. Praha: World Circle Foundation, 2002, s. 35.

¹⁵⁷ *Do boje, láska, leť: dopisy a básně Jiřího Wolkra z roku 1923*. ed. M. Kubíčková; J. Dvořák. 1. vydání. Praha: Odeon, 1975, s. 82.

*Na nemocniční postel padá svět,
Však smrt též na ni dýchá z temných zákoutí.
Proč nemohu jít s vámi, soudruzi?
Proč musím umírat, když chtěl jsem padnouti? “¹⁵⁸*

V dopise z října roku 1923 je patrný ještě výraznější pesimismus. Své matce píše: „*Maminko drahá, nejezdí! Jsem už myslím, proklet.*“¹⁵⁹ Zdena Wolkerová ovšem do sanatoria za svým synem dorazila, aby mu byla oporou v jeho nemoci. Zde nějakou dobu pobývala až do zlepšení synova zdravotního stavu. Poté se vrátila zpět do Prostějova, ale již koncem listopadu se opět Wolkerova nemoc zhoršuje. Zdena Wolkerová proto vyrazí zpět do Tatranské Polianky za svým synem. V prosinci nemoc propukla kompletně v podobě tuberkulózního zápalu mozkových blan s teplotami přes čtyřicet stupňů, které oslabily jeho tělo i mysl. Den před Štědrým dnem přijel do polianského sanatoria i Wolkerův otec.¹⁶⁰ Po návštěvě profesora Dokoupila 27. prosince bylo ve shodě lékařů a Wolkerovy matky rozhodnuto, že Jiřího stav je již nevyléčitelný, a bude lepší, když bude převezen, aby raději zemřel doma v Prostějově. Po strastiplné cestě mrazivým počasím dorazil Jiří Wolker domů 31. prosince v ranních hodinách. Svě poslední dny prožil zde. V brzkých ranních hodinách chladného zimního den 3. ledna 1924 vydechl Jiří Wolker, básník, jenž miloval svět, naposledy.¹⁶¹

Na tragické úmrtí mladého básníka zareagovali téměř bezprostředně zejména jeho přátelé i vydavatelé rozličných listů. Revue *Host* vypravila speciální číslo. A. M. Píša vydal poté Wolkerovo souborné dílo. Nezval o rok později napsal zase jeho monografii a také touto dobou vyšla celá řada básní, které reflektovaly jeho smrt.¹⁶²

Svoji závět napsal 8. listopadu 1923.

„Při plném a jasném vědomí, po dobrém a spravedlivém uvážení pořizuji o svých movitostech takto:

I. Universálními dědici všeho svého majetku činím své rodiče.

II. Jejich dědictví však obtěžuji těmito odkazy:

¹⁵⁸ *Básně*. ed. A. M. Píša. 3. vydání. Praha: Orbis, 1952, 202 s.

¹⁵⁹ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkra*, ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 171.

¹⁶⁰ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 206.

¹⁶¹ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 216–248.

¹⁶² Tamtéž, s. 267.

a) Svoji knihovnu v celku odkazují prostějovskému komunistickému kulturnímu spol. „Proletkult“. Knihy, které by se snad do této dělnické knihovny nehodily, necht' jsou inteligentním a zkušeným soudruhem (nejraději prof. Kamenářem) vyřazeny anebo prodány a za utržené peníze pořízeny knihy odborné a vhodné.

b) Svoji matku opravňují, aby si z této knihovny vybrala ty knihy na památku, které se jí líbí. Rovněž chci, aby každý z mých dobrých přátel byl podělen jednou bibliofilskou knihou, kteréžto výtisky by ve veřejné knihovně brzy vzaly újmu a nebyly náležitě oceněny. Maminka moje přátele zná a necht' sama je podělí. Sám na všechny nemohu vzpomenouti, jen podotýkám: prof. Dokoupil–Lasák (Lasákovi knihu o mod. rus. malířství), Konvalinka, Kratochvíl, Pospíšil, Hudousek, K. Wichterle, Hora, Píša, paní Erna Škrachová, Dolínek, Eda atd.

c) Hudebniny klavírní odkazují všechny své sestřenici Danušce Kadláčkové. Kvarteta (Strausovy) Jirkovi Škrachovi. Hudebniny houslové odkazují městské hudební škole, aby je chudým a nadaným žákům dle svého dobrého zdání rozdala. Rovněž tak i svoje housle.

d) Fotografický aparát bratru Karlovi (je schován ve skříni na šaty v předsíni).

III. Pochován chci býti v Prostějově, chci míti na hrobě malý vojenský břízový kříž s nadpisem nejprostším Jiří Wolker, spisovatel, 23 (?) let.

IV. Péči o svou lit. pozůstalost svěřuji příteli A. M. Pišovi.

Končím a prosím vyšší Spravedlnost, aby rozhodla brzy a nenechala se mne trápit tolik v nejistotě a bolestech. Sám bych si z duše přál, aby tento papír stal se zbytečným cárem a já byl vrácen k práci a k životu. Smrti však se nebojím, nebo na ni nevěřím, neboť „La morte? Sans elle l'éternité n'apparaîtrait nouvelle.“¹⁶³

Zde je vidět, že Wolker svoji knihovnu odevzdal z větší části Protektulu v Prostějově. Matka uvádí, že byla ve 30. letech knihovna uložena v soukromí kteréhosi soudruha. A že po knihovně nepátrá, ale že jí je to líto, protože Wolker knihy daroval dělnictvu a takto nedojdou svému účelu.¹⁶⁴

Dne 5. ledna 1924 se konalo poslední rozloučení s Jiřím Wolkerem. Autorem úmrtního oznámení byl profesor Antonín Dokoupil. Pohřbu se účastnili všichni blízcí z Wolkerovy rodiny a jeho přátel, například Konstantin Biebl, Lev Blatný, Josef Hora,

¹⁶³ WOLKER, Jiří, *Závět Jiřího Wolker*, 1. vydání. Prostějov: Osvětová beseda, 1952, s. 6–10.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 12.

Jaroslav Seifert a mnoho dalších. Přítomna byla i jeho milovaná Marie Koldová. Díky ní byla uveřejněna báseň *Umírající*¹⁶⁵, kterou přednesla při obřadu Marie Majerová.

*„Až umřu, nic na tomto světě se nestane a nezmění,
jen srdcí několik se zachvěje v rose jak k ránu květiny,
tisíce umřely, tisíce se mnou umrou, tisíce na smrt jsou znaveni,
neboť v smrti a zrození nikdo nezůstal jediný.*

*Smrti se nebojím, smrt není zlá, smrt je jen kus života
těžkého,
co strašné je, co zlé je, to umírání je,
kdy smysl střelené v letu padají se všeho, se všeho,
(...)*

*smrti se nebojím, smrt není zlá, ve smrti nejsem sám,
umírání se bojím, kde každý je opuštěn, – a já umírám.
(...)*

*ale v umírání musí být každý sám, sám a samotn.
(...)*

*Až umřu, na světě nic se nestane a nezmění,
jenom já ztratím svou bídu a změním se ze všeho,
snad stanu se stromem, snad děckem, snad hromadou
kamení,
smrti se nebojím, smrt není zlá, smrt je jen kus života
těžkého“¹⁶⁶.*

Jak uvádí Jiří Svoboda, Wolkerova smrt oslovila svojí tragikou velkou část literární veřejnosti, kdy umělecké a ideové akcenty zdánlivě ustoupily, a všichni vnímali v podstatě

¹⁶⁵ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 2., dopl. vydání. Praha: Melantrich, 1980, s. 178.

¹⁶⁶ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I*, ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1941, s. 124–125.

pouze tuto bolestnou událost¹⁶⁷. Wolkerova smrt posílila novou vlnu jeho popularity, aktivizovala jeho příznivce, všichni najednou začali chápat Wolkerův úděl, Šalda jej označil jako tvůrce „*obrody světa a života*“, „*kouzelného zraku*“ a objevitele nového symbolismu, v němž se „*idea vtěluje v realitu*“¹⁶⁸.

Se smrtí Jiřího Wolkerera skončila i éra proletářské poezie. Po skončení druhé světové války byl hrob Jiřího Wolkerera opraven. Na kamenném balvanu umístěna kovová deska a na ní v úvodu zmiňovaný epitaf.¹⁶⁹

¹⁶⁷ SVOBODA, Jiří. Jiří Wolker fiktivní a autentický (Reflexe básnickovy poezie v proměnách času). *ucl.cas.cz* [online] Moravica 6/2008 [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/2008/SMVII/7.pdf>>.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ WOLKER, Jiří, *Závět Jiřího Wolkerera*, 1. vydání. Prostějov: Osvětová beseda, 1952, s. 18.

2 Jednotlivé reflexe Jiřího Wolкера

Tato kapitola se zabývá jednotlivými reflexemi Jiřího Wolкера. Tím, jak ho vnímala rodina a blízcí přátelé a jaký měli vztah k osobě a tvorbě mladého básníka. První část kapitoly zobrazuje pohled rodinných příslušníků, druhá poté vzpomínky ostatních blízkých osob. Poslední podkapitola se věnuje reflexi Jiřího Wolкера z hlediska časového vývoje.

U jednotlivých reflexí v prvních dvou oddílech je nutné brát v potaz, že jde vždy o subjektivní pohled jednotlivce, který může být v mnoha případech zkreslen. Stejně tak i zkreslující ve snaze vylepšit stav jednotlivých rodinných příslušníků a přátel, díky spojitosti s básníkovou osobou. Proto se práce snaží zaměřit na konkrétní fakta uváděná v jednotlivých dílech, ve snaze získat informace charakterizujících osobnost a tvorbu Jiřího Wolкера.

Stěžejní monografií pro jednotlivé reflexe Wolkerova „druhého života“ je kniha *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*¹⁷⁰, kterou editoval Pavel Marek a která byla vydána v roce 1990. Osoby, které byly s básníkem v blízkém kontaktu, zde popisují Jiřího Wolкера ze svého pohledu. V knize jsou i vzpomínky doposud publikované pouze v regionálních listech. Chronologicky je kniha řazena na tři části: *Mládí*, *Ve víru života* a *Stín smrti*.¹⁷¹

2.1 Reflexe rodiny

Tato kapitola sleduje Jiřího Wolкера očima jeho rodiny. Za blízkou rodinu je pro potřeby práce považována Wolkerova matka, otec a bratr. V dětství měl blízký vztah i s prarodiči, ale jejich vzpomínky na Jiřího nebyly zaznamenány. Zatímco Wolkerova matka o svém synovi napsala knihu, o vztahu mezi Jiřím Wolkrem a jeho otcem se dozvídáme především z rodinné korespondence a pohledu přátel básníka, jež miloval svět. K postoji obou bratrů k sobě se vyjadřuje především Wolkerova matka.

Kniha Zdeny Wolkerové vychází z osobních vzpomínek, ale i dopisů, které si se svým synem vyměnila. Hlavní myšlenka je popsat život syna, jeho rodinu, tvorbu, povahu a nakonec to, jak umíral. Vzhledem k tomuto faktu je pohled matky rozpracován v samostatné podkapitole.

Vztah Wolkerových rodičů započal relativně složitě. Wolkerova matka Zdena Skládalová pocházela ze zámožné rodiny místního majitele továrny. Původně

¹⁷⁰ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, 248 s.

¹⁷¹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, 248 s.

pro ni plánovali sňatek s jiným mužem a dokonce ji poslali na studium obchodní školy do Prahy.¹⁷² I přes tyto nesnáze však po celé tři roky udržovala vztah s Ferdinandem Wolkrem, který pocházel podle knihy *Rod Jiřího Wolkra*¹⁷³ ze staré litovelské rodiny Walckerů, kteří svůj původ odvozovali až v Anglii. Wolkerův otec se vyučil a následně působil jako úředník v několika firmách.¹⁷⁴ Vztah, který byl zpočátku udržován přes dopisy, vedl po návratu Zdeny Skládalové zpět do Prostějova až k zásnubám s Ferdinandem Wolkerem. Tehdy dvacetiletá Zdena Skládalová a šestadvacetiletý Ferdinand Wolker se vzali 6. června 1899.¹⁷⁵ Po jejich sňatku rodiny bydlely ve stejném domě a její otec svěřil svému zeti i část továrny. Wolkerovi rodiče si však s příbuznými ze Zdeniny strany nerozuměli, a tak se rozhodli po narození jejich prvorozeného syna odstěhovat. Wolkerův otec poté nastoupil do banky a posléze se stal ředitelem prostějovské pojišťovny.¹⁷⁶

Otec Ferdinand Wolker pocházel z rodiny řemeslníků. V Praze také vystudoval obchodní školu. Už během jeho studií ho velmi upoutalo divadlo, které ho přivedlo k zájmu o recitační umění, a svoji zálibu našel v hudební tvorbě Antonína Dvořáka, Bedřicha Smetany a Zdeňka Fibicha. Na přání své matky se však později vrátil zpět do Prostějova, kde pracoval jako úředník prostějovské záložny.¹⁷⁷

Názory na otce se různí. Ze vzpomínek Edvarda Valenty jej lze považovat za výraznější osobnost, která vedla svého syna k umění. Kladně ho hodnotí také Antonín Dokoupil.¹⁷⁸

Edvard Valenta se domnívá, že právě otcova výchova měla významný podíl na jeho uměleckém vývoji a tvorbě. Valenta uvádí, že Wolkerův otec byl sice „*bankovní ředitel a také se stýkal s tak říkajíc nejlepší společností, nejlepší pokud jde o majetek, ale byl to člověk pokrokový, s vášní pro umění a hlavně kamarád nás všech, jednal s námi vždycky jako rovný s rovnými – teprve tady jsem poznal, kolik kouzla může být v rodině, kde si všichni členové rozumějí, a kde se vzájemný vztah opírá ne o pouhý respekt nebo dokonce strach, ale o srdečnost, porozumění a lásku. Byl to nádherný člověk.*“¹⁷⁹ Stejně tak zdůrazňuje, že právě Ferdinand vedl Jiřího k umění: „*Ale hlavním dobrým duchem té společnosti byl*

¹⁷² WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 53–59.

¹⁷³ KÜHNDEL, Jan. *Rod Jiřího Wolкера*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1934. 40 s.

¹⁷⁴ KÜHNDEL, Jan. *Rod Jiřího Wolкера*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1934, s. 11.

¹⁷⁵ DRAŠNER, František. *Jiří Wolker na Vysočině*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2005, s. 23.

¹⁷⁶ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 58–59.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 24–27.

¹⁷⁸ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 27.

¹⁷⁹ VALENTA, Edvard. *Život samé psaní*. 1. vydání. Praha: Symposium, 1970, s. 79.

Jirkův otec Ferdinand Wolker. Ne Jirkova matka, ale hlavně on měl rozhodující vliv na Jirkovu uměleckou výchovu a na jeho růst – tady se Ferdinandu Wolkerovi velice ukřivdilo. “¹⁸⁰

Odlišný názor na Wolkerova otce měli však Zdeněk Kalista, Vítězslav Nezval a Jaroslav Seifert, kteří jej považovali za přísného a příliš šetrivého. Nezval soudí, že Ferdinand Wolker vychovával svého syna tvrdě, a proto se ve svých dopisech Wolker bál žádat o peníze. Nenašli k sobě tak blízký vztah jako s matkou.¹⁸¹ V korespondenci s přáteli se často objevuje zmínka ohledně otcovy přísnosti v otázkách financí. Jiří Wolker mu v dopisech obhajoval veškeré své výdaje. Velmi pečlivě vždy rozepsal jednotlivé finanční náklady na stravu, dopravu, uklízečku nebo poštu:

„Prosím na měsíc červen za:

<i>byt</i>	<i>80 Kč</i>
<i>obědy</i>	<i>240 Kč</i>
<i>večeře</i>	<i>135 Kč</i>
<i>snídaně a svačiny</i>	<i>30 Kč</i>
<i>posluha</i>	<i>10 Kč</i>
<i>domovník</i>	<i>5 Kč</i>

.....¹⁸²

Často také zdůrazňoval, že peníze využívá pouze na nutné potřeby: *„Předně děkuji Ti srdečně za peníze, které jsi mi poslal. Víš, že nejsou na žádné zbytečnosti. Vždyť ani do divadel, ani do koncertů nechodím, jen jsem-li pozván.*“¹⁸³

O problémech s nedostatkem peněz píše např. Zdeňkovi Kalistovi: *„A potom: peníze! Jsem na tom hodně bledě, – nemám tu vůbec žádných příjmů a našim říci nemohu. Maminka sama nemá, a s tatínkem jsem v takovém zvláštním stavu, že dělá mi hroznou bolest prosit jen o něco. On by dal, ale s takovým gestem, že bych se musel stydět.*“¹⁸⁴ Podobné obtíže popisuje i v další korespondenci: *„Tatínek je v domnění, že když jsem doma, nepotřebuji*

¹⁸⁰ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkra*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 380.

¹⁸¹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 101.

¹⁸² WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkra*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 94.

¹⁸³ Tamtéž, s. 72

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 380.

vůbec peněz, a já mu o ně říkat nemohu, poněvadž jsme si tak bolestně cizí. A maminka chuděra, peněz nemá. Nemyslíš, že dnešní doba stojí jen na matkách a synech?“¹⁸⁵ Zajímavostí tohoto dopisu je zcela jistě zmínka o odcizení mezi Jiřím Wolkerem a otcem. Tato poznámka by mohla částečně potvrzovat názory, že Jiří Wolker se svým otcem neměl tak blízký vztah jako s matkou.

Jaroslav Seifert se také zmiňuje o Wolkerově otci, a to v souvislosti se smuteční hostinou po smrti Jiřího Wolkera, na které byl přítomen včetně dalších přátel. Hostina se odehrávala v bytě Wolkerovy rodiny a Ferdinand Wolker pozval Seiferta do svého pokoje, aby mu ukázal účetní knihy, na které bylo napsáno „*Nemoc Jiřího*“. Seifert dokonce píše: „*Knihu otevřel a položil před nás a upozorňoval na zapsaný obnos, které musil vynaložit na nemoc svého syna.*“¹⁸⁶

Z náhledů na Wolkerova otce od blízkých je patrné, že se mínění o něm značně rozchází. Každý však může posuzovat vztah otce a syna subjektivně. V dopisech, které adresoval otec Jiřímu, jsou také velmi častou otázkou peníze:

„*Milý Jiří!*

Dle Tvého přání zaslal jsem Ti včera Kč 1500 (...)“¹⁸⁷

O nich se zmiňuje i v korespondenci s matkou, avšak nikoliv tak výrazně. Dle zpráv je patrné, že Wolker měl ze svého otce určitý strach, pokud jde o finanční stránku. Velmi časté je jeho ospravedlňování, tak aby otec viděl, že není lehkovážný či rozhazovačný. Důvody lze možná sledovat i v původu Ferdinand Wolkera, který nepocházel z tak dobře situované rodiny jako Zdena Wolkerová, a své postavení a peníze si musel postupně vydobýt. To mohl očekávat i od svého syna, a proto byl v otázce peněz až strohý. Wolkerův vztah k otci přesto působí spíše pozitivně.

Určitou zvláštností je, že žádný z dopisů¹⁸⁸ není věnován bratrovi Karlovi. Toto naznačuje, že jejich vztah pravděpodobně nebyl blízký. Ve svých vzpomínkách se ke vztahu obou bratrů obrací i jejich matka. Poměr bratrů vidí ve prospěch staršího syna, který je až idealizován, oproti Karlovi, kterému přisuzuje výrazněji větší porci negativních

¹⁸⁵ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkera*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 382.

¹⁸⁶ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 216.

¹⁸⁷ WOLKER, Jiří, ed. Z. Wolkerová; J. KÜHNDEL. *Korespondence s rodiči*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 139.

¹⁸⁸ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkera*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, 755 s.

atributů. Nepřilíš vřelý vztah dává spíše za vinu svému mladšímu synovi, který na bratra žárlil.¹⁸⁹

2.1.1 Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky

Matka básníka, dcera majitele „Továrny prostějovských kořalek, rumů a likérů“, se narodila se roku 1879¹⁹⁰ a zemřela v roce 1954. Zdena Wolkerová byla velmi schopnou a činnou ženou – přední organizátorkou společenského života v Prostějově, a stala se také jednatelkou v dámském odboru Ústřední matice školské. I ona se velmi zajímala o umění a později tento rozvoj podporovala i u svého syna Jiřího Wolker. Ve své době byla velmi moderní ženou, jež, ač byla vychovaná v klášteře, dostatečně kriticky promýšlela svoje kroky v životě a měla odvahu vzepřít se i některým tehdejšími tradicím. Umění správně jednat v životě předala i svému synovi a lze říci, že postoj – promýšlet své budoucí kroky a nevzdávat se – usnadnil Wolkerovi jeho literární začátky.¹⁹¹

Velmi důležité pro reflexi básníkovy života jsou právě její vzpomínky¹⁹². Jedná se o velmi podrobné dílo, zaznamenávající i nejmenší detaily z Wolkerova života s láskou, což naznačuje opravdu velmi úzký a blízký vztah matky a syna: „(...) můj Jiří, kterého jsem nade všechno milovala!“¹⁹³ Je nutné přistupovat k informacím s odstupem, jelikož je zde zcela jistě možná určitá idealizace vzpomínek, které Zdena Wolkerová na svého syna měla. V knize *Matky dělají muže*¹⁹⁴ se lze dočíst: „Žena zachází s mužskými vlastnostmi svých synů do jisté míry subjektivně...“¹⁹⁵ Wolker si s ní podle pamětí velmi rozuměl a svěřoval jí své osobní věci od vztahů s dívkami až po studium. Někteří jí vytýkají, např. Sergej Machonin, že ze synova odkazu chtěla trochu slávy pro sebe. Nelze jí upřít, že svým dílem pomohla veřejnosti přiblížit tajemství synova života, která znala jen ona.

Primární zdroj pro poznání vztahu Jiřího Wolker a jeho matky je kniha *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. Publikace byla vydána dvakrát v diametrálně rozdílné společensko-politické situaci. Poprvé kniha vyšla roku 1937 v době demokratické první

¹⁸⁹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 79.

¹⁹⁰ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 34.

¹⁹¹ KÜHNDEL, Jan. *Rod Jiřího Wolker*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1934, s. 38–39.

¹⁹² WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vyd. Praha: Václav Petr, 1937, 286 s.

¹⁹³ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 250

¹⁹⁴ BENARD, Cheryl; SCHLAFFER, Edit. *Matky dělají muže: jak dospívají synové*. Praha: Pragma, 1997. 233 s. ISBN 80-7205-435-X.

¹⁹⁵ BENARD, Cheryl; SCHLAFFER, Edit. *Matky dělají muže: jak dospívají synové*. Praha: Pragma, 1997. s. 16.

republiky a podruhé po třinácti letech v roce 1951, v období nejhrošších restrikcí ze stran vládnoucí komunistické strany. První vydání vydal nakladatel Václav Petr a obsahuje více soukromých údajů o životě Jiřího Wolкера.¹⁹⁶ Zatímco druhé vydání vydalo nakladatelství Československý spisovatel, doplněné o nové informace. Odlišná je i předmluva jednotlivých vydání. U druhého se objevuje zmínka o větší objektivitě. Prohlašuje, že osobní fakta postupem času shledala pro čtenáře nepodstatné, a že první vydání psala spíše pro sebe než pro čtenáře.¹⁹⁷ Změna je však patrná i v důsledku politického kontextu. Již v první kapitole vydání z roku 1951, která popisuje původ obou rodičů Jiřího Wolкера, je patrné, jak se autorka snažila vyhovět tehdejšímu společenskému cílům: „Zato však poněkud šíře rozvádím historii rodiny, z níž Jiří Wolker vzešel, aby bylo patrné, že původ jeho kotví v malých, pracovitých a poctivých lidech, (...).“¹⁹⁸ Často se objevují i odkazy na zakladatele komunismu V. I. Lenina a komunistickou stranu, které se v prvním vydání v takové míře nevyskytují.¹⁹⁹ Dochází k obměně i jazykové složky, kdy v některých případech je oslovení paní nahrazeno slovem soudružka. Autorka se v druhém vydání snažila oprostít od všech důvěrností a poukázat jen na fakta – ty ale autorka přeměnila v duchu doby: „Jeho osobnost vyrostla ve mně pevněji a přijala něco i z velkého uznání veřejnosti, kterému se mu dostalo v době nynější, kdy přiznán byl Jiřímu Wolkerovi význam básníka socialistického a komunistického, básníka dělníků, vedoucí třídy dnešního světa, která pozvedla Wolкера na piedestal své lásky a oddanosti, pochopivši, čím jí jako básník skutečně byl a jest.“²⁰⁰ Ze stejného důvodu bylo také upuštěno od zmínek o bohu: „....Pánbůh Vám ho propůjčil za čtyřiaadvacet krásných roků...“²⁰¹ V knize z let 50. již autorka píše: „Byly Vám propůjčeny na několik krásných roků...“²⁰² V druhém vydání se již nedostalo na zprávy o Americe nebo skautingu: „Skauting Jiřímu výchovně velmi prospěl, naučil ho překonávati nesnáze, s nimiž zpočátku těžce zápasil, otužil ho také tělesně a jeho hloubavý duch přijal mravní zásady skautingu opravdově a trvale za své.“²⁰³ V některých místech knihy se objevují vsuvky ve snaze zveličít jeho vztah ke komunistickým myšlenkám: „A jestli kde, totiž jistě zde

¹⁹⁶ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vyd. Praha: Václav Petr, 1937, 286 s.

¹⁹⁷ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 13–14.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 14.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 164.

²⁰⁰ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 13.

²⁰¹ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, s. 283.

²⁰² WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 273.

²⁰³ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, s. 163.

na Svatém Kopečku zasel sémě komunismu on, Jiří Wolker, který svým dělnickým kamarádům jako student pražské univerzity vyprávěl o velkém Rusku a statečném Leninovi...“.²⁰⁴

I Wolkerovo politické smyšlení prošlo určitou úpravou při porovnání obou verzí: „*Neboť Jiří Wolker byl v onom smyslu krásné myšlenky let dvacátých tohoto století, kdy se hlásili k této myšlence všichni, kteří usilovali o sociální spravedlnost v nejširším rozsahu pro všechny bédné, ponížené a vyhoštěné, aby se stali rovnoprávnými činiteli společenského organismus, jak to v Rusku hlásal a o to usiloval Lenin.*“²⁰⁵ Pravděpodobně z důvodu, že u moci byl komunistický režim, autorka celá tehdy nepopulární dvacátá léta vypouští.²⁰⁶

K synově tvorbě a proměně se ve svých dílech vyjádřila obdobně jako většina jeho přátel. Povšimla si rozdílů mezi jeho první a druhou sbírkou; ta podle ní představila Wolkera jiného, než jak byl znám z *Hosta do domu*, neboť to již „*nebyl dětským citem rozechvělý chlapec, pohlížející na život a na svět z bezpečného přístavu rodiny, nebyl básníkem jen dětsky prostého srdce, plného pokory a důvěry k lidem, ale naopak byl to bojovník, který v těžké životní hodině překonával boj ve svém srdci dítěte se srdcem muže*“²⁰⁷. Wolkerův příklon ke komunismu je dle jeho matky vystavěn na silném sociálním citění, které se u něj vždy projevovalo.²⁰⁸ Toto vše odpovídá myšlenkám a ideologii stávající politické struktury, dle které matka svou knihu upravila.

Ze vzpomínek Zdeny Wolkerové můžeme vidět její hrdé vzpomínání na své první miminko: „*rostlo jako z vody, mělo se čile k životu, bylo zdravé, roztomilé a bylo krásné!*“²⁰⁹

Matka vzpomíná na synův vztah k náboženství: „*Jenom náboženství se mu zdálo již jako děcku – nepravdivé. Čemu nerozuměl, chtěl mít doma vysvětleno (...) Anebo „Mámo jsi také Pánbůh?“ Prosím tě – co tě to napadlo?“ No, táta říká, že jsi hospodyň, a my se u velebného pána učíme, že Pánbůh je také hospodyň.*“²¹⁰

Matka se zmiňuje i o vztahu svých dvou synů. Mladší Karel nebyl studijně tak nadaný jako Jiří a nedokončil studium na reálce, namísto toho se dal v učení do továrny. Tyto faktory dle matky způsobily žárlivost na bratra: „*Až teprve Karel začal chodit do školy, v níž mnohem hůř pro své časté churavění prospíval než Jiří, začla se u něho jevit nevraživost vůči staršímu*

²⁰⁴ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 130.

²⁰⁵ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, s. 171.

²⁰⁶ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 161.

²⁰⁷ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, s. 175.

²⁰⁸ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 161.

²⁰⁹ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, s. 67.

²¹⁰ Tamtéž, s. 147.

bratru, cítil se jím zastíněn, poznával, že ho nedostihuje, žárlil na jeho úspěchy (...).²¹¹ Matka svého syna popisuje jako vzor inteligence a umu, Karlovi tyto vlastnosti nedává, naopak uvádí spíše jeho slabost: „Karel byl slabé dítě a hned v prvním svém roce prodělal těžký zápal plic, čímž zeslábl ještě více. Zdaleka se nemohl zdravím rovnati Jiřímu. (...) Často se mi vtírá myšlenka, zda snad v Karlovi, mém druhém dítěti, nebyl zárodek strašné nemoci, která v jinošském věku zkosila oba mé syny.“²¹² O vztahu Jiřího k mladšímu bratrovi zmiňuje zajímavou informaci: „Je podivno, že Jiří, který oceňoval přátelství a důvěru u svých kamarádů, nedbal o ně u svého bratra a sám je k němu neprojevoval. Naopak: skoro bych mohla doznat, že neměl Karla rád. (...) Zvláště u Jiřího jsem se snažila získat více náklonosti k bratrovi, zpočátku se o to pokoušel, ale pak jednal s Karlem odměřeně, chladně a cize...“²¹³

Wolker již v mládí projevoval úzký vztah k literatuře. Číst se naučil již v pěti letech. Nedlouho později je doložený i jeho první dopis rodičům. Po celou dobu byl znát tento zápal v podobě velkého množství přečtených knih. Mezi oblíbené autory můžeme řadit např. Karla Jaromíra Erbena. Tato inspirace je poté viditelná i při samotné básnickové tvorbě.²¹⁴

Při charakteristice osobnosti mladého básníka matka opět nešetří chválou. Popisuje Wolkera jako svědomitého, dobrosrdečného, přátelského, pilného a družného chlapce. To píše i v jedné ze svých vzpomínek: „Ve škole se projevíly u Jiřího nové vlastnosti: svědomitost a píle.“²¹⁵ Ve druhé vypovídá o Wolkerově štědrosti „Jiří byl štědrý, i své hračky rád rozdával dětem, věděl-li, že žádných nemají. A nesměl-li je dát, tož je alespoň „půjčil“. Netěšila ho žádná cennější věc, nemohl-li ji míti jeho chudobný druh.“²¹⁶ Dále pak: „I šaty se sebe rád poděloval. Dostal-li nové, vždy již věděl, že Bertin nebo Bohouš také velmi potřebují zas „nových šatů“, víš, mámo, oni již mají ty své moc roztahané a já ty staré již nebudu nosit, tož jim je dám, že ano?“²¹⁷

Podle matky byl Jiří Wolker družný hoch a měl okolo sebe stále mnoho přátel.²¹⁸

²¹¹ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, s. 134.

²¹² Tamtéž, 1937, s. 74.

²¹³ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 79–80.

²¹⁴ Tamtéž, s. 34–36.

²¹⁵ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 74

²¹⁶ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 33.

²¹⁷ Tamtéž, s. 34.

²¹⁸ Tamtéž, s. 69.

Zdena Wolkerová neopomíná zmínit i synův milostný život. Ukazuje, jak prožíval své vztahy s jednotlivými dívkami: „*Jiří byl z povah, pro něž milovati znamená trpěti. Svou lásku k Marii H. protrpěl velmi bolestně.*“²¹⁹

Vzpomínka na Vánoce roku 1919 vypovídá o básníkově soucitu s chudými lidmi: „*A pak hned vybaloval dárky. Každému něco přivezl. Byly to maličkosti, koupené za pár krejcarů od pouličních prodavačů, (...) Vždyť Jiří chtěl právě těmto ubožákům pomoci, proto je u nich kupoval.*“²²⁰ To dokládá i příběh s žebrákem, který zazvonil u jejich domu a Zdena Wolkerová ho odmítla. Na přimluvu svého staršího syna mu dali drobný obnos peněz.²²¹

Velmi silný vztah matky k synovi ukazuje i její zásah, aby se vyhnul vojenskému odvodu a nemusel nastoupit do armády: „*Protekcí zasvěcených osob podařilo se ho zachrániti*“²²². Nejvýrazněji se však projeví v posledních vzpomínkách, které jsou z doby, kdy se již léčil z nemoci: „*Objala jsem jeho ramena, probírala jeho vlásky nad čelem, hladila a líbala jeho tváře – byl opět mým malým, maličkým děťátkem, které v mé náruči tichounce usíná a v zoufalé jistotě své duše věděla jsem, že usíná ted’ navždy.*“²²³

Je pravděpodobně zcela logické, že pohled matky na zesnulého syna bude z části trochu idealizovaný. Tím více, pokud vezmeme v potaz velmi blízký vztah, jaký mezi sebou oba dva měli. I přesto je možné z četných vzpomínek vysledovat určité charakteristické rysy, které byly pravděpodobně pro osobnost Jiřího Wolкера typické. Nutné je brát v potaz, že především vzpomínky sepsané v knize z 50. let jsou mírně upravené v zájmu tehdejšího režimu, a to ve snaze o zvýraznění přínosu a hodnoty díla jejího syna. Je patrné, že Zdena Wolkerová podporovala svými knihami vznikající tendence při budovanému kultu Jiřího Wolкера, a o to více v komunistické době. Toto ji někteří autoři či přátelé Wolкера vyčítali. Jedním z nich byl i Sergej Machonin, který stejně jako Jiří Wolker vyrůstal v Prostějově. K tomuto se vyjadřuje ve svém díle *Příběh se závorkami*²²⁴.

²¹⁹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 81.

²²⁰ WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937, s. 149.

²²¹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 32.

²²² Tamtéž, s. 82.

²²³ Tamtéž, s. 214.

²²⁴ MACHONIN, Sergej. *Příběh se závorkami (Alternativy)*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1995, s. 117.

2.1.2 Shrnutí

Pohled básnickovy rodiny na jeho osobnost a dílo je možné vyčíst především z paměti matky a přátel. Důkladněji jsou zpracovány vzpomínky Zdeny Wolkerové, která se je rozhodla sepsat do knihy, která vyšla ve dvou vydáních. Obě verze se v určitých informacích rozcházejí. Kromě snahy matky o co nejlepší vykreslení svého syna, měla na objektivnost informací značný vliv také doba a politický systém. Matka svého syna vnímá jak po osobní, tak i literární stránce kladně. Vyzdvihuje Wolkerův talent, nadání, ale i schopnosti vnímat problémy druhých. Výrazné sociální cítění, které popisuje ve svých vzpomínkách, se projevuje u syna od raného dětství. Přisuzované vlastnosti jej představují jako ideálního syna, jakého si jen matka mohla přát. Nedožíváme se o téměř žádných negativech, vyjma zmínky o bohémském životě v Praze. I Wolkerovo dílo matka pochopitelně také značně vyzdvihuje. O tom, jak na svého syna nahlížel otec Ferdinand Wolker, toho z dochovaných pozůstatků nevíme tolik jako u matky. Jako zdroj zde slouží náhled ostatních blízkých osob. Z jejich vzpomínek vyplývá, že otec Ferdinand vnímal svého syna také jako inteligentního, umělecky schopného a poslušného. V jeho zájmech ho podporoval a dopřál mu příjemné rodinné prostředí. Strohý byl k Wolkerovi v otázce peněz. Finanční stránka Ferdinanda Wolkerova pravděpodobně vždy zajímala, neboť i během nemoci svého syna si vedl účty, kolik peněz bylo vynaloženo na léčení. Převažuje ale především kladný náhled na osobnost jeho syna. Ještě méně toho víme o názoru Karla na svého staršího bratra. Pouze z útržkovitých informací od matky či přátel.

2.2 Reflexe přátel

Tato kapitola je věnována pohledu vybraných přátel na Jiřího Wolkeru. Pro potřeby práce jsou vybráni přátelé, se kterými byl Wolker v nejčastějším a nejužším kontaktu, tak aby mohl být co nejlépe objasněn jejich náhled na Wolkerovu osobnost a tvorbu. Wolker měl mnoho blízkých již v Prostějově a další mu přibyli během studií v Praze. Na základě vzpomínek je sledována jejich reflexe Wolkerova života. Jejich rozbor se uvádí v jednotlivých podkapitolách. Poslední z nich je vyhrazena i pro blízké osobnosti, jejichž pohled již nebylo možno z důvodu rozsahu práce pojmout individuálně.

Hlavním záměrem, stejně jako v rodinném prostředí, je sledovat jejich pohled na Wolkerovu povahu a vlivy, které formovaly pohled na Wolkeru.

Stěžejní literaturou pro tuto část práce je publikace *Jiří Wolker ve vzpomínkách svých současníků*²²⁵.

Wolker za svého života navázal mnoho přátelských vztahů, ale s mnoha z nich se časem odloučil, jak píše Pišovi v lednu 1923: „*Měl jsem kdysi v Praze v obou rukách přátel jako písku. Písek prsty protekl, zmatek událostí a vůle osudu dala mi z nich vydržovat jen dvě – tři zlatá srdce. A ta ztráta „přátel“ Tě mrzí jen tak dlouho, dokud nepoznáš, že to byl právě jen písek.*“²²⁶ Jedním z nich byl i „*Karel Wichterle, velký kamarád Jiřího Wolkeru, hoch dobrosrdečný a inteligentní*“²²⁷, který také studoval právo v Praze.

2.2.1 Konstantin Biebl – obdivovatel s tragickým koncem

Společně s A. M. Pišou patřil k nejbližším z Jiřího přátel. Narodil se roku 1898 zubnímu lékaři Petru Bieblovi a jeho ženě Hermíně ve Slavětíně u Loun²²⁸.

Brzy po svých osmnáctých narozeninách musel z důvodu právě probíhající 1. světové války narukovat do armády a byl odveden na frontu. V roce 1921 začal studovat lékařskou fakultu Univerzity Karlovy.²²⁹ Když v květnu tohoto roku četl Konstantin Biebl Wolkerův *Svatý kopeček*, byl naprosto nadšen. Toto dílo ho inspirovalo k napsání vlastní verze apollinairovské básně, kterou pojmenoval *Jeden den doma*. S Jiřím Wolkerem se

²²⁵ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání Praha: Melantrich, 1990. 248 s. ISBN: 80-7023-047-9

²²⁶ *Dopisy Jiřího Wolkeru*. ed. K. Cvejn. 1. vydání. Beroun: Josef Šefl, 1939, s. 8.

²²⁷ DRAŠNER, František. *Jiří Wolker na Vysočině*. 1. vydání. H. Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2005, s. 18.

²²⁸ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. I. A-G*. 1. vydání. Praha: Academia, 1985, s. 228–230.

²²⁹ Tamtéž, s. 228–230.

poprvé osobně setkává v létě v kavárně Slavia a od prvních okamžiků se mezi nimi vytvořilo pevné pouto. S ještě větším okouzlením přijímá červencovou sbírku básní *Host do domu*. Jejich přátelství se projevuje v časté společné korespondenci. Biebl se prostřednictvím Wolkerera stal členem Literární skupiny. Patřil k hlavním představitelům avantgardy. Toto přátelství i silně ovlivnilo jeho tvorbu. Byl členem Devětsilu a stejně jako Wolker vstoupil do komunistické strany (koncem roku 1922).²³⁰ Jeho psychické problémy z rozporů mezi jeho básnickou vizí a skutečností vyústily v tragickou událost, když svůj život ukončil roku 1951 skokem z okna²³¹.

Konstantin Biebl věnoval Wolkerovi svoji sbírku *Věrný hlas: „drahé památce Jiřího Wolkerera“*²³². V březnu vyšel sborník básní *In memoriam Jiřího Wolkerera*²³³, redigovaný právě Bieblem, sám tu publikuje tři krátké vzpomínky na společný pobyt v Jugoslávii.

V květnu 1922 spolu s Wolkerem podnikli zahraniční cestu k moři do dalmatského střediska Baška. V hotelu s nimi byly ubytovány i české dívky z Kolína, se kterými se spřátelili. Dívky měly tuberkulózu v těžce pokročilém stadiu²³⁴. Těžko říct, zda se od nich Wolker nemocí nakazil, ale pravda je, že v dubnu psal Bieblovi, jak trpí chřipkami, bolestmi v kříži, což všechno mohou být příznaky tuberkulózy.

Společná korespondence vyšla v roce 1953 pod názvem *Listy dvou básníků*²³⁵. Uspořádali ji Zdena Wolkerová a Jan Kühndel. Kniha obsahuje i korespondenci, kterou Konstantin Biebl vedl se Zdenou Wolkerovou.²³⁶ Předmluvu napsal Karel Konrád, Wolkerův a Bieblův přítel, který popisuje jejich vztah takto: „*Košť mluvil o Wolkerovi s nadšením, s obdivnými city. A to nejen k jeho nadání, k jeho literárním zámyslům, ale i k jeho charakterovým vlastnostem [...] A musím potvrdit, že Jiří Wolker mluvil o Košťovi tím nejkrásnějším lidským jazykem*“²³⁷.

Silné citové pouto dokládá i dovětek Zdeny Wolkerové z knihy *Listy dvou básníků*: „*Oba tito krásní chlupci jemných duší a ušlechtilých citů (...)*“²³⁸

Blízký vztah mezi oběma je patrný i z jejich vzájemné korespondence. Od vykání se dostali až k přátelskému oslovování Košťo a Jiří.²³⁹ V dopisech si píší nejen o literatuře

²³⁰ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. I. A-G*. 1. vydání. Praha: Academia, 1985. 228–230.

²³¹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 230.

²³² BIEBL, Konstantin. *Věrný hlas*. 2. vydání. Praha: F. Svoboda, 1925, s. 6.

²³³ BIEBL, Konstantin. *In memoriam Jiřího Wolkerera*. 1. vydání. Praha: Erna Janská, 1924, 61 s.

²³⁴ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 178.

²³⁵ *Listy dvou básníků*. ed. Z. Wolkerová; J. Kühndel. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1953, 115 s.

²³⁶ Tamtéž, s. 61–72.

²³⁷ Tamtéž, s. 9.

²³⁸ Tamtéž, s. 61.

²³⁹ Tamtéž, s. 26.

a jejich působení ve svazu Devětsil, ale i o svých názorech, myšlenkách a problémech. Často se objevují i zmínky o citech a vztazích. Patrná je nejen shoda v jejich literárním smýšlení a směřování, ale stejně tak i v osobních otázkách. Úzké přátelství potvrzuje i dění po smrti Jiřího Wolkera, kdy se Konstantin Biebel stává jedním z jeho nejvěrnějších následovníků a obhájců. Udržoval korespondenci s Wolkerovou matkou a podílel se na vydání některých děl o svém zesnulém příteli. Biebel byl jeden z největší Wolkerových obdivovatelů a velmi uznával jak jeho tvorbu, tak i Wolkera samotného.

2.2.2 Antonín Matěj Píša – Wolkerův obhájce

Dalším Wolkerovým velmi blízkým přítelem byl básník, redaktor a kritik Antonín Matěj Píša, který se narodil roku 1902 ve Volyni a zemřel na srdeční chorobu roku 1966 v Praze.²⁴⁰ Vystudoval bohemistiku a germanistiku v Praze. Patřil k nejvýznamnějším představitelům generace 20. let a jako básník a kritik se podílel na formulaci programu proletářské poezie.²⁴¹ S Jiřím Wolkerem uzavřel „trvalé a důsažné přátelství. Jejich názorová blízkost, ..., se projevila i ve společném distancování od zaměření Literární skupiny, jíž byli oba zprvu (1921) členy, a ve vstupu do Devětsilu (1922), ještě toho roku však P. Devětsil opustil (podobně jako o něco později i J. Wolker) pro nesouhlas s jeho vyhraňující se orientací směřující k poetismus.“²⁴² Nelze opomenout poznámku Macurové: „Pravděpodobné je i to, že s ohledem na své členství v KSČ trpěl dobovým syndromem vstřízlivění a necítil oprávnění vyjadřovat se k aktuální problematice.“²⁴³

Píša zamýšlel napsat monografii o Wolkerovi²⁴⁴, ale nikdy se tomu tak nestalo. Vytvořil syntetizující studii, otištěnou v *Deníku práce* roku 1950 pod názvem *Jaký byl*.²⁴⁵ V ní Jiřího Wolkera popisuje jako muže se štíhlou postavou, který až na občasné drobné zdravotní obtíže připadal svému okolí jako zdravý člověk.²⁴⁶ Osobnost Wolkera shrnuje takto: „Osobní kouzlo, kterým Jiří Wolker podmaňoval, tkvělo právě v tom, že byl nejen člověkem přímým a nezákladným, rovněž rostlým i v mravním smyslu, ale nadto bytostí přímo slunného jasu a vřelého srdce, bytostí, která se uměla upřímně radovat, znala se v srdečném

²⁴⁰ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. III/II. P-Ř.* 1. vydání. Praha: Academia, 2000, s. 926.

²⁴¹ *Lektor A. M. Píša. Výbor lektorských posudků z let 1954–1965.* Ed. Naděžda Macurová. 1. vydání. Praha, 2015, s. 23.

²⁴² *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. III/II. P-Ř.* 1. vydání. Praha: Academia, 2000, s. 926.

²⁴³ *Lektor A. M. Píša. Výbor lektorských posudků z let 1954–1965.* ed. Naděžda Macurová. 1. vydání. Praha, 2015, s. 23.

²⁴⁴ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. III/II. P-Ř.* 1. vydání. Praha: Academia, 2000, s. 928.

²⁴⁵ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků.* 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 19.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 19–20.

žertu i vtipu a především – horoucně milovala život, jímž sám takřka překypoval, i lidi, které tak rád vyhledával. Odtud pramenila i jeho schopnost kolektivního cítění.“²⁴⁷

*Dopisy Jiřího Wolker*²⁴⁸ A. M. Pišovi z let (1921 a 1923) vyšly roku 1939, ve druhém vydání poté pod názvem *Listy příteli*²⁴⁹ roku 1951. Publikace obsahuje vzájemnou korespondenci mezi A. M. Pišou a Jiřím Wolkerem, kterou spolu vedli v letech 1921 až 1923.²⁵⁰

A. M. Piša, věrný Wolkerův přítel, také uspořádal výbor z básní nazvaný *Básně*²⁵¹. Svého přítele zde popisuje jako „bytosť přitažlivého osobního půvabu, která vnitřní jas a jemnost slučovala s vtipným temperamentem, vřelé srdce, jemuž družnost byla potřebou s rostoucí vyspělostí intelektuální“²⁵².

Zajímavý je i poznatek, že právě na Pišovo osobní přání bylo ve stati *Proletářské umění* zmíněno, že optimismus, je základním rysem proletářského umění.²⁵³

K Wolkerovi vypovídá, že byl také „bojovně nemluvný a rázný, jakmile šlo o zásadu a pravdu“²⁵⁴.

O tom, jaký měl Piša na přítele názor, lze soudit z jeho předmluvy k *Dopisům příteli* z roku 1939: „vzácně ryzí bytosť, skromná a silná“²⁵⁵.

Ukazuje i jiný obraz Jiřího Wolker, a to že díky nemoci byla jeho jindy optimistická povaha proměnlivá a z dopisů, které mu píše, je cítit jen stesk a chmury.²⁵⁶ Avšak „i přes všecka zklamání a teskné chvíle deprese znovu a znovu dobývá životní i tvůrčí víry“²⁵⁷. Blízký vztah mezi oběma autory naznačuje i to, že hned druhý den po svém vyšetření sdělil Jiří Wolker Pišovi krutou diagnózu v dopise: „...Včera jsem byl na röntgenu v Olomouci a nález dopadl velmi vážně: tuberkulóza...“²⁵⁸.

Z dochovaných informací je patrný opravdu blízký vztah, který A. M. Piša k Wolkerovi choval. Refletoval jeho osobnost velmi pozitivně s důrazem na výjimečnost a jedinečnost Wolkerova vnímání světa a schopnost ovlivňovat společnost, ve snaze posunout

²⁴⁷ MAREK, Pavel. ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 20

²⁴⁸ *Dopisy Jiřího Wolker*. ed. K. Cvejn. 1. vydání. Beroun: Josef Šefl, 1939, 10 s.

²⁴⁹ *Listy příteli*. ed. A. M. Piša. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951, 136 s.

²⁵⁰ *Dopisy Jiřího Wolker*. ed. K. Cvejn. 1. vydání. Beroun: Josef Šefl, 1939, 10 s.

²⁵¹ *Básně*. ed. A. M. Piša. 3. vydání. Praha: Orbis, 1952, 229 s.

²⁵² *Básně*. ed. A. M. Piša. 3. vydání. Praha: Orbis, 1952, 221 s.

²⁵³ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 20–21.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 21.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 22.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 186.

²⁵⁷ *Dopisy Jiřího Wolker*. ed. K. Cvejn. 1. vydání. Beroun: Josef Šefl, 1939, s. 1.

²⁵⁸ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 186.

ji ke spravedlivějšímu uspořádání. Charakterové rysy, které zmiňuje ve svých vzpomínkách, dokládají obdiv a úctu, kterou měl ke svému zesnulému příteli.

Ve stejném duchu hodnotí i Wolkerovo dílo: „Říkám, že je to jeden z ideálů básnictví, a nevím, má-li kdo právo jej vylučovat ve jménu hodnot více exkluzivních a formalistických.“²⁵⁹ Zdůrazňuje především jeho schopnost začlenit do poezie osudy obyčejných lidí a věcí. Tento jeho vztah se potvrzuje i v letech po Wolkerově smrti, ve kterých se Píša stal největším zastáncem jeho díla v diskuzích.

2.2.3 Zdeněk Kalista – kamarád s barokním srdcem

Zdeněk Kalista se narodil v Benátkách nad Jizerou stejného roku jako Wolker, ale na rozdíl od něj se dožil úctyhodných osmdesáti dvou let. V povědomí čtenářů je zejména pro svá díla k době baroka, kterou se jako literární historik zabýval. Mimo to byl také překladatel, prozaik, esejista a autor intimní lyriky. Roku 1951 byl z politických důvodů zatčen a odsouzen na patnáct let v komunistických věznicích.²⁶⁰ Zdeněk Kalista byl na vysoké škole Wolkerovým spolubydlícím a blízkým přítelem, proto v roce 1933 vydal rozsáhlou vzpomínkovou knihu *Kamarád Wolker*²⁶¹. Ta mapuje Jiřího pobyt v Praze od roku 1919 do zimy 1922, kdy se názorově rozešli. Kalista v knize dokonce zmíní, že přátelství s Jiřím Wolkerem bylo nejkrásnější období v jeho životě. Popisuje ho jako milého člověka a vzpomíná, že jejich vztah, alespoň v prvních dvou letech, byl velmi hezký.²⁶² Kniha je psána s pietou k památce mrtvého přítele. Český historik, zabývající se dobou baroka, vnímá svého přítele jako poctivého člověka.²⁶³ Také píše, že sice občas churavěl, ale nikdy nebyl vážně nemocen.²⁶⁴ Dále se často poznamenává, že byl Wolker vtipným společníkem, jeho jadrný humor vždy přímo mířil na dotyčnou osobu, aniž by ji nějak urážel.²⁶⁵

Důvodem k napsání knihy bylo vylíčit osobní vzpomínky na zesnulého přítele, ale zároveň také nastínit životní příběh Kalisty.

Dále Kalista napsal *Tvář ve stínu*²⁶⁶. „*Obraz mladého literárního dění v prvních povalečných letech podávají vzpomínky, jejichž metodou prohloubil medailony Tváře ve stínu,*

²⁵⁹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 14.

²⁶⁰ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. II/II. K-L*. 1. vydání. Praha: Academia, 1993, s. 633.

²⁶¹ KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker (vzpomínky)*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1933, 146 s.

²⁶² KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker (vzpomínky)*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1933, 9 s.

²⁶³ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 111.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 113.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 115.

²⁶⁶ KALISTA, Zdeněk. *Tváře ve stínu*. 1. vydání. České Budějovice: Růže, 1969, s. 11.

věnované spisovatelům vlastní i starší generace.²⁶⁷ Zde jsou ovšem publikovány pouze dopisy od Wolkerova adresované Kalistovi. Vzájemná korespondence následně vychází až roku 1978 v Torontu²⁶⁸ v knize *Přátelství a osud*²⁶⁹, která obsahuje již i dopisy Kalisty Wolkerovi.

Básníci se poznali osobně roku 1919 a velmi brzy se stali blízkými přáteli.²⁷⁰ Kalista přivedl Wolkerova do prostředí pražské kavárny Union, kde se v tu dobu scházeli mladí začínající umělci, např. také Jaroslav Seifert. Podle Kalisty se večer v zakouřené kavárně vedla diskuse o umění a politice, debatovalo se o poměru mezi marxismem a anarchismem. Všichni příkře až skoro fanaticky stáli proti jakýmkoliv projevům měšťáctví, často mluvili také o nových formách umění, např. expresionismu, který Wolkerova při psaní díla *Host do domu* velmi ovlivnil. Kalista nicméně dále uvádí, že Wolker do kavárny nechodil příliš často, a to zejména s ohledem na to, že tamní umělci jej nebrali příliš vážně, což se mu nelíbilo. Sám Wolker pak nebyl mladými umělci poblázněn až do takové míry, jako např. Kalista, který ve svých pracích stále tápal a neměl příliš ujasněný ani svůj umělecký směr, jímž se bude ve své literární kariéře ubírat. Wolker se nenechal podle Kalisty uměleckým prostředím v kavárně Union strhnout a stále si zachovával své názory a určitou míru kritického odstupu.²⁷¹ Kalista píše, že zpočátku se Wolker komunismu bránil, ale časem ustoupil Kalistovým argumentům a připojil se ke komunistické mládeži. Díky změně politické orientace ztratil většinu svých známých z Prostějova, kteří se k němu začali chovat neslušně, protože se stal bolševikem.²⁷²

Společnou vizi měli Wolker a Kalista v možnosti vydávání vlastního časopisu, což začalo být reálné v souvislosti se vstupem obou jmenovaných do tzv. *Uměleckého klubu*. Přispívali do časopisu *Orfeus*, později do časopisu *Den*. Oba se sblížili se Svatoplukem Kadlecem a básníkem A. M. Pišou, kteří se později stali Wolkerovými blízkými přáteli.²⁷³

Na jaře 1921 se Kalista nastěhoval k prostějovskému rodákovi do bytu na Smíchově v ulici Na Celné. Zdálo by se, že společné bydlení přátelství utuží, ale stal se pravý opak.²⁷⁴

²⁶⁷ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. II/II. K-L*. 1. vydání. Praha: Academia, 1993, s. 634.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 635.

²⁶⁹ KALISTA, Zdeněk. *Přátelství a osud*. 1. vydání. Toronto: Sixty-Eight Publisher, 1978, 288 s.

²⁷⁰ KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker (vzpomínky)*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1933, s. 26.

²⁷¹ Tamtéž, s. 27–30.

²⁷² Tamtéž, s. 106–7.

²⁷³ Tamtéž, s. 31–36.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 40–41.

Kalista vzpomíná na přátelství s Wolkerem jako na jedno z nejkrásnějších období svého pražského pobytu, kdy se za jarních večerů vraceli z kaváren, např. ze Slavie nebo Daliborky, toulali se nočním městem a při těchto procházkách se rodily jejich básně.²⁷⁵

Častým tématem jejich korespondence je vzájemné hodnocení a kritika své literární tvorby. Píší si o svých, často ještě rozpracovaných, dílech. Obdobně tomu bylo také u Wolkerovy sbírky *Host do domu*, což skončilo zmiňovanou výměnou názvů.²⁷⁶ Tuto epizodu následně zpochybnil ve wolkerovské monografii spisovatel A. C. Nor, který napsal, že: „*Wolker není duch, který by sbíral názvy sbírek náhodně na ulici, a Kalistovo svědectví je podle něho neprůkazné a nedoložitelné. Sám Wolker ve své korespondenci pouze stvrzuje, že změnil jméno knihy.*“²⁷⁷

Jejich přátelství se ale časem rozešlo, nejprve v rovině umělecké, pak osobní. Wolker nebyl jediný, Kalista se rozešel také s A. M. Píšou, K. Teigem a celou skupinou Devětsil. Jak uvádí Kalista, směřování skupiny bylo od jeho vidění odlišné a Wolkerův příklon k nim musel znamenat odklon od něj.²⁷⁸

Spor mezi umělci začal již básní Svatý Kopeček. Kalista poslal Wolkerovi lyrickou skladbu inspirovanou právě Apollinaiem s názvem *Růženec*. Následně Wolker napsal *Svatý kopeček*, který se velmi podobal Kalistově básni.²⁷⁹ Kalista obvinil Wolkeru, že se inspiroval jeho básní: „*Její formální tvar, připínající se úzce k Apollinairovi, činil pak ještě příbuznější s mými verši.*“²⁸⁰ Důvod rozporu dokládá pozdější dopis Jiřího Wolkeru právě Kalistovi: „*Neboť co mě od Tebe nejvíce oddalovalo, nebylo to, že jsme každý začali umělecky růst jinam, ale že Ty jsi moje odchýlné umělecké názory bral jako osobní urážku. Pamatuješ si S. Kopeček! Tehdy to začalo.*“²⁸¹

Také podle Nezvala spor vyvrcholil, když Wolker dopsal báseň *Svatý Kopeček*. Prý mu ji Wolker na jaře 1921 přečetl ve svém pokoji smíchovského privátu. Při té příležitosti si i postěžoval na Kalistu. Podle něj za neshody mohla především Kalistova egocentrická povaha.²⁸²

²⁷⁵ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 112.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 116–118.

²⁷⁷ *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. ed. R. Kopáč. 1. vydání. Praha: Protis, 2006, s. 12.

²⁷⁸ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 132.

²⁷⁹ KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1933, s. 86.

²⁸⁰ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 124.

²⁸¹ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkeru*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 415.

²⁸² NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1978, s. 88.

Střet graduje a Wolker vydal v prosinci 1921 epigram *Napomenutí mladým básníkům*²⁸³, který Kalista pojal velmi osobně. „*Jste-li už dospělí, nemilujte se s anděly.*“²⁸⁴

Vzájemné literární rozpory se promítly i do soužití v jednom bytě. Skončily až Wolkerovým stěhováním a odchodem.²⁸⁵ O závažných rozkolech a nedůvěře svědčí i Kalistova vzpomínka, že si navzájem před sebou schovávali nově napsané rukopisy.²⁸⁶

Zajímavý je pohled Píši na jejich vztah, kde vysvětluje, že pohled Kalisty, který říká, že jejich vztah stál pouze na lásce k poezii, a že logicky na tom nemůže stát přátelství a dříve či později se rozplyne, není zcela pravdivý. Píša si to vysvětluje také tím, že měli rozdílnou povahu a temperament.²⁸⁷ Jejich přátelství bylo dovršeno: „*Wolkerových odchodem ze společného příbytku*“²⁸⁸. Z Kalistových vzpomínek je patrná sebestředná povaha, kdy se chváří a poukazuje sám na sebe.²⁸⁹

Pohled Zdeňka Kalisty na osobu a dílo Jiřího Wolкера je velmi zajímavý, především z důvodu proměny jejich vztahu. Po celou dobu života mladého básníka i po jeho smrti na něj Kalista udržuje kladný náhled, i přes zmíněný umělecký a osobnostní rozkol. Zajímavostí je, že ve vzpomínkách na Jiřího Wolкера Kalista často zdůrazňuje vlastní vliv, který měl na formování jeho osobnosti a tvorby. To může naznačovat určitou snahou zvýraznit své postavení v tehdejší společnosti skrze Wolkerův odkaz. Wolkerovo dílo vnímá i přes rozpory, které se udály ohledně básně *Svatý kopeček*, velmi přívětivě a zdůrazňuje jeho značné literární schopnosti. Z osobnostních rysů, vyjma uměleckého nadání, uvádí Wolkerův smysl pro humor a schopnost stát si za svými názory.

2.2.4 Edvard Valenta – kamarád z mládí

Edvard Valenta, žil v letech 1901 až 1978. Narodil se jako třetí dítě do rodiny zubního lékaře Antonína Valenty a Marie Chmelařové.²⁹⁰ Český básník a prozaik, který se pohyboval v okruhu Lidových novin, se již během chlapeckých let spřátelil s Jiřím Wolkerem.²⁹¹ Spojovala je láska k poezii. Valenta vystudoval v Prostějově reálku, zanechal studia

²⁸³ *Avantgarda známá a neznámá. 1. Od proletářského umění k poetismu.* ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971

²⁸⁴ KALISTA, Zdeněk. *Tváře ve stínu.* 1. vyd. České Budějovice: Růže, 1969, s. 176.

²⁸⁵ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků.* 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 125–127.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 129.

²⁸⁷ Tamtéž s. 130.

²⁸⁸ *Lektor A. M. Píša. Výbor lektorských posudků z let 1954–1965.* ed. N. Macurová. 1. vydání. Praha, 2015. s. 335.

²⁸⁹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků.* 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990. s. 118.

²⁹⁰ VALENTA, Edvard. *Život samé psaní.* 1. vydání. Praha: Symposium, 1970, s. 15–17.

²⁹¹ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. IV/II. U-Ž.* 1. vyd. Praha: Academia, 2008, s. 1198.

inženýrství a věnoval se žurnalistice. Publikoval v Lidových novinách a vydal mnoho prozaických děl, ale i básnických sbírek.²⁹²

Valenta bydlel blízko Jiřího Wolkerera. Oba chlapci spolu vyrůstali a pojilo je společné prostředí, ve kterém se pohybovali. V memoárové knize *Život samé psaní*²⁹³ vzpomíná na své mládí v Prostějově a přátelství s Jiřím Wolkerem. Kniha končí získáním postu redaktora Lidových novin.²⁹⁴

Oba chlapce pojila nejen láska k poezii, ale také hudbě, pravidelně se stýkali u Wolkerů a hráli na housle a klavír.²⁹⁵

Valenta posléze Wolkerera charakterizoval jako „výtečného a obětavého společníka“ se zvláštním smyslem pro humor²⁹⁶.

Dokládá to historkou, když se jako chlapci chodili koupat k Zlechovském rybníku, který se nachází nedaleko od Prostějova. Wolker spolu s ním běžel 6 kilometrů, aby se přesvědčil, že Valenta doběhl domů včas a v pořádku. Píše, že Wolker se nemusel bát, kdy přišel domů²⁹⁷ „*Jirkův otec byl zároveň jeho kamarádem*“²⁹⁸.

Wolkerův černý smysl pro humor zase popisuje v historce, jak ho Wolker zavřel u jejich mrtvého spolužáka na hřbitově. Matka zesnulého chlapce poprosila Valentu, aby nakreslil posmrtný obraz jejího syna. V tu chvíli jej Wolker zamkl v místnosti na hřbitově. Valenta se však nezalekl, čím byl prý Wolker velice zklamán.²⁹⁹

Ve Valentových pamětech nalezneme mimo jiné okolnosti vzniku Wolkerových prvních literárních děl z období jeho studia na prostějovském gymnáziu. Jak Wolker, tak Valenta si právě ve svých gymnaziálních letech uvědomili, jak se psaní stalo naprosto nedílnou součástí jejich životů. Oba básníci publikovali v časopise *Sborník středoškolského studentstva na Moravě*, který vycházel 1917³⁰⁰.

Valenta ve svých vzpomínkách na Wolkerera popisuje básníka jako zábavného společníka a sděluje, jak silně je jeho smrt zasáhla: „*Jirkova smrt, tak předčasná, otřásla, zůstaly mně v paměti především vzpomínky veselé. Jirka byl totiž chlapec z gruntu radostná a se smyslem pro legraci.*“³⁰¹

²⁹² MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 238.

²⁹³ VALENTA, Edvard. *Život samé psaní*. 1. vydání. Praha: Symposium, 1970, 159 s.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 159.

²⁹⁵ VALENTA, Edvard. *Život samé psaní*. 1. vydání. Praha: Symposium, 1970, s. 79.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 78.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 78–79.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 79.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 81–82.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 88–89.

³⁰¹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 73.

Náhled Edvarda Valenty je specifický, protože zobrazuje osobnost mladého Jiřího Wolкера. Ze vzpomínek na prožité příběhy je možné vidět přirozeného a skutečného Wolкера, bez často přikrášlujících vsuvek. Valentovy vzpomínky působí velmi bezprostředně. Ukazují Wolкера jako věrného a dobrého přítele, který nebyl jen význačný básník. Valenta vypovídá o literárním nadání Wolкера, které projevoval již od mládí. Zmiňuje i společný zájem o hudbu a básníkův smysl pro humor.

2.2.5 Eduard Vencovský – přítelem po celý život

Eduard Venclovský byl prostějovský rodák, narozený roku 1900. Jako spolužáci společně s Jiřím Wolkerem studovali na gymnáziu. Dále se věnoval studiu přírodovědecké fakulty a následně působil jako učitel.³⁰²

I u vzpomínek Eduarda Venclovského na mládí Jiřího Wolкера je možné sledovat výraznější vliv otce v otázce umění: „*Sám Ferdinand Wolker pěkně recitoval básně, a již od mládí tomu učil Jiřího a Karla,...*“³⁰³

Dále si také vybavuje Wolkerovo nadání v kresbě: „*Obrázky Wolkerovy vždy zaujaly celou třídu. Při kreslení jsme se shlukli kolem Jirky a koukali jeden druhému přes rameno a dívali se na jeho ruku, jak rychle se pohybovala po papíře.*“³⁰⁴

Básníka popisuje jako osobu s výraznými duševními dary: „*V osobním styku byl Jiří Wolker velmi milý člověk, bystrý, vtipný a ochotný.*“³⁰⁵ Především zdůrazňuje jeho zájem o literaturu a čtenářské schopnosti, které měl již v mladistvém věku: „*Rád půjčoval knihy z domácí knihovny a také si často vypůjčoval od nás. Byl neobyčejně rychlý čtenář.*“³⁰⁶

Eduard zmiňuje událost z roku 1917, která dle něj mohla ovlivnit Wolkerovu tvorbu: „*V dubnu 1917 bylo nejhůře. Nikdy z paměti mi nevyimzí ty smutné události, které jsme tehdy prožili. (...) Následujícího dne došlo ke katastrofě. To se sběhla ta neblaze proslulá známá prostějovská událost, při níž bylo zastřeleno 23 lidí. (...) Na to nelze zapomenout. Byly to prožitky, které se mi hluboko vryly v paměť (...). Jak potom ne tedy Jiřímu, básníku s bystrým rozumem a jemnou, vnímavou a nesmírně citlivou duší. Nepůsobily později na něj, na jeho život a na jeho básnickou tvorbu?*“³⁰⁷

³⁰² MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 238.

³⁰³ Tamtéž, s. 28.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 44.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 46.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 46.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 86–87.

Velmi zajímavě se vyjadřuje o mladším bratru básníka. Tyto informace se do značné míry shodují s tvrzením matky. „*Mezi Jiřím a otcem i jeho bratrem Karlem bývalo napětí. Karel nebyl ani zdaleka tak nadaný a inteligentní jako Jiří. Záviděl mu úspěchy a neměl ho rád, ba nenáviděl ho. (...) Jiří o domácích těžkostech nikdy otevřeně nemluvil, ale něco jsme přece jen tušili a domýšleli se z různých náznakových poznámek, které Jiří zřídka kdy utrousil.*“³⁰⁸

Nastiňuje jeden dubnový den, kdy poznal při návštěvě u Wolkerů Konstantina Biebla, při jejich přípravách na cestu k Bašce: „*Jiří byl jistě už tehdy nemocen, o své chorobě se však nikdy, ani později slůvkem nezmínil.*“³⁰⁹

Poslední den, kdy se s Jiřím Wolkerem viděl, byly Velikonoce roku 1923, kdy za ním přišel do jeho pokoje v Prostějově. Ležel s oteklou tváří na posteli a řekl, že má znět okostice. Ani slovíčko nepadlo o jeho pravé nemoci. Eduard Vencovský konstatuje, že to bylo proto, že Wolker: „*Nenáviděl slabost, ubohost, naříkání, miloval svěžest, radost, mládí a sílu a jistě by nesnesl, že ho někdo lituje.*“³¹⁰

Zajímavostí pohledu Eduarda Venclovského je, že udržoval blízký vztah s Jiřím Wolkerem od útlého věku až po jeho mladickou smrt, tudíž mohl velmi dobře vnímat vývoj jeho osobnosti. Ve svých vzpomínkách ukazuje prostějovského rodáka jako velmi vnímavého a citlivého přítele, který stavěl problémy okolí nad své. V textech poukazuje skrze velkou řadu společných příběhů na Wolkerovu povahu. Cení si jeho vnitřní síly, ale i smyslu pro humor. V rámci reflexe jeho díla zdůrazňuje veliké nadání a literární schopnosti básníka. Zajímavá je i zmínka o Wolkerově talentu pro kresbu.

2.2.6 Vítězslav Nezval – přítel podobného ražení

Zakladatel surrealistické skupiny, básník, překladatel, spisovatel, spoluzakladatel poetismu, člen Devětsilu — Vítězslav Nezval se narodil stejného roku jako Wolker v Biskoupkách u Třebíče. S Wolkerem neměl společný jen rok narození, ale také příklon ke komunistické straně. Oba se stali jejími členy. Shodné bylo do značné míry i jejich umělecké směřování. Oba výrazně pozvedli úroveň poezie v českých zemích. Zemřel v důsledku srdečního infarktu a spály roku 1958 v Praze.³¹¹

³⁰⁸ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s., s. 68–69.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 178.

³¹⁰ Tamtéž, s. 179.

³¹¹ *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. III/I. M-O*. 1. vydání. Praha: Academia, 2000, s. 527–529.

Sám Vítězslav Nezval napsal monografii s názvem *Jiří Wolker*³¹², kde vzpomíná na blízkého přítele. Nejedná se pouze o životopis Jiřího Wolkera, ale kniha obsahuje i mnoho z jeho tvorby. Dále také nejrůznější články, statě a kritiky týkající se Wolkerova díla. Nezval zde uvádí i osobní vzpomínky na svého kamaráda a básníka. Vnímá jej jako blízkého přítele a významnou osobnost.

O vztahu k Jiřímu Wolkerovi píše autor Edisona i ve svých pamětech *Z mého života*³¹³. V těchto memoárech Nezval vzpomíná na své mládí a počátky své literární dráhy až po třicátá léta.³¹⁴

S Jiřím Wolkerem se poznali roku 1920 během vysokoškolských studií. Na první setkání vzpomíná ve svých pamětech „*Mé seznámení s Jiřím Wolkerem by se dalo poměrně snadno určit na den a na hodinu. Toho deštivého říjnového podvečera sešlo se několik adeptů literatury a umění kdesi v Poskalí v prázdném bytě, (...)*“³¹⁵

Popisuje Wolkerův vzhled: nosil obnošený kabát, černý široký klobouk. Měl blond vlasy. Jeho vzhled, který na první pohled mohl připadat jako nepřístupný, byl v rozporu s jeho spontánním chováním. Obnošený kabát a nemoderní oblečení souvisí s jeho povahou, hlavně se štedrostí.³¹⁶

Oba básníky pojily společné zájmy jako literatura a hudba. Oba také nejprve studovali právnickou fakultu, ale více je to táhlo k filozofické fakultě, kam se následně přihlásili. Oblíbili si stejné básníky jako Apollinaira nebo Poea. Zajímavé je, že poezie byla hlavním činitelem v jejich seznámení, ale Nezval neočekávatelně nejraději vzpomíná na společné chvíle u klavíru.³¹⁷ „*Zdá se mi, jako bych prožil s Wolkerem dlouhá léta. A zatím je tak málo roků, že se je ani neodvážím počítat. Naše nejmilejší chvíle se obracely zády k literatuře a dávaly přednost hudbě.*“³¹⁸

Zmiňuje se i o příklonu Wolkera k marxismu a jeho sympatiím: „*Nakonec po nějakém čase jsem nemohl nedat za pravdu Marxovi a nedat se přesvědčit jeho světovým názorem. Komunistický manifest otevřel mně oči, a od té doby každá kniha, každá stať, na níž byl uveden jako autor Marx, Engels nebo oba stala se předmětem mé fantastické četby.*“³¹⁹

Vyvrací názory na bouřlivý Jiřího život v Praze: „*Ovšem, šli jsme do kavárny Daliborky, ovšem Jiří Wolker mě pozval na absint, který si tu dával vždycky v neděli spíš*

³¹² NEZVAL, Vítězslav. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství, 1964, 251 s.

³¹³ NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1978. 305 s.

³¹⁴ NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1978. 305 s.

³¹⁵ Tamtéž, s. 77.

³¹⁶ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 99–100.

³¹⁷ Tamtéž, s. 107.

³¹⁸ NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1978, s. 62.

³¹⁹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 103.

z lásky k poezii než z nějaké jiné potřeby.³²⁰ Jeho přístup ke zdraví vyjádřil v díle *Z mého života*: „my Wolkerovi přátelé jsme nepochybovali o jeho zdraví, pramenilo to z toho, že Wolker byl fanatikem zdraví, odmítal všecko, co se mu zdálo chorobné a chorobné se mu zdálo být všecko, co nehýřilo zdravím.“³²¹

Zajímavý je i jeho postřeh o básníkově povaze: „Ale Wolker byl při vši své otevřenosti a upřímnosti v některých věcech tajnůstkář.“³²²

Spoluzakladatel poetismu glosuje Wolkerovu významnost, jak na poli literárním, tak osobnostním: „se stával Jiří Wolker autoritou, a plným právem. Jeho vzdělání, přímý charakter, jasné politické přesvědčení a neobyčejný talent, s nímž vyhmatal novou poezii, dávaly mu vedoucí postavení všude, kam přišel.“³²³

Časem se jejich vztah názorově rozešel a citově se odcizili, avšak zůstali stále přátelé: „Chci říct několika slovy, jak rozloučivše se po rozhovoru, jenž ze všech nejvíce, ač to byl poslední rozhovor, odcizil nás v myšlenkách, zůstali jsme přáteli.“³²⁴ Nezval vzpomíná na chvíle, kdy se s Wolkerem viděli naposledy, opakovaně. Možná, aby se lépe s jeho smrtí vyrovnal, či proto, aby se utvrdil, že ač se jejich umělecké cesty rozešly, byli přátelé.³²⁵ Lze z toho usuzovat i určitou lítost nad tímto odcizením, ať už literárním, tak i osobním.

Nezval vnímal Wolkeru jako přítele a člověka, který svými schopnostmi předčil svůj věk i dobu. Reflektoval Wolkeru jako významnou osobnost své generace, která disponovala velkým talentem. Ze vzpomínek je patrné souznění obou básníků, které koresponduje s jejich společnými zájmy a dalšími paralelami v jejich životě. Popisuje jeho pevný názor a odhodlání stát si za svými myšlenkami. Ačkoli se básníci neshodli na poli literárním, tak jejich přátelství přetrvalo. Jinak tomu bylo v případě Kalisty, kdy se neshody v uměleckém smýšlení přenesly i do osobních vztahů. Objevuje se zmínka na společné chvíle strávené s hudbou. Vyvrací názory, ohledně bohémského života Wolkeru v Praze a naopak zdůrazňuje jeho zájem o zdraví.

³²⁰ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 104.

³²¹ NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1978, s. 93.

³²² MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 105.

³²³ Tamtéž, s. 106.

³²⁴ BLAHYNKA, Milan; ČUTKA, Jiří. *Vítězslav Nezval – Jiří Wolker*. 1. vydání. Brno: Krajské nakladatelství, 1964, s. 158.

³²⁵ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 108.

2.2.7 Jaroslav Seifert – přítel z dob studií na vysoké škole

Zakladatel Devětsilu, český básník, spisovatel, novinář, překladatel a nositel Nobelovy ceny — Jaroslav Seifert byl dalším Wolkerovým přítelem ze studentských let. Stejně jako on v roce 1921 vstoupil do Komunistické strany Československa, avšak v březnu 1929 byl, spolu se šesti dalšími předními komunistickými spisovateli, ze strany vyloučen, protože podepsal *Manifest sedmi* protestující proti bolševizaci v novém, gottwaldovském vedení strany. Dokonce v roce 1977 podepsal Chartu 77. Jeho tvorba prošla od proletářské poezie až po poetismus mírných poloh, kdy ústředním motivem se stala snová vzpomínka. Básník zemřel v lednu 1986.³²⁶

Jiří Wolker spolu s Jaroslavem Seifertem udržovali čilou korespondenci. Především si spolu dopisovali v otázkách literatury a směřování svazu Devětsil. V něm byli také oba dva v jednu chvíli společně sdružení a podíleli se na jeho programu a uměleckém směřování.

Především v této době byla jejich komunikace velmi častá: „*A měl jsem z knížky velikou radost, protože jsem poznal, že Ti rozumím, že jsme zúčastněni v boji za jednu pravdu a že naše pravda je svatá.*“³²⁷

Jiří Wolker věnoval dokonce Seifertovi *Baladu o snu* ze sbírky *Těžká hodina*.³²⁸

Po postupném vzájemném oddalování mezi Wolkerem a programem svazu Devětsil, došlo k definitivnímu rozkolu a Wolker se rozhodl tuto skupinu opustit. I přesto zůstává s Jaroslavem Seifertem v kontaktu skrze čilou korespondenci. Nejsou zde ani patrné výrazné osobní rozpory, jak tomu nastalo po názorovém odloučení s Kalistou. I tak se vztah obou literátů pravděpodobně trochu proměnil, neboť v říjnu 1922 píše Seifert Wolkerovi dopis a v něm se ho ptá, co stále dělá a proč o sobě nedává žádné zprávy. Dokonce píše: „*jako kdyby ses hněval*“³²⁹. To ovšem mohlo být způsobené Wolkerovou časovou vytížeností, neboť v mnoha jeho dopisech i blízkým tento svůj problém zmiňuje.

Jaroslav Seifert byl rovněž přítomen na pohřbu Jiřího Wolkera, o čemž vypráví ve své knize *Všechny krásy světa*³³⁰. „*Bylo pár chvil po Wolkerově pohřbu. Dozněly smuteční řeči a Marie Majerová hodila na rakev, kterou spustili do hrobu, svěží snítky vavřínu.*“³³¹

³²⁶ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. IV. /I. S-T.* 1. vydání. Praha: Academia, 2008, s. 228–230.

³²⁷ WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkera*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 535.

³²⁸ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkera I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, s. 64–69.

³²⁹ SEIFERT, Jaroslav. *Dva dopisy Jaroslava Seiferta Jiřímu Wolkerovi*. 1. vydání. Prostějov: Grafia, 1961, s. 3.

³³⁰ SEIFERT, Jaroslav. *Všechny krásy světa*. 3. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1992. 541 s.

³³¹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 215.

Ve stejné knize je i velmi zajímavě zpracován pohled Seifertův, ale i ostatních představitelů této generace, na dění ve společnosti a v uměleckém prostředí po smrti Jiřího Wolker. Seifert dokonce přiznává, že jim vznik tohoto kultu vadil a vyústil v akci s názvem *Dosti Wolker!*³³²

Nositel Nobelovy ceny vzpomíná také na přátelství Kalisty a Wolker. Poukazuje na vliv Kalisty na Wolkerovo politické smýšlení, ale i literární tvorbu: „*Mnohem více v tomto ohledu působilo na Wolkra přátelství se Zdeňkem Kalistou, s kterým se v době svých právnických studií dělil o skromný pokojík na Smíchově v ulici Na Celné. Paní Wolkrová tento Kalistův vliv popírala, ale pravdu neměla. Byl to Kalista, který temperamentního, ale vážného studenta, příslušníka mladé generace strany národně demokratické, kde byl organizován i jeho otec, převedl na politickou levici a seznámil i s prostředím studenů, kteří obklopovali profesora Nejedlého v Kaulichově domě na Karlově náměstí. Právě tak ovlivnil jistě Kalista i chlapeckou atmosféru první knížky Wolkerovy.*“³³³

Vzájemný vztah mezi Jiřím Wolkerem a Jaroslavem Seifertem se týkal především literární činnosti a spolupráce v rámci svazu Devětsil. Jejich umělecký rozchod neovlivnil jejich vzájemný vztah, založený především na korespondenci ohledně literární tvorby. Neobjevují se zde výraznější projevy náklonosti a ani bližší citová vazba. Naopak Seifertovo svědectví, které sepsal po Wolkerově smrti, ohledně dění kolem zmiňovaného akce s názvem *Dosti Wolker!*, může naznačovat až určitou averzi vůči odkazu, který Wolker ve společnosti zanechal. Wolkerovo literární dílo však uznává a velmi respektuje.

2.2.8 Antonín Dokoupil – učitel po celý život

Wolkerův středoškolský profesor Antonín Dokoupil, představitel prostějovského dělnického hnutí se narodil roku 1887 a zemřel 1961 v Brně.³³⁴ Na gymnáziu v Prostějově vyučoval Wolker český jazyk, odkud musel odejít na bojiště 1. světové války. Byl horlivým členem komunistické strany.³³⁵ S profesorem Dokoupilem si Wolker dopisoval velmi často. Jejich korespondenci nepřerušil Dokoupilův odchod na frontu, ani Wolkerova nemoc a jeho pobyt na Slovensku v Tatranské Polianci.³³⁶ Do sanatoria dokonce přijel 27. prosince 1923

³³² SEIFERT, Jaroslav. *Všecky krásy světa*. 3. Vydání. Praha: Československý spisovatel, 1992, s. 52–53.

³³³ Tamtéž, s. 50.

³³⁴ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 230.

³³⁵ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. I. A-G*. 1. vydání. Praha: Academia, 1985, s. 574.

³³⁶ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 48.

za mladým básníkem na návštěvu.³³⁷ Roku 1925 uspořádal první výbor z Wolkerova díla nazvaný *Čtení z Jiřího Wolker*³³⁸. Korespondence Jiřího Wolker s jeho učitelem je plná úcty a vypovídá o tom, že jeho pedagog viděl talent a nadání, které mladý básník měl.

Wolker se vždy velmi zajímal o názory Dokoupila na jeho tvorbu.³³⁹ Ze vzpomínek je patrné, že ho často žádal o rady a cítil respekt vůči bývalému učiteli.

Alois Doležal, středoškolský profesor na gymnáziu v Prostějově³⁴⁰, popisuje jejich vztah: „*Myslím, že Jiří neopomenul nikdy radit se s ním o všem, co podnikal (...)*.“³⁴¹

Postupný ideový vývoj Wolker popisuje profesor Dokoupil takto: „*opustil sokolství, pro duševní chudobu a povrchní okázalost*“³⁴². Také opustil Skaut. „*Urážela ho každá vnějškovitost, vše co páchlo fangličkářstvím nebo lichou líbivostí.*“³⁴³

Wolkerův středoškolský profesor měl vliv i na budoucí básníkovu politické směřování. Byl to právě on, kdo u Wolker vzbudil zájem o komunistické myšlenky, což vyústilo až v jeho vstup do komunistické strany v roce 1921. Pozoruhodný je i Dokoupilův názor na Wolkerovu politickou osobnost: „*Byla to pro něj bolestná doba, neboť rozchod s věcmi znamenal rozchod s lidmi, spolužáky, s přáteli. A on celou přirozeností tíhl k životu pospolitému, družnému, k lásce, k přátelství. Stal se komunistou. Vycítil, že komunismus je víc než politická strana, víc než ten či onen redaktor nebo politik, že komunismu je pevná, činnorodá víra v osvobození potlačovaných a k obrodě a k lepším uspořádání světa. Byl to jen nutný krok dále na cestě, kterou nám naznačila reformace, kterou hlásali nejlepší naši lidé. Křesťanství utopistické, proměněné v praktický život, království boží posmrtné, nadzemské, neskutečné – zpozemštělo a zlidštělo. To je komunismus. Tím přesvědčením uzrál Wolker v muže (...)*.“³⁴⁴

Úzký vztah Wolker a profesora Dokoupila započal již v období studentských let a přetrval až do smrti mladého básníka, o čemž svědčí čilá korespondence a návštěva v Tatrách. Wolker vnímá již od počátku jako velmi schopného a nadaného studenta, který je především myšlenkově výrazně napřed. Reflektuje i jeho proměny, kdy opouští mladistvý život a rodí se do sociálně smýšlejícího. Tento přerod oceňuje především v jeho tvorbě. Na této proměně se dle Wolkerových blízkých značně podílel, sám ovšem svou úlohu nijak

³³⁷ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 206.

³³⁸ Tamtéž, s. 230.

³³⁹ Tamtéž, s. 206.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 230.

³⁴¹ Tamtéž, s. 174.

³⁴² Tamtéž, s. 170.

³⁴³ Tamtéž, s. 170.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 170–171.

nezvýrazňoval. U náhledu na svého bývalého žáka zdůrazňuje jeho proměnu a novou politickou orientaci a příslušnost ke komunismu.

2.2.9 Zdeněk Nejedlý – „otec“ nových myšlenek

Rodák z východočeského města Litomyšl a první komunistický ministr školství Zdeněk Nejedlý žil v letech 1878 – 1962.³⁴⁵ Jiří Wolker navštěvoval jeho přednášky na Univerzitě Karlově.³⁴⁶ Nejedlý popisuje setkání s Wolkerem velmi květnatě a je znát, že na něj jeho osobnost silně působila: „*A tu jedno mi bylo hned jasné. To, co poznali jistě všichni hned při prvním setkáním s Wolkrem. Že přichází někdo. (...) Byl to hoch, který každého musil upoutat svou nezvyklou jinak – řekl bych přímo — čistotou. (...) „byla jeho krásná, neobyčejná radostnost“*³⁴⁷ Nejedlý se ve svých vzpomínkách neopomněl zmínit ani o hudbě: „*Wolker byl velmi dobrý hudebník.*“³⁴⁸ Nejdůležitější pro něj bylo Wolkerovo politické smýšlení a ideologické směřování: „*Wolker byl politicky velmi uvědomělý. Nebyl proto vůbec improvizátor, někdo, kdo teprve chytá poznání a je ve věku nálad. Měl hotové a pevné přesvědčení, měl i to v sobě srovnáno a velmi přesně srovnáno, až ku podivu na tak mladého člověka.*“³⁴⁹

Ve svých vzpomínkách také poukazuje na velikost Wolkerova odhodlání, které i přes veškeré obtíže nepokleslo: „*Wolker však nedbal a zápasil s ní do posledního dechu. My dnes, kdy máme datovány jeho práce a kdy tato data můžeme srovnat s daty jeho nemoci, můžeme až do podrobností sledovat tento jeho zápas. A tu jistě neubráníme se hlubokému pohnutí, vidíme-li, jak si Wolker zachovává svůj jas, svou důvěru v budoucnost své věci i v situaci, která by jistě jiného v tak mladičském věku zlomila, zdrtila – Wolkeru však nikoli.*“³⁵⁰

Zdeněk Nejedlý vidí svého mladého studenta velmi idealisticky. Zdůrazňuje jeho neustálý zájem o nápravu společnosti, kolektivní cítění. Vyzdvihuje ho nade všechny ostatní až s určitou gloriolou. Zcela jistě to mohlo být velkou politickou angažovaností a snahou spojit mladé lidi skrze Jiřího Wolkeru s myšlenkou komunistickou. Určitý pedagogický ráz je znát i v jeho vzpomínkách, kdy zdůrazňuje poučení a odkaz, který by si z Wolkeru měla brát mladá generace: „*Než i tak mnoho vykonal, co i dnes může být našim mladým poučením*

³⁴⁵ Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. III/I. M-O. 1. vydání. Praha: Academia, 2000, 463 s.

³⁴⁶ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 232.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 142–143.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 145.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 145.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 147.

*i vzorem.*³⁵¹ Z hlediska rysů osobnosti zdůrazňuje Wolkerův pozitivní náhled, odhodlání a vypěstlost. Objevuje se také zmínka o hudebním talentu. Literární dílo hodnotí pozitivně s důrazem na jeho sociální myšlenky.

2.2.10 Další přátelé

Mezi Wolkerovy přátele patřil také Karel Wichterle, se kterým se znal z mládí. Dalším blízkým přítelem Jiřího Wolкера byl Ivan Sekanina, který také pocházel z Prostějova.³⁵² Důležité je zmínit i PhDr. Štěpána Pavla Kožušníčka a PhDr. Vojtěcha Měrku, Wolkerovy učitele na gymnáziu v Prostějově.³⁵³

Na svého studenta vzpomíná středoškolský profesor Vojtěcha Měrka takto: „ (...) *měl jsem na něho též své nejmilejší vzpomínky z doby svého působení na prostějovském gymnasiu. Hned od počátku vyvinul se mezi námi přátelský poměr. Cítil jsem v něm talent, jenž se bude pěkně uplatňovati.*“³⁵⁴

Sám Měrka byl žákem Zdeňka Nejedlého, což se promítá v jeho charakteristice Wolкера, stejně tak zdůrazňuje i vliv jejich profesora: „*Socialistické naděje, jež poznal u ruské literatury, jež slyšel od svých kolegů a svého milovaného prof. Zdeňka Nejedlého, vstřebal do sebe a směle vykročil z tradic svých rodičů (...). Učinil to s určitým spěchem, jež stejně charakterizuje celý jeho život.*“³⁵⁵ Wolkerovu mladistvou naivní víru bojovat za lepší zítřky popsal Vojtěch Měrka: „*Roku 1919 chtěl jako dobrovolník v řadách sokolských bojovat za Slovensko, jeho otcův energický zákrok tomu zabránil.*“³⁵⁶

Velmi značný vliv měl na Wolкера také Josef Hora, na což vzpomíná Jaroslav Seifert: „*Teprve později, když Wolker poznal Horu a ty, kteří za Horou chodili, ozvala se v jeho poezii revoluční nota, která se mu pak stala vlastní.*“³⁵⁷

Několik přátel udržovalo přátelství s básníkem díky hudbě. Mezi ně patřil, prostějovský rodák Vladimír Souček. Vzpomíná: „*Nás přivedla k užšímu přátelství asi hudba. Hrávali jsme totiž klavírní tria: Jiří housle, já cello a jeho spolužák Karel W. klavír.*“³⁵⁸ Hudba jej spojovala i s již zmíněným Vojtěchem Měrkou: „*Měl velmi pěkný přehled o hudbě klasické (z ní skutečně miloval Beethovena), romantické, novoromantické, romantické*

³⁵¹ MAREK, Pavel ed. Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 146.

³⁵² WOLKEROVÁ, Zdena. Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky. 1. vyd. Praha: Václav Petr, 1937, 129 s.

³⁵³ Tamtéž, s. 131.

³⁵⁴ MAREK, Pavel ed. Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 122.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 171.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 90.

³⁵⁷ SEIFERT, Jaroslav. Všecky krásy světa. 3. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1992. s. 50.

³⁵⁸ MAREK, Pavel ed. Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990. s. 42.

*i moderní.*³⁵⁹ Dalším je Jiří Škrach, kamarád z Prostějova, s kterým se Wolker stýkal i v Praze: „*Již za studentských let nás sblížovala hudba, (...).*“ „*Jiří byl dobrým muzikantem a přímo zbožňoval komorní hudbu.*“³⁶⁰

Miloš Jirko, přítel z časopisu *Sborník českého studentstva*, poznal autora sbírky *Host do domu* v době jeho studia na gymnáziu. Vyjadřuje se k jeho vnějšmu vzhledu: „*Wolker byl tehdy štíhlý, předčasně vytáhlý mládenec, zřejmě poněkud křehčí a zjemnělý ve srovnání s námi, venkovskými pořízky. Nosil tmavý zimník, široký černý klobouk jako vnější znak svých uměleckých sklonů a pečlivě uvázaného motýlka.*“³⁶¹ Vypovídá ale i o jeho osobních kvalitách: „*Dovedl mluvit plynně, věcně i temperamentně, zřejmě byl zvyklý na společenský jazyk...*“³⁶²

Mezi Wolkerovy přítelkyně patřila Marie Kořátková, kterou poznal během studií na univerzitě. Působila jako politická pracovnice Komunistické strany Československa, překladatelka a redaktorka.³⁶³ Vzpomíná na prostějovského rodáka jako na velmi humorného a poctivého muže. Především poté zmiňuje vzájemnou sounáležitost, která se u nich objevila: „*Od prvního slova jsme mluvili jako staří známí. Jako bychom pokračovali v nějakém rozhovoru, který jsme nedávno přerušili.*“³⁶⁴

Jiří Svoboda poznal Wolkeru v Praze roku 1921 díky Vítězslavovi Nezvalovi. První setkání komentuje: „*Kdo by si Jiřího nezamiloval na první pohled?*“³⁶⁵ Jeho hodnocení básníka vidíme až přehnaně pozitivní: „*Byl velmi hezký mladý muž, dbající pečlivě svého zevnějšku. (...) Z Wolkeru vyzařovala opravdovost, mravní síla, ryzí čistota charakteru, mužná vroucnost a něha, i cílevědomé bojovné stanovisko komunisty.*“³⁶⁶ Již několikrát zmiňovanou hospodárnost a lásku k hudbě neopomíjí Jiří Svoboda.³⁶⁷ „*Nenáviděl všechno slabošské a neduživé. Miloval život s celou horoucností jinošského srdce a cílem života mu bylo všechno krásné, kladné a silné.*“³⁶⁸ „*Je známe, že Wolker nejen ctil, nýbrž i miloval svoji matku. (...) K otci měl spíše úctu (...).*“³⁶⁹ „*Miloval kamarády, byl vždy šťastný v kolektivu.*“³⁷⁰

³⁵⁹ MAREK, Pavel ed. Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků. 1. vydání. Praha: Melantrich, s. 42.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 133.

³⁶¹ Tamtéž, s. 65.

³⁶² Tamtéž, s. 42.

³⁶³ Tamtéž, s. 233.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 98–99.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 134.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 135.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 135.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 136.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 137.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 137.

Teoretik umění, redaktor, publicista a překladatel Karel Teige popisuje, že Wolker sice odešel z Devětsilu, ale nebyl to důvod zrušení jejich přátelství: „*I ve chvíli rozchodu cítil jsem, že ze všech mladých umělců stojících mimo nás zůstává nám Wolker nejbližším, a i on v dopise neopomněl konstatovat, že věcné příčiny rozchodu nejsou důvodem k zrušení přátelství, které trvá, a z naší strany trvá i za hrob.*“³⁷¹

Z textů a korespondence Karla Teigeho vyplývá, že jeho vidění Wolkerova a jeho děl zdůrazňuje vzájemné souznění založené především na společných názorech. Reflektuje jeho přerod z chlapeckého básníka v zapřísáhlého proletářského umělce, který až příkře přistupoval ke svým prvotním dílům. I tak zdůrazňuje Wolkerovu čistotu v otázce jeho konání, kdy mu vždy šlo o to, co považuje za správné a nutné. Především poté ve snaze sdružit levicově smýšlející umělce.³⁷²

Karel Konrád, kamarád z Prahy, sice vyzdvihuje Wolkerův vzhled, ale také poukazuje na to, že vypadal na první dojem až namyšleně: „*Jiří, krásný a štíhlý chlapec, působil na první zběžný pohled dojmem jakési povýšenosti. Tento pocit patrně způsobovala jeho vyrovnanost, uvědomělost, zralost citů — či toto byly snad příčinou jeho sebevědomá gesta? Anebo přímé držení těla? Ale z jeho očí jako kdyby sálalo přátelství; teplo soudružství.*“³⁷³

Rodák z Vysokého Mýta, básník a prozaik Jaroslav Bednář poznal Jiřího Wolkerova v pražské kavárně Tůmovce.³⁷⁴ Popisuje básníka velmi pozitivně: „*Jiří, to byl krásný mladý jinoch s modrýma očima jako studánky, s tváří tak klidnou a plnou chvílemi bolestného oduševnění, (...).*“³⁷⁵

Básník a bratr Jindřicha Hořejšího Jan Alda hodnotí charakter prostějovského rodáka: „*(...) jsem si Wolkra zamiloval pro jeho kamarádké, prosté a srdečné chování.*“³⁷⁶ Ve svých raných verších se přihlásil k oslavě chudoby, pokory a lásky, na sklonku 30. let se pokusil o bojovnou politickou poezii. Většinu tvorby věnoval dětem.³⁷⁷

František Götz se seznámil s Jiřím Wolkerem v září 1921 v Přerově, aby zde položili základy brněnského literárního časopisu *Host*. Později se usadil v Praze a působil zde jako dramaturg Národního divadla.³⁷⁸ Wolker se časem rozhodl Literární skupinu i *Hosta* opustit,

³⁷¹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 152–153.

³⁷² Tamtéž, s. 150–153.

³⁷³ Tamtéž, s. 155.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 229.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 158.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 167.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 229.

³⁷⁸ Tamtéž, s. 231.

Götz se k tomu vyjadřuje takto: „(...) byl to vždy čestný člověk, jehož jste milovali, i když jste s ním někdy nesouhlasili.“³⁷⁹

Prozaička a básnířka rumunského původu Boris Palotaiová poznala básníka během pobytu v tatranském sanatoriu. Spojila je stejná nemoc, a to tuberkulóza. Popisuje Wolkerovy velké bolesti a stesk po domově. Často vyjadřoval touhu být zdravý a žít spokojený život. Zajímavá je její vzpomínka na období, kdy se Wolkerovi udělalo trochu lépe a hned se vydal na procházku do lesa, při které ho zastihla velká bouřka. Druhý den si stěžoval, že mu není dobře a již nikdy z postele nevstal.³⁸⁰

Na tomto příběhu, lze vidět další ze znaků povahy mladého proletáře, a to určitá nerozvážnost, kdy hned jak se mu udělalo trochu lépe, přetížil se a nemoc se mu radikálně zhoršila.

Bedřiška Kryglová Marková, další dívka ze sanatoria, vzpomíná na autora *Těžké hodiny*, že věřil, že tento svět by bylo možno lépe a lidštěji vystavět: „Vidíte, dívenky, to člověk, který věří, že tento svět by bylo možno lépe a lidštěji vystavit – je ve své víře posilněn, setká-li se s lidmi, kteří ve svém srdci mají zcela přirozeně všechny tyto dobré vlastnosti, které jsou předpokladem nového světa.“³⁸¹

³⁷⁹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, s. 148.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 196–203.

³⁸¹ Tamtéž, s. 204.

2.2.11 Shrnutí

Tento výčet z kruhu nejbližších Wolkerových přátel³⁸² ukazuje různé pohledy, které se v mnoha věcech shodují. A to především ve Wolkerově citlivosti, s jakou vnímal dění kolem sebe. Přisuzují Wolkerovi velký smysl pro humor a literární nadání. U většiny přátel je znát idealizované vidění básníka. Velmi časté jsou postřehy týkající se hudby. Patrné je v některých případech zdůrazňování komunistických a socialistických myšlenek. K problematice pravdivosti výpovědí se vyjadřuje Štěpán Vlašín v předmluvě knihy *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*³⁸³ takto: „Řada Wolkerových přátel a známých přispěla vzpomínkami, které si často odporují, které absolutizují jednotlivosti samy o sobě pravdivé a často povídají více o vzpomínajícím než o zemřelém básníkovi.“³⁸⁴ Celkově ovšem je patrné jednotné kladné hodnocení jak Wolkerovy osobnosti, tak i díla.

³⁸² Vzhledem k rozsahu práce není možné uvést všechny přátele, kteří byli s Wolkerem v užším kontaktu. Proto byly vybrány osoby, které jsou považovány za Wolkerovy nejbližší.

³⁸³ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. Praha: Melantrich, 1990. 248 s.

³⁸⁴ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. Praha: Melantrich, 1990, s. 8.

2.3 Wolker v průběhu času

Do této kapitoly spadají časové reflexe Jiřího Wolkerova, které jsou rozděleny do tří základních mezníků. Jiří Wolker zemřel v roce 1924 a od jeho úmrtí uplynulo již 93 let. Z hlediska jednoho lidského života je to relativně dlouhá doba, během níž proběhly mnohé konfrontace ohledně jeho díla a různé pohledy na něj.

2.3.1 Éra jeho současníků

První podkapitola pojednává o tom, jak byla přijímána Wolkerova tvorba a jeho odkaz v generaci jeho současníků.

Wolkerovo dílo bylo velmi oblíbené již před básníkovou smrtí. Nelze nepřipomenout, že Wolker se dočkal značné slávy již za svého života a že jeho dílo bylo ve velkém prodáváno. To dosvědčují i informace, kdy plzeňský nakladatel Karel Beniško, jenž zprostředkoval vydání Wolkerovy sbírky *Host do domu*, utržil velký finanční obnos, když prodal všech tisíc výtisků této knihy.³⁸⁵ Jedním z mála, kdo toto nadšení pro Wolkerovu tvorbu nesdílel, byl Jan Zrzavý autor grafické podoby první sbírky *Host do domu*. Ten zaslal Wolkerovi dopis, „ve které se vyznal, že se mu jeho básně nelíbí“³⁸⁶.

Jeho dílo zaujalo nejen socialisticky a komunisticky smýšlející čtenáře, ale také buržoazní třídu. Záhy po jeho předčasném skonu se vytvořil v českých zemích kult, který do té doby neměl obdoby: wolkerovský kult. Jaroslav Seifert trefně glosuje: „Když zemřel Jiří Wolker, popularita jeho poezie rychle vzrůstala. Nebyli to jen mladí komunisté, kteří z básnických rukou přijali jeho revoluční odkaz, hlásil se k němu kdekdo. (...) Jeho verše se ozývaly z míst, kde bychom to nejméně očekávali. (...) Zkrátka celá veřejnost byla zahlcena kultem Wolkerovy poezie a konjunktura její trvala. Tuto slávu bychom byli nešťastnému příteli přáli, kdyby v tom kultu nebylo cosi retardačního (...)“³⁸⁷ Po jeho smrti vyšla jako první sbírka *Dílo Jiřího Wolkerova*³⁸⁸, která byla o dva roky později vydána jako *Dílo Jiřího Wolkerova I., II. a III.*³⁸⁹. Následně bylo vydáno ve 14 edicích.³⁹⁰ V roce 1925 vyšlo

³⁸⁵ *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. ed. R. Kopáč. 1. vydání. Praha: Protis, 2006, s. 10.

³⁸⁶ Tamtéž s. 11.

³⁸⁷ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 215–220.

³⁸⁸ *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. ed. R. Kopáč. 1. vydání. Praha: Protis, 2006, s. 10.

³⁸⁹ WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkerova I.* ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, 397 s.; WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkerova II.* ed. M. Novotný. 6. vydání. Praha: Václav Petr, 1948. 419 s.; WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkerova III.* ed. M. Novotný. 6. vydání. Praha: Václav Petr, 1948, 428 s.

Čtení z Jiřího Wolker³⁹¹, v roce 1926 pak *Výbory z díla Jiřího Wolker³⁹²*, v roce 1930 uspořádal Miloslav Novotný souborné dílo Jiřího Wolker a konečně v roce 1940 se objevuje v londýnském nakladatelství *Výbor z básní Jiřího Wolker³⁹³*. Na památku 10. výročí skonu velkého Prostějovana napsal Jan Kühndel genealogickou studii o rodu básníka s názvem *Rod Jiřího Wolker³⁹⁴*.

Jak je uvedeno v předchozí kapitole, vydal Wolker za svého krátkého života pouhé tři sbírky básní a prózy, to ovšem zcela nekoresponduje s jeho čilou tvorbou: „*Jiří Wolker složil 415 básní, 14 jich přeložil, většinou byly ze slovenštiny. Dále napsal 31 básní v próze, 14 próz, 19 povídek, 12 proslovů, 8 pohádek, 6 dramatických skic, 5 programových, polemických a kritických studií, 4 literární epigramy, 3 dramata, 2 aforismy a počal psát román „Polární záře“.* Tedy úctyhodné dílo za nedožitéch 24let.“³⁹⁵ Vše se změnilo po jeho smrti, kdy je jasně patrná Wolkerova popularita, která s sebou přinesla vydání další tvorby, v podobě výborů z básní, prozaických i dramatických děl a později i korespondence. O Wolkerova díla měly zájem různé vrstvy obyvatelstva, zejména mladí lidé, kteří prožívali podobné problémy jako on. Velkou oblibu si získala nejen u nižších sociálních tříd, ale i u tehdejší měšťanské společnosti.

Není jasné, zda by si takovouto popularitu svého díla přál sám Jiří Wolker, na což upozorňuje Vítězslav Nezval ve svých vzpomínkách: „*Neboť Wolker byl poctivý, na jedné straně tvořil tak, jak mu to ukládalo jeho svědomí, naproti tomu však nestál o úspěch z ruky lidí mu lhostejných, nebo dokonce sociálně cítících maloměšťáků.*“³⁹⁶

Svoboda k tomu např. uvedl, že „*Wolkerova popularita, a v tom je její zvláštnost, vytvářela od počátku situace, které různě akcentovaly jeho význam i postavení v literárních dějinách*“³⁹⁷, a proto v letech 1925 až 1934 docházelo k největším střetům ohledně jeho díla.³⁹⁸ Těmto polemikám bude v této kapitole věnováno nejvíce pozornosti.

³⁹⁰ SVOBODA, Jiří. Jiří Wolker fiktivní a autentický (Reflexe básnickovy poezie v proměnách času). *ucl.cas.cz* [online] Moravica 6/2008 [cit. 2018-09-04]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/2008/SMVII/7.pdf>>.

³⁹¹ *Čtení z Jiřího Wolker*. ed. A. Dokoupil. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1925, 144 s.

³⁹² *Výbory z díla Jiřího Wolker*. ed. K. Hikl. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1926, 154 s.

³⁹³ *Výbor z básní Jiřího Wolker*. ed. M. Novotný. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1930, 158 s.

³⁹⁴ KÜHNDEL, Jan. *Rod Jiřího Wolker*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1934, 40 s.

³⁹⁵ DRAŠNER, František. *Jiří Wolker na Vysočině*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíkův Brod, 2005, s. 221.

³⁹⁶ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 108.

³⁹⁷ SVOBODA, Jiří. Jiří Wolker fiktivní a autentický (Reflexe básnickovy poezie v proměnách času). *ucl.cas.cz* [online] Moravica 6/2008 [cit. 2018-09-04]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/2008/SMVII/7.pdf>>.

³⁹⁸ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 14.

První vlnu básní inspirovaných Jiřím Wolkerem můžeme vidět hned po jeho smrti. Lyrickými nekrology se s Jiřím Wolkerem rozloučili například Stanislav Kostka Neumann, Josef Hora, Konstantin Biebl aj.³⁹⁹

Roku 1925 se objevují první boje o Wolkera. Již v únoru, tj. zhruba rok po smrti Jiřího Wolkera, vyšel v časopise *Pásmo*, vydávaném brněnskou pobočkou Devětsilu, nepodepsaný útok nazvaný podle svého celkového vyznění:

„Dosti Wolkera!

„Sotva umřel, stal se "největším básníkem generace", aby po něm nemohlo přijít nic většího. Všichni, kdož nevěří v možnost nového, a všichni, kdož cítí svou vlastní nemohoucnost, velebí jej jako ztracenou spásu. Zdálo by se, že s Wolkerem je už i poezie mrtva. Ex cathedra se hlásá, že Wolker byl začátkem i koncem poezie. Ano, byl alfou a omegou, ale toliko úseku, a poezie dnes proudí jinudy. S mrtvými žijí jen ti, kdož nemají dosti životnosti.

DOSTI WOLKERA! Tento výkřik diktován je poctivostí k básníkovu dílu. Moha se ozvat, vykřikl by takto sám proti kupení sentimentálních a vzlykavých výkřiků a superlativů: "Evangelium mládeže, zjevení, lyrický génius, největší básník generace atd.", neboť jeho snem a hrdostí bylo poctivé dělnictví. Pánové, existuje i zdvořilost k mrtvým! Básník třídního boje byl povýšen na básníka národního, jeho proletářské buřičství se mu odpustí za jeho uměleckou nevýbojnost. A tak se zvedají Wolkerovi opony divadel, měšťák tone v sentimentalitě, vždyť mrtvého básníka může dokonce i milovat – jako mrtvou již revoluci. Povýšen byv na básníka národního – proti této profanaci, za niž by se byl styděl nejvíce Wolker sám, nikdo se neozval – dostal se do čítanek. Dává se u maturit. Dohořela jeho buřičská ožehavost.

DOSTI WOLKERA! Byl prý posledním velikým špatným básníkem – ideologickým. Jeho smrt mu zabránila, aby se stal dobrým. Měšťák cucá dnes z této nemilé příhody ctnost. Vytvářel prostě a se vši tvůrčí naivností nové lidství, proto jsme ho milovali, nevytvořil však nového tvaru. Těsně za ním počíná opravdu nové a velké umění.“⁴⁰⁰

Již samotný titul zní revolučně. Uvedená výzva byla v časopise sice uveřejněna anonymně, ale postupem času se zjistilo, kdo se za textem skrýval. Byli to členové Brněnského Devětsilu: František Halas, Artuš Černík a Bedřich Václavek. K autorství Štěpán Vlasín ve své monografii dodává: „*Autorství Václavkovo a Halasovo prokázáno několikerým*

³⁹⁹ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 13–14.

⁴⁰⁰ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlasín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 41.

přihlášením se obou k němu, Černíkovo vyplývá z korespondence s Karlem Teigem a i z osobního svědectví člena Brněnského Devětsilu Jaroslava B. Svrčka.⁴⁰¹ Je otázkou, zda šlo o projev jádra Devětsilu, nebo šlo jen o jakousi partyzánskou akci autorů, kteří, až na Artuše Černíka, ani k jádru Devětsilu nepatřili. Artuš Černík byl spoluzakladatelem Devětsilu a redigoval časopis *Pásmo*.⁴⁰² Jaroslav Seifert později uvádí, že autorem daného hesla byl on sám.⁴⁰³

Pod rouškou anonymity se autoři snaží upozornit, že i sám Wolker by vykřikl: „Dosti Wolkera!“ Stať obsahuje protesty proti měšťákům, kteří si Wolkera jako básníka třídního boje přisvojili, obsahuje také kritiku Wolkerova díla a jeho uměleckou nevybojnost. Autoři statě mu tím vyčítají, že nevytvořil nic nového. Wolker nepatřil do avantgardy, nebyl pro ně dost moderní. Poukazovali na sentimentální vykládání autorových textů. Jak vidíme, autoři Wolkera nazývají „posledním velikým špatným básníkem“⁴⁰⁴, přičemž špatný je zejména proto, že si ho přisvojilo měšťácké čtenářstvo. To znamená, že se toto vnímání netýkalo řady textů, které v mnoha případech vyšly až posmrtně, v nichž promlouval jiný Wolker. To je do jisté míry pošetilé, protože autoři počítali s tím, že: „*iracionální romantismus poetismu, fantaisismus nadrealismu atd. atd. je jediné velké umění budoucnosti*“.⁴⁰⁵ Celý článek končí následovně: „*Těsně za ním počíná opravdové nové a velké umění.*“⁴⁰⁶ Z této věty lze soudit, že autoři sami sebe zařazují do nastupující skupiny autorů, kteří vytvoří něco nového. František Halas se jako jediný ze třech autorů statě zapojil do kritiky Wolkera ještě jednou, a to roku 1934, kdy byl spoluautorem článku *Jiří Wolker po desíti letech*⁴⁰⁷.

Reakce na provolání netrvala dlouho, čtvrté číslo časopisu *Host* přišlo v únoru 1925 se stejnojmenným článkem – *Dosti Wolkera*, který byl zveřejněn anonymně. Redaktory Hostu byli Lev Blatný, František Götz a Čestmír Jeřábek, lze usuzovat, že autor by mohl být jeden z nich. Stejnojmenná stať obsahovala prohlášení, že nelze Wolkera zatracovat kvůli tomu, že si jej oblíbily všechny vrstvy obyvatelstva, a že jeho doba ještě přijde, a to v okamžiku, kdy „*dojde k nové formě ideologické poezie – Wolker se pak stane zase velkým předchůdcem,*

⁴⁰¹ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 226.

⁴⁰² *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 12.

⁴⁰³ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 220.

⁴⁰⁴ *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. ed. R. Kopáč. 1. vydání. Praha: Protis, 2006, s. 10.

⁴⁰⁵ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 43.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 41.

⁴⁰⁷ F. Hlz: *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, s. 1–6.

zatímco poetisté upadnou v hlubokou nemilost davů“⁴⁰⁸. Vlašín k tomu uvádí, že v této disputaci nešlo ani tak o Wolkera, jako o spor mezi představiteli Devětsilu na jedné straně a představiteli Literární skupiny na straně druhé.⁴⁰⁹ Oponenti měli pět poznámek k první výzvě *Dosti Wolkera!*.⁴¹⁰ Upozorňují, že je trochu pošetilé se vzpírat proti tomu, když: „učinili z revolucionáře národního básníka, stala se do jisté míry revoluční myšlenka živou konstantou národního bytí“. ⁴¹¹ Nevadí jim tedy, že si davy asimilovaly svého básníka. Za zmínku jistě stojí i to, jak předvídají budoucí vývoj poetismus: „Je dost možné, že poetismus vystačí tak na deset let...poetisté upadnou v hlubokou nemilost davů.“⁴¹² Na této větě lze vidět, že redaktoři Hosta nenacházejí v poetismu žádnou vyhlídku do budoucnosti. V třetím odstavci autoři postavili proti Wolkerovi tři muže, a to Nezvala, Seiferta a Biebla. Z předcházejícího textu práce lze již vědět, že všichni tři se s Wolkerem přátelili. Dochází k soudu, že Wolker je větší básník než oni. V poslední části autoři vyústili v opačné heslo, než je titul, a to: „Více Wolkera“. „Wolker je jeden z kořenů naší lyrické tradice. Jde-li se dnes od něho, vrátí se za několik let vývoj k němu. Na tom Pásmo nic nezmění.“⁴¹³ Nikdo na článek z Hosta neodpověděl a další debaty nevznikly. Jediná odpověď, která byla nepodepsaná, byla z Wolkerovy recenze ke sbírce Jaroslava Seiferta – *Město v slzách* vypůjčená slova, která byla uveřejněna v dubnovém čísle *Pásmo* č. 10 s názvem: „Odpověď Hostu a jiným in causa Wolker:

„Básník začne patřit všem, až už své boje vyhraje, zemře – a je tak dlouho mrtev, že nemůže protestovat proti těm, kteří počítajíce s čítankovou slávou jeho jména (ne díla) a se setrvačností obecné úcty, beztretně si podle svého přistřihují jeho pravdy, jeho myšlenky každý naráží na své kopyto, aby sloužily jejich zájmům a zájmečkům, ať jsou již jakékoliv.“⁴¹⁴

Vytržený úryvek je vybrán samozřejmě takovým způsobem, aby podpořil slova *Pásmu*. V *Odpovědi Hostu a jiným in causa Wolker*⁴¹⁵ vlastně sám Wolker dává za pravdu *Pásmu*, i když lze spekulovat, jak citovaný výrok původně myslel.

Na Wolkera ve stejném roce (březen 1925) reagoval také Julius Fučík, a to ve své stati *Likvidace Wolkerova kultu*⁴¹⁶, která vyšla v časopisu *Avantgarda*. Julius Fučík se ukázal

⁴⁰⁸ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 189.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 189.

⁴¹⁰ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 43.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 43.

⁴¹² Tamtéž, s. 44.

⁴¹³ Tamtéž, s. 44.

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 45.

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 45.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 46–52.

jako energický obhájce Jiřího Wolкера. Fučík upozornil na to, že Wolker by si neměla přivlastňovat buržoazie, neboť byl básníkem proletářským, který usiloval o nalezení cesty k dělnické třídě, a že jeho vzorem byla tradiční tvorba.⁴¹⁷ Svoboda k tomu uvádí, že Wolker byl ve Fučíkově představě výlučným zjevem, který se odpoutal od živé literární přítomnosti, která byla podle něj v zajetí měšťácké ideologie.⁴¹⁸

Dva roky po něm (říjen 1926) se prostřednictvím článku, vydaného v časopise *Avantgarda* 2 č. 7, *O Wolkra*⁴¹⁹, ozval Jiří Weil, který zareagoval na zkreslování politické příslušnosti ve výboru z Wolkerova díla uspořádané profesorem Karlem Hiklem. Kniha charakterizuje Wolkeru jako humanistu, ne jako socialistu, natož komunistu. „*Zmínka o komunismu Wolkerově je stylizována tak, aby se zdálo, že komunismus Wolkerův není komunismem strany, nýbrž jakýmsi humanitářským učením o sbratření lidstva... Ostatně to zdůrazňuje prof. Hikl v úvodu, praví-li, že Wolkerovi, jakožto ostatním, byl komunismus módou.*“⁴²⁰ Jiří Weil podotýká, že Wolker byl právoplatným členem Komunistické strany Československa, neboť patřil do organizace komunistické mládeže v Praze 2.⁴²¹

K další polemice došlo roku 1927. Vítězslav Nezval naznačil v předmluvě ke knize Svatopluka Kadlece *Svatá rodina*⁴²², že básně Kadlece měly vliv na Jiřího Wolkeru. Za Wolkeru se postavil A. M. Píša, jeho blízký přítel, s článkem: *Jiří Wolker postaven mimo zákon*⁴²³. Píša dokazuje, že skoro celá sbírka Wolkerova *Hostu do domu* byla napsána v roce 1920, zatímco Kadlecovy básně byly napsány o rok déle. Dále dokládá, že tvorba Jiřího Wolkeru měla naopak vliv na tvorbu Kadlecovu⁴²⁴. Na to Kadlec na obranu své poezie ve stejnojmenné odpovědi *Jiří Wolker postaven mimo zákon*⁴²⁵ reaguje, že první báseň *Svaté rodiny* uveřejnil S. K. Neumann už 1. dubna 1920 v 3. č. III. roč. Kmene. Také zdůrazňuje, že Nezvalova předmluva neměla být útokem na Wolkeru. Následně opět Píša reaguje článkem uveřejněným v *Hostu* v červenci 1927

⁴¹⁷ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 46–52

⁴¹⁸ SVOBODA, Jiří. Jiří Wolker fiktivní a autentický (Reflexe básnickovy poezie v proměnách času). *ucl.cas.cz* [online] Moravica 6/2008 [cit. 2018-09-04]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/2008/SMVII/7.pdf>>.

⁴¹⁹ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 282–284

⁴²⁰ Tamtéž, s. 282.

⁴²¹ Tamtéž, s. 282.

⁴²² KADLEC, Svatopluk. *Svatá rodina*. 1. vydání. Praha: Alois Srdce, 1927, 104 s.

⁴²³ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 355–364.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 355–364.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 365–368.

s názvem *Si tacuisses*⁴²⁶, ve kterém Píša opětovně kritizuje Kadlece a přirovnává jej ke zmatkařovi. Spor se postupně přesouvá od Wolkerova v trochu osobní střet Píši a Kadlece, kde dochází i k citování starých dopisů.

Podobné polemiky se odehrály během let ještě víckrát, ale nejsou pro tuto práci zásadní.

V únoru roku 1934 po uplynutí 10 let od Wolkerovy smrti vyšla stať *Jiří Wolker po desíti letech*⁴²⁷, vydaná v časopise *Listy pro umění a kritiku*, ročník II., č. 1 pod šifrou *F.Hlz*, tedy Bedřich Fučík, František Halas, Pavel Levit a Vilém Závada. Stať byla v zásadě poměrně kritická, autoři v ní kritizují Wolkerovu druhou sbírku, upozorňují na jeho kopírování vzorů a nedostatek individuality. První sbírka se jim zdála lepší.⁴²⁸

Proti této stati ostře vystoupili spisovatelé Vítězslav Nezval, Karel Teige, Stanislav Kostka Neumann, Julius Fučík a Karel Čapek, kteří naopak ocenili Wolkerovy kvality a upozornili na omezenost autorů statě. Na tento článek navazoval diskusní večer wolkerovský k odkazu prostějovského rodáka.⁴²⁹

Pochopit důvody a neshody bojů o Wolkerova není lehké. Bedřich Fučík je chápe takto: „*Jde o to, byl-li Wolker mluvčím generace tak významným, jde o to, existovala-li vůbec generace wolkerovská/.../. Byla generace Devětsilu a Literární skupiny, které se Wolker zřekl, byla generace mimo dvě generace, a všechny současně, udržela se jen generace tzv. wolkerovská? Je to všechno pravda? Není zde několik členů vynecháno, není obraz vědomě či nevědomě zkřiven? /.../ Seifert, Halas a Václavek byli první a byli to Wolkerovi přátelé, /.../, kdož se ozvali proti zvedajícímu se Wolkerovu kultu, který byl tenkrát na počátku, zatímco dnes je na vrcholu nebezpečném nejen pro Wolkerova, protože ho vysunuje na místo, jemuž Wolker nemůže učiniti zadost, ale nebezpečném pro chápání dnešní poezie vůbec. /.../ Před deseti lety tito lidé, cítíce odpovědnost, varovali před vyzvedáním něčeho, co podle jejich mínění neodpovídalo skutečnosti a možností Wolkerova díla ani skutečnosti jeho okolí. /.../ Není pochyby, že Wolker je básník, ale není možno ho vydávat za básníka velikého. Není možno ho vydávat za krystalizační bod a jediného mluvčího své doby. /.../ V první knize, kterou dnes pokládáme za šťastnější a plnější, je povinován svým předlohám, jež nepopírá, ať už to byl Šrámek, Apollinaire, Vildrac nebo Duhamel. V Hostu do domu je však cítit, jak se Wolker snaží zpívat co nejvíce po svém, a jak sám v sobě své ukazatele*

⁴²⁶ *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928*. ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972, s. 369–374.

⁴²⁷ F.Hlz. *Jiří Wolker po desíti letech*. In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, s. 1–6.

⁴²⁸ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 194–195.

⁴²⁹ FUČÍK, Bedřich. *Rodná krajina básníková*. 1. vydání. Praha: Triáda, 2003, s. 138.

přemáhá. Ale Těžká hodina je omyl, tematicky, formálně i básnický. Je cítit, jak například balady píše Wolker jako penzum, jež mu nadiktovalo jeho přesvědčení spíš rozumové než básnické. In teoria zde byl odvážný pokus, aby se dostal ze založení individualistického do sféry sociální kolektivity.“⁴³⁰

Fučík nevidí *Těžkou hodinu* jako objev a na důkaz toho uvádí *Pracující den* od Hory, *Město v slzách* od Seiferta, *Hudbu na náměstí* od Hořejšího a lyriku Píši, které dle Fučíka měly stejný význam. Poukazuje na to, že *Těžká hodina* byla přeceňována a vidí ji jako nejslabší ze zmiňovaných sbírek. Cítí v tom nespravedlnost nejen vůči ostatním autorům, ale i vůči samotnému Wolkerovi, protože se nemůže bránit proti zodpovědnosti a údělu, který mu byl přisouzen. Příčinu přecenění Wolkerova odkazu spatřuje Fučík v tom, že autoři později svými díly ony sbírky překonali. Wolker neměl tu možnost.

Bedřich Fučík: „*Zde začíná ten trapný omyl, vědomý i nevědomý. Vědomý tam, kde se z Wolkerova úmyslně dělá „svatý proletářské poezie“, /.../, ale méně trapný tam, kde se pod sugescí tragické Wolkerovy smrti zapomíná na dílo a jeho možnosti. Obávám se, že se tak stává podle slov samotného Wolkerova: „Měšťáctí kritikové volají: Básník má být nad stranami. Má patřit všem! – zapomínajíce, že nikdy tomu tak nebylo. Básník začne patřit všem, až už své boje vyhraje, zemře – a je tak dlouho mrtev, že nemůže protestovat proti těm, kteří počítajíce s čítankovou slávou jeho jména (ne díla) a se setrvačností obecné úcty, beztretně si podle svého přistříhují jeho pravdy, jeho myšlenky, každý naráží na své kopyto, aby sloužili jeho zájmům a zájmečkům, ať jsou již jakékoliv.*“ Obávám se, že tato slova napsal Wolker o sobě, o své slávě, o svém osudu. Skutečně patří dnes už Wolker všem se svou pravdou a se svými myšlenkami.“⁴³¹

Roku 1934 se k těmto sporům ve stati *Význam Wolkerova odkazu* Vítězslav Nezval s Karlem Teigem vyjádřili, ačkoliv nesouhlasí se stylizací a argumentací, nepopírají, že výzva byla oprávněná. Souhlasí s nepoměrností Wolkerova kultu, ale zároveň podotýkají, že se kvůli tomu nemusí odsoudit celá básníková tvorba.⁴³²

V témže roce se uskutečnil v Prostějově vzpomínkový večer, který zahájil Vítězslav Nezval přednáškou, v níž Wolkerova označil jako básníka bohaté imaginace, ocenil Wolkerovy

⁴³⁰ FUČÍK, Bedřich. *Rodná krajina básníková*. 1. vydání. Praha: Triáda, 2003, s. 135–137.

⁴³¹ Tamtéž, s. 138–142.

⁴³² VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974, s. 199–200.

balady a zdůraznil jeho pronikavý intelekt, který mu umožnil vidět „svět a dnešek v jeho objektivní podobě, plné hlubokých sociálních i citových rozporů“⁴³³.

Karel Čapek se Wolkera zastal a odsoudil aristokratismus, který v oblibě díla vidí hned důkaz nízkých uměleckých hodnot.⁴³⁴

„Stal-li se Jiří Wolker básníkem pana Každého nebo slečny Každé (jež je švadlenou nebo písarkou, je zamilována nebo má souchotě) tož je to podivuhodné dovršení básnického osudu, který náleží Wolkerovi plným právem: neboť byl mlád a sentimentální, miloval a trpěl, revoltoval a doufal jako oni, jako oni všichni. Chcete je snad vylučovat od prahu poezie a říci jim, že jejich pošetilé srdce, jejich privátní osudy a bolesti jsou příliš obyčejné, než aby měly právo být prožity také jako poezie?“⁴³⁵

(Šaldův zápisník 1) F. X. Šalda ve stati *Básnický typ Jiřího Wolkera* konstatuje: „Podobně jako autoři antických tragédií byli srozumitelní všem, nejprostšímu nosiči břemen z přístavu stejně jako nejkultivovanějšímu intelektuálovi Athén, podobně Wolkerova tvorba spojila „alespoň na chvíli národ jinak esteticky rozdělený a roztráštěný.“⁴³⁶

Veškeré dění kolem Wolkera upozaduje stín nadcházejícího velkého konfliktu, který se začíná nad Československem rozpínat. Následně za protektorátu byla částečně z kánonu četby vyřazena díla Jiřího Wolkera.⁴³⁷ Další spory o Wolkera se odehrály po roce 1948, ale už ve slabší míře.

V roce 1940 za černé doby druhé světové války byla v tichosti na počest 40. výročí Wolkerova narození otevřena jeho Pamětní síň v městském muzeu Prostějově. Opětovné otevření se konalo dne 26. 8. 1945, kdy byla síň uvedena za velké účasti občanstva. Interiér Pamětní síně navrhl architekt Antonín Navrátil. Mezi exponáty byly například skautský kožený opasek nebo fotografie.⁴³⁸

2.3.2 Wolker v období 1948–89

V rámci této podkapitoly je sledován pohled na Jiřího Wolkera mezi lety 1948 – 1989, tedy v době vlády komunistického režimu. Ačkoliv v této době aktivně vystupují i publikují

⁴³³ SVOBODA, Jiří. Jiří Wolker fiktivní a autentický (Reflexe básnickovy poezie v proměnách času). *ucl.cas.cz* [online] Moravica 6/2008 [cit. 2018-09-04]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/2008/SMVII/7.pdf>>.

⁴³⁴ MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 14.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 14–15.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 11.

⁴³⁷ *V obecném zájmu: Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014. Svazek I / 1938–2014*. 1. vydání. Praha: Academia, 2015, s. 917.

⁴³⁸ DRAŠNER, František. *Jiří Wolker na Vysočině*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčův Brod, 2005. s. 22.

někteří z Wolkerových současníků, vzhledem k výrazným událostem je kapitola sledována samostatně. Ukončení války nebylo vnímáno jen jako fakt historický, ale také jako mezník duchovní.⁴³⁹ Kvůli válečným hrůzám ztratilo náboženství svou pozici pojítka společnosti a do tohoto prázdného prostoru přichází myšlenka socialismu. Únorové události roku 1948 daly relativně volný průchod realizaci komunistických vizí v československé společnosti. Nejednalo se však pouze o čisté mocenské snahy ovládnout důležité posty vládního aparátu, ale stejným dílem také o ambice přeměny celé dosavadní společnosti. „*V únoru 1948 přebrala veškerou moc v Československu komunistická strana. Svého postavení využila mimo jiné i k potlačení svobodné umělecké tvorby.*“⁴⁴⁰

Téměř celou českou společnost přilákala společná myšlenka socializace, tak jak ji propagoval komunistický režim: „*V jeho rámci bylo umění, resp. literaturě požadováno, aby zachycovala obrazy soudobých proměn. Hrdinou básní a próz se měl stát pracující člověk, jehož obraz musel být blízký a srozumitelný širokým čtenářským vrstvám.*“⁴⁴¹ Veškeré tyto ideje splňovalo dílo Jiřího Wolkera.

V letech 1949 – 1989 se proměňuje záměr literatury. Oproti letům minulým, ve kterých sloužila ve prospěch obrany národních myšlenek, nyní přechází do pozice cíleného působení na osobnost čtenáře ve formě budování socialistického citění ku prospěchu nového státního zřízení. Určitou devízou tohoto období je také silný vliv cenzury a podřízenosti státní moci. I přesto nelze vnímat období socialismu jako neměnný celek, který by stavěl na jednu stranu představitele režimu a na druhou potlačovanou společnost. Naopak provázanost mezi těmito póly a jejich vzájemné zapojování do jednotného soukolí byl základ pro stabilní fungování tohoto politického systému.⁴⁴²

Poté, co si Wolker po Únoru 1948 „přivlastnil“ komunistický režim, vytvořil z něj spolu J. Fučíkem a S. K. Neumannem svou ikonu. Václav Pekárek ve svém díle *WOLKER, NEUMAN, HORA* uvádí: „*J. Wolker patřil a patří k nejmilovanějším a nejčtenějším českým moderním básníkům a jeho dílo dosáhlo takové velikosti a monumentality, že nebylo za celá desetiletí předstiženo.*“⁴⁴³ Zde je patrná výrazná glorifikace osobnosti a díla Jiřího Wolkera, která prostupuje celým socialistickým obdobím.

⁴³⁹ HANUŠKA, Petr; NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce. 4, Období od poloviny 40. let 20. století do současnosti*. 1. vydání. Praha: Brána, 2001, s. 9.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 40.

⁴⁴¹ Tamtéž, s. 10.

⁴⁴² *V obecném zájmu: Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014. Svazek II / 1749–2014*. 1 vyd. Praha: Academia, 2015, ISBN 978-80-200-24-91-6, s. 1099.

⁴⁴³ PEKÁREK, Václav. *WOLKER, NEUMAN, HORA*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1949, s. 12.

Ve spojení s Wolkerem užívá autor hyperboly, např. monumentální, nejuvědomělejší, hrdina naší doby atd.

V povědomí mnoha lidí je tak Wolker navždy zapsán jako komunistický básník, o němž mají velmi zkreslené představy. Jeho tvorba byla vykládána v duchu socialismu a tyto jednostranné výklady se objevují dodnes. Nejoblíbenější byly právě balady a básně se sociální tematikou.

Velmi zajímavou myšlenku vyjadřuje František Drašner ve své knize, kde ukazuje možný vliv Wolkerova odkazu při šíření socialistických idejí: „*Již tehdy věřil na spravedlivý sociální svět budovaný malým národem uprostřed Evropy tak, jak jej propagoval T. G. Masaryk. Uvěřili lidé i po jeho smrti, zvláště při volbách 1946, nebo v roce 1968, že lze budovat český socialismus, respekt. Socialismus s lidskou tváří.*“⁴⁴⁴

Po skončení druhé světové války, konkrétně v roce 1946, sestavil S. K. Neumann sbírku *Wolker pracujícím*⁴⁴⁵, která podruhé vyšla s názvem *Na přední stráži. Wolker pracujícím*⁴⁴⁶ v 70. letech 20. století k 50. výročí Komunistické strany Československa. Padesátá léta 20. století byla velmi plodná na Wolkerův odkaz, vyšla např. sbírka editovaná Zdeňkem Nejedlým *Jiří Wolker, básník revolučního proletariátu*⁴⁴⁷. Dále přichází sbírka *Básně*⁴⁴⁸ obsahující 22 veršů z Wolkerovy rané tvorby, znovu také sbírky *Host do domu* a *Těžká hodina*⁴⁴⁹, básně z období *Hosta do domu*, které do sbírky nebyly zařazeny, a také 24 básní z Wolkerovy pozůstalosti. V roce 1952 uspořádal Jan Ryska sbírku s názvem *Slunce je veliký básník*⁴⁵⁰. Stejného roku u slavnostního odhalení pomníku Jiřího Wolkeru byl vydán dokument, který před tím nebyl nikde otištěn, a to básníkova závět s matčíným dovětkem z roku 1945⁴⁵¹. Také byla vydána Wolkerova raná tvorba, v roce 1954 sbírky *Mladistvé práce veršem*⁴⁵² a *Mladistvé práce prózou*⁴⁵³.

I v šedesátých letech zájem o dílo Jiřího Wolkeru neopadal. U příležitosti šedesátého výročí od narození tohoto básníka byla uspořádána konference, na které mladí literáti diskutovali o tvorbě a odkazu prostějovského rodáka. Výsledky sjezdu shrnuli v Literárních

⁴⁴⁴ DRAŠNER, František. *Jiří Wolker na Vysočině*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíkův Brod, 2005, s. 221.

⁴⁴⁵ *Wolker pracujícím*. ed. S. K. Neumann. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1946, 122 s.

⁴⁴⁶ *Na přední stráži. Wolker pracujícím*. 7. vyd. Praha: Odeon, 1971, 166 s.

⁴⁴⁷ *Jiří Wolker, básník revolučního proletariátu*. ed. Zdeněk Nejedlý. 1. vydání. Praha: SNKLHU, 1950, 158 s.

⁴⁴⁸ *Básně*. ed. A. M. Píša. 3. vydání. Praha: Orbis, 1951, 230 s.

⁴⁴⁹ *Těžká hodina*. ed. M. Honzík. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1957, s. 57.

⁴⁵⁰ *Slunce je veliký básník*. ed. J. Ryska. 2. vydání. Praha: SNDK, 1950, 100 s.

⁴⁵¹ WOLKER, Jiří. *Závět Jiřího Wolkeru*, 1. vydání. Prostějov: Osvětová beseda, 1952, 20 s.

⁴⁵² *Mladistvé práce veršem*. 1. vydání. Praha: SNKLHU, 1954, 655 s.

⁴⁵³ *Mladistvé práce prózou*. 1. vydání. Praha: SNKLHU, 1954, 491 s.

novinách z roku 1960 v čísle 13 na straně 3.⁴⁵⁴ Vyzdvihli Wolkerovy literární schopnosti, dále také nadání pochopit soudobé sociální problémy. V témže roce vyšly *Balady*⁴⁵⁵, následující rok pak zásluhou Ziny Trochové sbírka *Pro spravedlnost šel se bít*⁴⁵⁶, a později s její pomocí vznikají knihy *Srdce štít*⁴⁵⁷ a *Pohádky*⁴⁵⁸.

Také v 70. letech 20. století pokračovalo vydávání Wolkerových knih, patří sem např. *Jitřní píseň*⁴⁵⁹ a *Do boje, lásko, leť*⁴⁶⁰, ve které lze nalézt Wolkerovu milostnou korespondenci a některé básně. Dále výbory básní *Tvář za sklem*⁴⁶¹ a *Zasvěcování srdce*⁴⁶².

Jan Cejpek v doslovu k *Dva dopisy Jaroslava Seiferta Jiřímu Wolkerovi* glosuje: „Přes různost básnických individualit a přístupu k látce vidíme ve všech hodnotnějších sbírkách poezie nové znaky: proniká vědomí dvou světů, světa, v němž vládnou utlačovatelé, a světa, který se ve svém uraženém lidství a ve své víře v nutnost lepšího životního údělu bouří, proletariát je tu líčen ve své třídní nenávisti, poezie se staví v boji po jeho bok.“⁴⁶³

V roce 1980 byl vydán sborník, který uspořádal Pavel Marek, k 80. výročí básníka Jiřího Wolкера, který nese příznačný název *Básníku, soudruhu, příteli...*⁴⁶⁴ Jedná se o sborník básní věnovaných památce Jiřího Wolкера od českých i slovenských autorů. Mezi autory patřili Stanislav Kostka Neumann, Josef Hora, Jaroslav Seifert, který např. Wolkerovi věnoval báseň s názvem *Stonek pelyňku*⁴⁶⁵ či Vítězslava Nezvala⁴⁶⁶ s dílem *Jiřímu Wolkerovi*⁴⁶⁷.

„Vzpomínám na Tebe, milý Jiří,
Jak při lucernách a měsíci
jsme stávali pod arkýři
na Celné ulici.
(...)“

⁴⁵⁴ VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 2. vydání. Praha: Melantrich, 1980, 205 s.

⁴⁵⁵ *Balady*. 1. vydání. Praha: SNKLHU, 1960, 96 s.

⁴⁵⁶ *Pro spravedlnost šel se bít*. ed. J. Duchoň. 1. vydání. Praha: SNDK, 1961, 125 s.

⁴⁵⁷ *Srdce štít*. ed. M. Florian. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1964, 127 s.

⁴⁵⁸ *Pohádky*. ed. A. Hoffmeister. 1. vydání. Praha: SNDK, 1964, 42 s.

⁴⁵⁹ *Jitřní píseň*. ed. V. Závada. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1973, 112 s.

⁴⁶⁰ *Do boje, lásko, leť*. ed. M. Kubíčková; J. Dvořák. 1. vydání. Praha: Odeon, 1975, 160 s.

⁴⁶¹ *Tvář za sklem*. ed. Z. Trochová; V. Pekárek. 1. vydání. Praha: Odeon, 1975, 129 s.

⁴⁶² *Zasvěcování srdce*. ed. V. Macura. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984, 247 s.

⁴⁶³ SEIFERT, Jaroslav. *Dva dopisy Jaroslava Seiferta Jiřímu Wolkerovi*. 1. vydání. Prostějov: Grafia, 1961, s. 4.

⁴⁶⁴ *Básníku, soudruhu, příteli...* ed. Pavel Marek a kol. 1. vydání. Prostějov: Okresní kulturní středisko v Prostějově, 1980, 75 s.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 32.

⁴⁶⁶ Báseň byla vydána v roce 1976.

⁴⁶⁷ *Básníku, soudruhu, příteli...* ed. Pavel Marek a kol. Prostějov: 1. vydání. Okresní kulturní středisko v Prostějově, 1980, s. 44.

*Dívky, jež znals, už nejsou mladé,
Dělníci proměnili svět –
a Tobě by bylo, kamaráde.
Už padesát let.
(...)*

*Tvá slova, jež bych tak rád znovu slyšel
z Tvých úst, Tvá slova, jež dnes patří všem,
jen tenkrát, když měsíc zapadl či vyšel
nad sychravým Smíchovem.*⁴⁶⁸

Jaroslav Seifert ve čtvrté strofě své básně poukazuje na Wolkera, jako na prvního básníka generace, který bohužel zemřel velmi mlád.

*„První byl Jiří Wolker,
Byl mladý a spěchal.
Ach ty nešťastné polibky
Na horečnatá ústa
Tuberkulózních dívek v sanatoriu
Na mořském pobřeží!*⁴⁶⁹

Zajímavá je vzpomínková báseň od Františka Hrubína napsaná roku 1946:

*„Básníku cizí,
cizí mládí mému!
Smím ti tak říci
dnes, kdy tvoje pravda,
jež byla k smíchu
chlapci bláznivému,
tak hořkne muži.
Hořkne muži.*

⁴⁶⁸ *Básníku, soudruhu, příteli...* ed. Pavel Marek a kol. Prostějov: 1. vydání. Okresní kulturní středisko v Prostějově, 1980, s. 44.

⁴⁶⁹ Tamtéž, s. 47.

*Nad hrobem tvým
se nebe otočilo
a tvoje láska
slila se v mém srdci
v závaží víry,
že zvítězí chudý.*⁴⁷⁰

Jiří Wolker je často oslovován „*soudruhu Jiří Wolkere*“⁴⁷¹, jako tomu patrné například u Ladislava Dyměše.

Vyjma zmíněného obrovského uznání v Československu je nutno podotknout, že Wolker měl ohlas i především v socialistických zemích, například v literatuře německé, polské, ruské, bulharské, maďarské aj.⁴⁷²

2.3.3 Wolker dnes

Tato část práce se zabývá společenskou proměnou v období po pádu totalitního režimu v Československu, tedy po roce 1989, kdy přestala být platná komunistická ideologie. V důsledku těchto změn přestala být tvorba Jiřího Wolkerera, která byla spojena s bývalým režimem, oblíbena. Byli zde jiní spisovatelé a básníci, v období komunismu zapovězení a zakázaní, kteří se stali velmi rychle populárními, a jejichž díla byla vydávána. Po těchto nových možnostech prahli tehdejší čtenáři, nikoliv po komunistickou ideologií využívaném Wolkerovi. Čas však ukázal, že by byla škoda, pokud by tak talentovaná osobnost upadla v zapomnění pouze v důsledku jediné, byť čtyřicetileté, etapy v historii naší kultury. Jiří Wolker nakonec v zapomnění nezapadl, čtenáři se k němu vrací.

Po roce 1989 vyšla zajímavá kniha, a to sbírka *A noc je dnes nahá*⁴⁷³, která obsahuje jednak reflexi Wolkerovy tvorby, výbor z jeho básní, prózy a korespondence, ale také úvahu vydavatele Michala Huvara, na základě interview s herečkou Janou Paulovou, která v roce 1980 v divadlech Reduta a Viola účinkovala v pořadu věnovaném právě Jiřímu Wolkerovi. Výbor vychází ze scénáře pořadu, který v uvedeném roce uváděla jmenovaná divadla.

⁴⁷⁰ *Básniku, soudruhu, příteli...* ed. Pavel Marek a kol. Prostějov: Okresní kulturní středisko v Prostějově, 1980, s. 42.

⁴⁷¹ Tamtéž, s. 12.

⁴⁷² MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1990, s. 15.

⁴⁷³ *A noc je dnes nahá*. ed. J. Paulová. 1. vydání. Praha: Carpe diem, 2000, 56 s.

Po roce 1989 objevily tendence Wolkera redukovat. Cena Jiřího Wolkera, která oceňovala mladé umělce v oblastech sbírka básní, kniha pro děti, satirické práce, byla zrušena.⁴⁷⁴ Také Divadlo Jiřího Wolkera se po roce 1989 dostává do existenčních problémů. V roce 1991 dojde k přejmenování na Divadlo na Starém Městě.⁴⁷⁵

Přestože na konci 20. století četnost vydání Wolkrových děl klesla, úplně se nezastavila. Důkazem toho je kniha vydaná roku 1990 *Den se mi v rukou přelomil*⁴⁷⁶. Tato kniha se snaží na Wolkera pohlédnout v širších souvislostech a z jiných úhlů pohledu, než tomu bylo doposud. Nezabývá se pouze životem a dílem Jiřího Wolkera, ale uvozuje informace do dobového kontextu a snaží se objektivně pohlížet na Wolkerův přínos. V 90. letech jsou vydány i *Zamiluji se a budu slavný*⁴⁷⁷, *Těm, kterým patřím*⁴⁷⁸, obsahující přepis Wolkerových skautských deníků, či *V neděli se holky budou divit*⁴⁷⁹ z roku 2002.

V roce 2001 odvysílala Česká televize dokument *Den se mi v rukou přelomil*⁴⁸⁰, který je součástí cyklu *Předčasná úmrtí*, později z cyklu *Příběhy slavných*. Dokument je zaměřen spíše na spisovatelův tragický osud, nikoliv na jeho tvorbu nebo jeho osobnost, a v zásadních věcech čerpá z knihy Přemysla Havlíka *Předčasná úmrtí*⁴⁸¹. Tato kniha seznamuje čtenáře jak s Wolkerovým životem, tak i poměrně detailně popisuje jeho tragický osud. Obsahuje úryvky z jeho tvorby a korespondence, doplněné o dobové fotografie. Zajímavostí je, že kniha obsahuje také vzpomínky žen, Wolkerových současnic, které s Wolkerem byly během jeho života nějakým způsobem spojeny. Autor se s některými z žen sešel, příp. s nimi vedl korespondenci, což pomohlo k realistickému popisu Wolkerova života a umírání.

Nelze opomenout monografii *Jiří Wolker na Vysočině*⁴⁸² od regionálního spisovatele Františka Drašnera. V knize se dozvíme mnohem víc než jen o počínajícím skautingu, o šestnáctiletém Wolkerovi a o jeho matce. Autor knihy nám zprostředkovává také obrazy

⁴⁷⁴ *Cena Jiřího Wolkra* [online]. Ústav pro českou literaturu, ©2010 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=64>.

⁴⁷⁵ *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*. ed. E. Šormová. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2000, s. 91–93.

⁴⁷⁶ HLINKA, Bohuslav. *Den se mi v rukou přelomil*. 1. vydání. Praha: Práce, 1990, 271 s.

⁴⁷⁷ *Zamiluji se a budu slavný*. ed. E. Konopiská. 1. vydání. Praha: ETC Publishing, 1997, 95 s. ISBN: 80-86006-12-3.

⁴⁷⁸ *Těm, kterým patřím*. 1. vydání. Praha: Junák, 1997, 111 s. ISBN 80-86109-06-2.

⁴⁷⁹ WOLKER, Jiří. *V neděli se budou holky divit*. 1. vyd. Praha: Carpe diem, 2002, 80 s. ISBN 80-86362-13-2.

⁴⁸⁰ *Den se mi v rukou přelomil (Jiří Wolker)* [online]. Česká televize, ©2001 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10123383458-pribehy-slavnych/401223100031005-den-se-mi-v-rukou-prelomil/>.

⁴⁸¹ HAVLÍK, Přemysl. *Předčasná úmrtí. 3, Jiří Wolker, Konstantin Biebl, Otakar Batlička*. 1. vydání. Praha: World Circle Foundation, 2002, s. 153.

⁴⁸² DRAŠNER, František. *Jiří Wolker na Vysočině*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2005, 248 s.

života měst a obcí, historii hradu Lipnice, ducha doby, mentalitu lidí válečných let a jejich prožitku.

Dále také vychází v roce 2006 monografie zaměřená především na Wolkerovy básně a deníkové záznamy uspořádaná Radimem Kopáčem *Wolker, Jiří: Dnešek je jistě nesmírný zázrak*⁴⁸³. Wolkerova prozaická díla však ponechává stranou.

Za zmínku také stojí dnešní Prostějov, rodiště Jiřího Wolker. Významným místem tohoto premisového střediska Hané je především dům na náměstí, ve kterém se narodil Jiří Wolker. Dále se zde nachází jeho socha od Jana Kalvody⁴⁸⁴ a hřbitov s rodinnou hrobkou. Ta je posledním místem odpočinku Jiřího Wolker, obou jeho rodičů a bratra. Hrob samotný byl několikrát upravován, avšak v úvodu zmíněný epitaf je zde umístěn stále. Hned vedle se poté nachází i rodinná hrobka rodiny Skládalových. Kromě konkrétních míst spojených s Wolkerem se v Prostějově také nachází muzeum se stálou expozicí týkající se Jiřího Wolker, kterou připravila PhDr. Marie Dokoupilová a která nese název *Jiří Wolker: „Lidé lidem dveře otvírají“*.⁴⁸⁵ Veškeré materiály, které měla matka ještě roku 1945 u sebe, darovala Muzeu v Prostějově.⁴⁸⁶

Každoročně se v Prostějově koná tradiční festival poezie nazvaný Wolkerův Prostějov. V roce 2019 se bude jednat již o 62. ročník této významné společenské akce, která je připomínkou Jiřího Wolker.⁴⁸⁷ Tento festival je přehlídkou vystoupení sólových recitátorů, recitačních souborů a divadel poezie v České republice, je také setkáváním interpretů literárních textů, kteří mohou konfrontovat tvůrčí výsledky a postupy, vzájemně se inspirovat, vyměňovat si názory a zkušenosti. Úkolem festivalu je také podpora zájmu pedagogů, studentů a veřejnosti o literaturu.⁴⁸⁸

Velmi významným místem ve Wolkerově životě byl Svatý Kopeček u Olomouce, kde bydleli Wolkerovi prarodiče a kam častokrát jezdil na prázdniny. Vila, která se nachází na samotném okraji vrcholu kopce, nesla v té době název „Na krásné vyhlídce“⁴⁸⁹. Dům je v dnešní době označen bustou Jiřího Wolker a skromnou cedulí.

⁴⁸³ *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. ed. R. Kopáč. 1. vydání. Brno: Protis, 2006, s. 141. ISBN: 80-85940-92-2.

⁴⁸⁴ *Socha Jiřího Wolker* [online]. Národní památkový ústav, ©2015 [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné z: <<https://pamatkovykatalog.cz/?element=535810&sequence=1&mode=parametric&indexId=24940%2F7-5746&action=element&presenter=ElementsResults>>.

⁴⁸⁵ *Jiří Wolker: "Lidé lidem dveře otvírají"* [online]. Muzeum a galerie v Prostějově, ©2000 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<http://www.muzeumpv.cz/muzeum/expozice/wolker.html>>.

⁴⁸⁶ WOLKER, Jiří, *Závět Jiřího Wolker*, 1. vydání. Prostějov: Osvětová beseda, 1952, s. 16.

⁴⁸⁷ LUBINOVÁ, Ivana. *Wolkerův Prostějov 2018*. [online]. NIPOS-ARTAMA, © 2017 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<http://www.nipos-mk.cz/?p=32596>>.

⁴⁸⁸ KOVÁŘÍK, Mirek. *Život... a poezie...?: Eseje*. 1. vydání. Praha: Galén, 2017, s. 235.

⁴⁸⁹ *Básník Jiří Wolker*. [online]. Svatý Kopeček u Olomouce, © 2018 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<https://www.svaty-kopecek.cz/zajimavosti/basnik-jiiri-wolker>>

2.3.4 Shrnutí

Jiří Wolker byl již za svého krátkého života velmi oblíbený. Toto gradovalo ještě výrazněji po jeho skonu. Ve společnosti dochází k velkému rozmachu a všeobecnému prisvojování si Wolkerova odkazu. Hned po smrti mladého básníka se objevilo mnoho názorů na Wolkerovu tvorbu, které v roce 1925 vyústily v tzv. Boj o Wolkeru. Jeho tvorbu si oblíbil nejen proletariát, ale i střední „buržoazní“ vrstva, což bylo trnem v oku především autorům článku *Dosti Wolkeru!* Přehnanou glorifikaci, ač ji zesnulému básníkovi přáli, vnímali odměřeně. Ve velkém množství se začaly vydávat monografie, sbírky a výběry Wolkerových děl, jeho korespondence a vzpomínky na jeho osobu. První velká vlna zájmu o básníka přichází velmi záhy po jeho smrti a na přelomu 40. a 50. let nastává druhá. Avšak zájem o Wolkeru v průběhu času nikdy výrazně nepoklesl a přetrvává až do dnešních dnů. V letech spojených s vládou komunistického režimu v Československu byla tvorba Jiřího Wolkeru zprofanována k ideologickým účelům. I přes útlum, který nastal pod vlivem politických změn, Wolker žije v paměti lidí i dnes, nejen díky své bohaté tvorbě, která si stále nachází své čtenáře, ale také díky vzpomínkovým akcím jako je například festival Wolkerův Prostějov nebo památním místům, které na jeho osobu odkazují, tak jak tomu je především v jeho rodném Prostějově.

Závěr

Tématem této diplomové práce bylo nastínit dvojí život spisovatele Jiřího Wolкера. Práce se zabývala tím, jak byla vnímána jeho osobnost a dílo rodinou a nejbližšími přáteli, stejně tak jak byla osoba Jiřího Wolкера reflektována a přijímána v různých časových etapách.

V první kapitole byla popsána teoretické východiska. Nejprve byla naznačena kulturně-politická situace doby, ve které prostějovský rodák žil. V samostatné podkapitole bylo poté zpracováno téma proletářské poezie, za jejíhož hlavního představitele byl a stále je Jiří Wolker považován. Do této části práce byl také umístěn medailonek Jiřího Wolкера, který shrnul život a dílo básníka, jež miloval svět. Primárním účelem bylo nastínit životní osud básníka a jeho tvorbu, pro doplnění kontextu k jednotlivým reflexím.

Druhá polovina práce se věnovala stanoveným náhledům na osobnost a částečně i na dílo Jiřího Wolкера. Došlo se k zjištění, že většina blízkých reflektuje osobnost a dílo mladého básníka velmi pozitivně. I z hlediska časového vývoje byla osoba Jiřího Wolкера obvykle přijímána kladně v celé společnosti.

V první podkapitole byla sledována reflexe z pohledu rodiny. Patrný je velmi blízký a vřelý vztah, který ke svému synovi chovala jeho matka Zdena Wolkerová. Ta vnímá básníka až idealisticky, kdy jej popisuje jako téměř dokonalého syna. Její vztah k Jiřímu Wolkerovi může být zkreslený, i přesto lze usuzovat, že byla básníkovi blíže než otec. Velmi obdobně pohlíží i na synovu literární tvorbu. Otec Ferdinand nahlíží na syna také převážně pozitivně. Dle zjištěných poznatků lze usuzovat, že Karel byl jednou z mála blízkých osob, která neměla k bratrovi kladný vztah, avšak tyto informace jsou zprostředkované od matky a Eduarda Vencovského.

Druhá podkapitola byla věnována reflexi blízkých přátel. Zajímavostí je, že mnoho z nich si detailně zaznamenalo vzpomínky na Jiřího Wolкера. Z těchto souborů bylo získáno velké množství informací, které si sice v některých faktech lehce odporují, většinou ovšem podávají podrobný popis a přehled o náhledech jak na osobnost, tak i na dílo Jiřího Wolкера. Všichni přátelé popisují mladého básníka jako velmi talentovaného, inteligentního a celkově všeobecně schopného umělce, který předskočil svou dobu a svůj věk. V reflexích se objevuje mnoho zmínek i o dalších osobnostních rysech, jedním z nich je i Wolkerovo odhodlání stát si za svým přesvědčením. U všech je pozorovatelný převažující pozitivní pohled na básníka. Lze předpokládat, že náhlá smrt vzbudila u zmiňovaných autorů soucit, tak mohla ovlivnit jejich objektivnost při hodnocení. Častou vzpomínkou, která se objevuje u většiny přátel,

je zmínka o Wolkerově schopnosti sociálního citění. Nejednou se objevuje poznatek o básníkově smyslu pro humor. Mnoho přátel také poznamenává, že s básníkem je spojoval nejen společný zájem o literaturu, ale také i o hudbu. Také k básníkově literární tvorbě se přátelé vyjadřují převážně kladně. Jiří Wolker vyvolával zájem u blízkých osob i v tom, že editovali jeho sbírky, vydávali vzájemnou korespondenci, publikovali díla o něm a zmiňovali ho ve svých pamětech.

Závěrečná třetí podkapitola byla věnována Wolkerovi z pohledu časového vývoje. Wolker dokázal obstát i v proudu času. Ať již v dobách demokratických, tak i totalitních, ať již propagován režimem či zastupován pouze svými díly, vždy se jeho tvorba dokázala prosadit a nalézt si místo v srdci čtenáře.

Při studiu jeho života zjistíme, že Jiří Wolker byl talentovaný, svědomitý, čestný, zásadový a skromný. Věřil, že má smysl jak jeho práce, tak práce všech lidí bez rozdílu, své názory neopouštěl a než by se jim zpronevěřil, raději odešel či ukončil letitá přátelství. Mezilidské vztahy Wolker prožíval velmi citlivě. Úzkostně a silně vnímal také každý milostný vztah, který měl. Vytvářel si silné vazby ke svému okolí. Blízkých osob se jen velmi nerad vzdával a jakékoliv rozkoly nevnímal příliš dobře. Nepodléhal smýšlení ostatních a stál si za svými myšlenkami a svým viděním světa.

U básníka, jež miloval svět, je nutné ocenit nejen jeho literární schopnosti, ale také velké sociální citění a nadání vnímat aktuální dění ve společnosti. To mu umožňovalo pochopit problémy té doby a přenést je do svých děl tak, aby se pokusil zajistit jejich nápravu. Toto umění reflektovat obtíže svého okolí potvrzovali všichni jeho blízcí. Jiří Wolker oslovil celou širší společnost. Velmi krásně a výstižně vyslovil to, co si mnozí z nás pouze myslí. To je důvod, proč je tento autor čtenářům v každé době velmi blízký. Poezie Jiřího Wolkera nese jasný vliv doby, v níž tvořil, na druhou stranu jejím prostřednictvím vnímáme své touhy po spravedlivém a šťastném světě i v dnešních dnech. Z toho důvodu je tvorba Jiřího Wolkera nadčasová.

Wolkerovi zcela jistě na přitažlivosti přidal i jeho tragický životní úděl. Stejně jako u Máchy či Borovského, pohnuté osudy těchto autorů ještě umocňují čtenářskou pozornost. Tento fakt nelze zcela popřít, avšak ohlas Wolkerova díla ještě za básníkovy života svědčí o tom, že byl bez ohledu na jeho tragický osud zcela výjimečnou osobností naší literatury.

Wolkerův dvojitý život byl bohatý, proměnlivý a podnětný, jako skutečný životní příběh. Ať byl Jiří Wolker přijímán v různých dobách, u různých autorů jakkoliv, vždy byl reflektován a nevešel v zapomnění.

Pokud jeho poezii vztáhneme na dnešní dobu, musíme si položit otázku: Dokáže někdo dělat umění pro všechny vrstvy společnosti? Ano! Wolker to dokázal, a proto žil, žije a bude žít dál v srdcích mladých, starých, chudých i bohatých.

Bibliografie

Prameny a literatura

- *A noc je dnes nahá.* ed. J. Paulová. 1. vyd. Praha: Carpe diem, 2000. 56 s. ISBN 80-86362-08-6
- *Avantgarda známá a neznámá 1. Od proletářského umění k poetismu.* ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971. 764 s.
- *Avantgarda známá a neznámá 2. Vrchol a krize poetismu 1925–1928.* ed. Štěpán Vlašín a kol. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972. 781 s.
- *Balady.* ed. A. M. Píša. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1960. 96 s.
- *Básně.* ed. A. M. Píša. 3. vyd. Praha: Orbis, 1952. 229 s.
- *Básníku, soudruhu, příteli...* ed. Pavel Marek a kol. 1. vydání. Prostějov: Okresní kulturní středisko v Prostějově, 1980. 75 s.
- BENARD, Cheryl; SCHLAFFER, Edit. *Matky dělají muže: jak dospívají synové.* Praha: Pragma, 1997. 233 s. ISBN 80-7205-435-X.
- BIEBL, Konstantin. *In memoriam Jiřího Wolkeru.* 1. vydání. Praha: Erna Janská, 1924. 61 s.
- BIEBL, Konstantin. *Věrný hlas.* 2. vyd. Praha: F. Svoboda, 1925. 66 s.
- BLAHYNKA, Milan; ČUTKA, Jiří. *Vítězslav Nezval – Jiří Wolker.* 1. vydání. Brno: Krajské nakladatelství, 1964. 251 s.
- Čapek, Karel. *Marsyas, čili, Na okraj literatury.* 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1971. 186 s.
- ČAPEK, Karel. *O umění a kultuře,* ed. Zina Trochová. Praha: Československý spisovatel, 1984. 651 s.
- ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech.* 3. vydání. Praha: Libri, 1998. 824 s. ISBN 80-85983-67-2.
- *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů.* ed. E. Šormová. 1. vydání. Praha: Divadelní ústav, 2000. 616 s. ISBN 80-7008-107-4
- *Čtení z Jiřího Wolkeru.* ed. A. Dokoupil. 1. vyd. Praha: Václav Petr, 1925. 144 s.
- *Dnešek je jistě nesmírný zázrak.* ed. R. Kopáč. 1. vydání. Brno: Protis, 2006. 141 s. ISBN: 80-85940-92-2

- *Do boje, láska, leť: dopisy a básně Jiřího Wolkra z roku 1923.* ed. M. Kubíčková; J. Dvořák. 1. vydání. Praha: Odeon, 1975. 153 s.
- *Dopisy Jiřího Wolкера.* ed. K. Cvejn. 1. vydání. Beroun: Josef Šefl, 1939. 10 s.
- DRAŠNER, František. *Jiří Wolker na Vysočíně.* 1. vydání. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíkův Brod, 2005. 248 s. ISBN 80-903451-2-3
- F. Hlzl: *Jiří Wolker po desíti letech.* In: *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934. 6 s.
- FUČÍK, Bedřich. *Rodná krajina básníková.* 1. vydání. Praha: Triáda, 2003. 531 s.
- GALÍK, Josef. *Panorama české literatury : (literární dějiny od počátků do současnosti).* ed. L. Machala; E. Petru. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1994. 547 s. ISBN 80-85839-04-0.
- HANUŠKA, Petr; NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce. 4, Období od poloviny 40. let 20. století do současnosti.* 1. vyd. Praha: Brána, 2001. s. 215.
- HAVLÍK, Přemysl. *Předčasná úmrtí. 3, Jiří Wolker, Konstantin Biebl, Otakar Batlička.* 1. vyd. Praha: World Circle Foundation, 2002, s. 153. 80-86591-00-X.
- HLINKA, Bohuslav. *Den se mi v rukou přelomil.* 1. vyd. Praha: Práce, 1990. 271 s. ISBN 80-208-0780-2.
- HORA, Josef. *Pracující den.* 1. vydání. Praha: František Borový, 1920. 61 s.
- HORA, Josef. *Srdce a vřava na náměstí.* 1. vydání. Praha: František Borový, 1922. 96 s.
- HOŘEJŠÍ, Jindřich. *Hudba na náměstí.* 1. vydání. Praha: Čin, 1921. 56 s.
- *Jiří Wolker, básník revolučního proletariátu.* ed. Z. Nejedlý. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1950. 158 s.
- *Jitřní píseň.* ed. V. Závada. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1973. 112 s.
- KADLEC, Svatopluk. *Svatá rodina.* 1. vydání. Praha: Alois Srdce, 1927. 104 s.
- KALISTA, Zdeněk. *Kamarád Wolker (vzpomínky).* 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1933. 146 s.
- KALISTA, Zdeněk. *Přátelství a osud.* 1. vydání Toronto: Sixth-Eight Publisher, 1978. 288 s.
- KALISTA, Zdeněk. *Tváře ve stínu.* 1. vydání. České Budějovice: Růže, 1969. 269 s.
- KOVÁŘÍK, Mirek. *Život... a poezie...?: Eseje.* 1. vydání. Praha: Galén, 2017. 357 s. ISBN 978-80-7492-296-1
- KÜHNDEL, Jan. *Rod Jiřího Wolкера.* 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1934. 40 s.

- LEHÁR, J. a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vydání. Praha: Lidové noviny, 2008. 1082 s. ISBN 978-80-7106-963-8.
- *Lektor A. M. Píša. Výbor lektorských posudků z let 1954–1965*. ed. Naděžda Macurová. 1. vydání. Praha, 2015. 398 s. ISBN 978-80-83376-20-1.
- *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. II/II. K-L*. 1. vydání. Praha: Academia, 1993. 1376 s. ISBN 80-200-0345-2.
- *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. IV/II. U-Ž*. 1. vydání. Praha: Academia, 2008. s. 2105. ISBN 978-80-200-1671-3.
- *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. I. A-G*. 1. vydání. Praha: Academia, 1985. 900 s.
- *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. III/I. M-O*. 1. vydání. Praha: Academia, 2000. 728 s. ISBN: 80-200-0708-3
- *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. III/II. P-Ř*. 1. vydání. Praha: Academia, 2000. 1522 s. ISBN 80-200-0708-3.
- *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. IV/I. S-T*. 1. vydání. Praha: Academia, 2008. 1082 s. ISBN 978-80-200-1670-6.
- *Listy dvou básníků*. ed. Z. Wolkerová; J. Kühndel. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1953. 115 s.
- *Listy přáteli*. ed. A. M. Píša. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951. 136 s.
- MACHONIN, Sergej. *Příběh se závorkami (Alternativy)*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1995. 305 s. ISBN 80-7108-106-X.
- MAREK, Pavel ed. *Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků*. 1. vydání Praha: Melantrich, 1990. 248 s. ISBN: 80-7023-047-9
- *Mladistvé práce prózou*. 1. vydání. Praha: SNKLHU, 1954. 491 s.
- *Mladistvé práce veršem*. 1. vydání. Praha: SNKLHU, 1954. 655 s.
- *Na přední stráži. Wolker pracujícím*. 7. vydání. Praha: Odeon, 1971. 166 s.
- NEZVAL, Vítězslav. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství, 1964, 251 s.
- NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1978. 305 s.
- NOR, A. C. *Jiří Wolker, básník a člověk*. 3. vydání. Praha: Alois Hynek, 1947, 152 s.
- *Nová encyklopedie českého výtvarného umění* 1. ed. A. HOROVÁ. 1. vydání. Praha: Academia, 1995. 546 s. ISBN 80-200-0521-8.

- PEKÁREK, Václav. *Díla a osobnosti: studie a kritiky*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1977. 368 s.
- PEKÁREK, Václav. *WOLKER, NEUMAN, HORA*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1949. s. 92.
- PEROUTKA, Ferdinand. *Osobnost, chaos a zlozvyky*. 1. vydání. Praha: František Borový, 1939. 191 s.
- PÍŠA, Antonín Matěj. *Dnem a nocí*. 1. vydání. Praha: Fond Julia Zeyera, 1921. 43 s.
- PÍŠA, Antonín Matěj. *Nesrozumitelný svatý*. 1. vydání. Praha: František Svoboda, 1922. 41 s.
- *Pohádky*. ed. A. Hoffmeister. 1. vydání. Praha: SNDK, 1964. 42 s.
- *Pro spravedlnost šel se bít*. ed. J. Duchoň. 1. vydání. Praha: SNDK, 1961. 125 s.
- SEIFERT, Jaroslav. *Dva dopisy Jaroslava Seiferta Jiřímu Wolkerovi*. 1. vydání. Prostějov: Grafia, 1961. 6 s.
- SEIFERT, Jaroslav. *Město v slzách*. 1. vydání. Praha: Rejman, 1921. 62 s.
- SEIFERT, Jaroslav. *Samá láska*. 1. vydání. Praha: Rejman, 1923. 61 s.
- SEIFERT, Jaroslav. *Všecky krásy světa*. 3. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1992. 541 s.
- *Slunce je veliký básník*. ed. J. Ryska. 2. vydání. Praha: SNDK, 1950. 100 s.
- SOLDAN, Fedor. *Jiří Wolker*. 3. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1975. 232 s.
- SOLDAN, Fedor. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1964. 159 s.
- *Srdce štít*. ed. M. Florian. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1964. 127 s.
- *Těm, kterým patřím*. 1. vydání. Praha: Junák, 1997. 111 s. ISBN 80-86109-06-2.
- *Těžká hodina*. ed. M. Honzík. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1957. 57 s.
- *Tvář za sklem*. ed. Z. Trochová; V. Pekárek. 1. vydání. Praha: Odeon, 1975. 129 s.
- *V obecném zájmu: Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014. Svazek I / 1749–1938*. 1 vyd. Praha: Academia, 2015, 1661 s. ISBN 978-80-200-24-91-6
- *V obecném zájmu: Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014. Svazek II / 1938–2014*. 1 vyd. Praha: Academia, 2015, 863 s. ISBN 978-80-200-24-91-6.
- VALENTA, Edvard. *Život samé psaní*. 1. vydání. Praha: Symposium, 1970. 159 s.

- VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1974. 353 s.
- VLAŠÍN, Štěpán. *Jiří Wolker*. 2. vydání. Praha: Melantrich, 1980. 384 s.
- *Výbor z básní Jiřího Wolker*. M. Novotný. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1930. 158 s.
- *Výbory z díla Jiřího Wolker*. ed. K. Hikl. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1926. 154 s.
- *Wolker pracujícím*. ed. S. K. Neumann. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1946. 122 s.
- WOLKER, Jiří, ed. Z. Wolkerová; J. KÜHNDEL. *Korespondence s rodiči*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1952. 291 s.
- WOLKER, Jiří. *Závět Jiřího Wolker*, 1. vydání. Prostějov: Osvětová beseda, 1952. 20 s.
- WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra I*. ed. M. Novotný. 14. vydání. Praha: Václav Petr, 1948. 397 s.
- WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra II*. ed. M. Novotný. 6. vydání. Praha: Václav Petr, 1948. 419 s.
- WOLKER, Jiří. *Dílo Jiřího Wolkra III*. ed. M. Novotný. 6. vydání. Praha: Václav Petr, 1948. 428 s.
- WOLKER, Jiří. *Wolker – Dopisy: korespondence Jiřího Wolkra*. ed. M. Pohorský; Z. Trochová. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984. 755 s.
- WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 1. vydání. Praha: Václav Petr, 1937. 286 s.
- WOLKEROVÁ, Zdena. *Jiří Wolker ve vzpomínkách své matky*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1951. 276 s.
- *Z korespondence Jiřího Wolker s Antonínem Dokoupilem*. Česká literatura 6, 1958, č. 2, červen, s. 211–231.
- *Zamiluji se a budu slavný*. ed. E. Konopiská. 1. vydání. Praha: ETC Publishing, 1997. 95 s. ISBN: 80-86006-12-3.
- *Zasvěcování srdce*. ed. V. Macura. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984. 247 s.

Elektronické odkazy

Básník Jiří Wolker. [online]. Svatý Kopeček u Olomouce, © 2018 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<https://www.svaty-kopecek.cz/zajimavosti/basnik-jiri-wolker>>.

Cena Jiřího Wolkra [online]. Ústav pro českou literaturu, © 2010 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=64>>.

Den se mi v rukou přelomil (Jiří Wolker) [online]. Česká televize, © 2001 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10123383458-pribehy-slavnych/401223100031005-den-se-mi-v-rukou-prelomil/>>.

Jiří Wolker: "Lidé lidem dveře otvírají" [online]. Muzeum a galerie v Prostějově, © 2000 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<http://www.muzeumpv.cz/muzeum/expozice/wolker.html>>.

LUBINOVÁ, Ivana. *Wolkrův Prostějov 2018*. [online]. NIPOS-ARTAMA, © 2017 [cit. 15. 10. 2018]. Dostupné z: <<http://www.nipos-mk.cz/?p=32596>>.

ČESKÁ LITERATURA. *Manifest České Moderny*. ceskaliteratura.cz [online] © 2018 [cit. 2018-09-04]. Dostupné z: <<http://www.ceskaliteratura.cz/dok/mmoderny.htm>>.

Socha Jiřího Wolkera [online]. Národní památkový ústav, © 2015 [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné z: <<https://pamatkovykatalog.cz/?element=535810&sequence=1&mode=parametric&indexId=24940%2F7-5746&action=element&presenter=ElementsResults>>.

SVOBODA, Jiří. *Jiří Wolker fiktivní a autentický (Reflexe básnickovy poezie v proměnách času)*. ucl.cas.cz [online] Moravica © 6/2008 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/2008/SMVII/7.pdf>>.

ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. EDICE E. *Spisy Jiřího Wolkera, svazek třetí*. [online] SNKLHU © 2014 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/soubory-del/spisy-jiriho-wolkera/154-mladistve-prace-versem>>.